

ŞURKAV Şanlıurfa

Kültür Sanat Tarih ve Turizm

Dergisi

sayı
36
OCAK
2020

Şanlıurfa'da Hz. İbrahim
Peygamber Makamına
Adanmış Sancaklar

Şanlıurfa'da
Müzik Geleneği,
Müzik İcra Edilen,
Dinlenen Mekân ve Ortamlar

Elli Yılına
Türk Resim Sanatına
Adanmış Bir Urfalı;
Hasan Rastgeldi

Urfalı Bestekârlar: 31
Mehmet Nevzat
Tatlıdil

Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

K. Atatürk

SAHİBİ

Abdullah ERİN
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
İsmail ÇETİNKAYA / Vali Yardımcısı
Prof.Dr. Abdullah EKİNCİ
Cevahir Asuman YAZMACI
Abdulkadir AÇAR
Selami YILDIZ
İ. Halil KAYA

DERGİ YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
Prof. Dr. Abdulvahap YILDIZ
Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ
S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Müslüm C. AKALIN
M. Bakır KARADAĞLI

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

İLETİŞİM
ŞURKAV İdare Merkezi
Yusufpaşa Mah. Sarayönü Cad. 886. Sk.
No:27 ŞANLIURFA
Tel: 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org.tr

Ön Kapak
Dergah Camii
(S.Sabri KÜRKÇÜOĞLU)

Arka Kapak
Germüş Kilisesi
(ŞTGAŞ Arşivi)

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI
Başak Matbaası - ANKARA
TLF: 0312 397 16 17

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
Abdullah ERİN / Şanlıurfa Valisi
- 3 Şanlıurfa'da Hz. İbrahim Peygamber Makamına
Adanmış Sancaklar
Selman KARDEŞLİK - Siracettin İLHAN
- 15 İstiklal Savaşı Gazisi ve Urfa Kurtuluş Savaşı'nın
Kahramanlarından Ahmet Hamdi MESÇİ İle
Söyleşi (11 Nisan 1987)
Volkan OKUTAN
- 17 Müslüm Akalın ve "Eski Günlerden Kalan"
İbrahim TEZÖLMEZ
- 19 Urfa'da Bir Zamanlar
Ev İşleri ve Yardımlaşmalar...
Misbah HİCRİ
- 21 Elli Yıllını Türk Resim Sanatına Adanmış
Bir Urfalı Hasan Rastgeldi
Dr. A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU
- 28 Urfa'da Geleneksel Dövme "DAK"
Şükrü Üzümcü
- 31 Şanlıurfa'da Müzik Geleneği,
Müzik İcra Edilen, Dinlenen Mekân ve Ortamlar
Abuzer AKBIYIK
- 41 Amerikalı Misyoner Gezgin J. P. Fletcher'in
Seyahatnamesinde Urfa
Selahattin E. GÜLER
- 46 Anılar-Anekdotlar -5
Edibe (KÂHYA) AYDIN
- 49 Sicilya Fatihî Harranlı Esed b. Fırat
Mehmet KURTOĞLU
- 51 Urfalı Bestekârlar: 31
Mehmet Nevzat Tatlıdil
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
- 62 "Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi"
25-36 Sayılar Arası Bibliyografya
Selahattin GÜLER

Muhabetin Başkenti Şanlıurfa'dan Selâm!

Muhabetin Başkenti Şanlıurfa'dan Selâm!

Şanlıurfa, uygarlığın doğduğu, medeniyetlerin dünyaya yayıldığı bereketli hilalin merkezindeki bir müze şehirdir. Bu müze şehrin tarihi yapılarının korunması, ihya edilmesi ve insanlığın hizmetine sunulması bu şehirde yaşayan herkesin en önemli görevidir. Fiilen bu görevi üstlenen ŞURKAV, kurulduğu 1990 yılından bu yana yüze yakın tarihi yapıyı restore ederek ilimizin kültür ve turizmine kazandırmıştır.

Şehrin kimliğini oluşturan, her biri eşsiz birer şaheser olan tarihi yapılarımızı yaşatma çalışmalarımız devam etmektedir. Sultan Abdülhamid'in katkılarıyla 1903 yılında yapılan tarihi "Millet Hastanesi" binasını "Millet Evi"ne dönüştürmek üzere bu yıl restore edeceğiz. Yakınındaki Kurtuluş Müzesi ile Eski Misyoner Hastanesi'ni de içine alan bir turizm adası oluşturacağız ve buna ek olarak yeni adalarda çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

Sokak sağlıklılaştırmaları, cephe iyileştirmeleri, eski yıpranmış evlerin restorasyonlarını bütçe imkânları oranında projelendirip hayata geçirerek "Eski Urfa" olarak tabir edilen ve UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi"nde yer alan sur içerisindeki kentsel sit alanının tamamını açık müzeye dönüştürmeyi hedefliyoruz.

Gümrük Hanı ve tarihi çarşıların bulunduğu alanın da tarihi kimliğine yakışır şekilde düzenlenme çalışmalarını peyderpey hayata geçiriyoruz. Böylece tarihi kültürel zenginliklerimizi ve mimari mirasımızı hem gelecek kuşaklara aktaracak hem turizmin hizmetine sunarak bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamış olacak, hem de Göbeklitepe gibi UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası Kalıcı" listesine girebilecek düzeye getireceğiz.

Bu düşünceler çerçevesinde Şanlıurfa'nın geleneksel mimari özelliklerini taşıyan, Beykapısı mahallesi 970'nci sokakta bulunan Zaza Konağı, restore edilip gelecek kuşaklara kültür mirası olarak aktarılacak üzere geçtiğimiz yıl ŞURKAV tarafından satın alındı. Böylece tarihi bir yapıımız daha yok olmaktan kurtarılıp yaşatılacak.

Yıldız Meydanı'nın doğusunda yer alan Yorgancı Sokak, Cülha Sokak ve Güllüoğlu Sokak arasında kalan "Turizm Adası"nda 2011 yılında istimlak edilen ve toplam 3 bin 230 metrekare üzerine kurulu alandaki 11 tarihi evin restorasyon ve tefrişat işlerini tamamlayarak 200 yatak kapasitesi ile bölgemizin tarihi alanda yer alan en büyük butik oteli haline getirdik. 11 tarihi evde yer alan 20 evyan, 75 oda, 9 zerkembe, 2 restoran ve bir salondan meydana gelen, iç mimarisinden tefrişine kadar her şeyi yüksek standart ve kalitede özenle oluşturulan bu turizm tesisi "VE Hotels Şanlıurfa" adıyla bölgenin en prestijli konaklama tesislerinden biri olarak Nisan 2020'de hizmete açılacak. Bu butik oteli; Ankara Göbbaşı ve Anıttepe, İzmir Karşıyaka, İstanbul Boğaziçi, Erzurum ve Ayvalık'da da otel ve restoran işletmeleri olan Vilayetler Hizmet Birliği'ne iş-

letmeye verdik. Buradan sağlanacak kaynağı yeni kültür adaları oluşturup tarihi yapılarımızın ihyası için kullanacağız. Bu kapsamda değerlendirilecek adalardan biri El Ruha Oteli'nin arkasında, öbürü 58 Meydanı çevresinde, diğeri ise Millet Hastanesi çevresinde olacak inşallah.

ŞURKAV tarafından tarihi Balıklıgöl kenarındaki medresede yüzyıl önce var olan "Halil'ür-Rahman Kütüphanesi"ni yeniden oluşturarak halkımızın hizmetine sunduk. Burada kütüphane hizmetinin yanında öğrencilere yönelik sosyal sorumluluk ve beceri kazanma faaliyetleri de yer alacak.

Lise öğrencilerine milli, manevi, ahlaki ve insani değerler ile Urfa kültürü, tarihi ve turizmi konularının öğretilmesi ve kendi değerlerine sahip çıkmalarını sağlamak amacıyla ŞURKAV tarafından "Kuşaklar Buluşması Projesi" kapsamında konferanslar serisi düzenliyoruz. Bu konferanslarda Mütevelli Heyetimiz değerli üyelerinden alanında yetkin olanlar bilgi ve deneyimlerini gençlere aktarıyorlar.

"Kültürlü Gençlik Huzurlu Gelecek" sloganıyla "Tek Ses İki Hareket" adlı proje kapsamında Şanlıurfa'daki ilk, orta ve lise kademesindeki tüm okullarda 2019-2020 eğitim öğretim yılı süresince öğrencilere müzik ve halkoyunları ile ilgili tanıtım ve bilgilendirmeye yönelik panel ve seminerler verilecek. Nisan ayında müzik ve halk oyunları dalında okullar arası yarışmalar düzenlenecek. Bu proje ile geleneksel kültürümüzün yaşatılmasını, gelecek nesillere aktarılmasını ve gençlerin bu alanlara teşvik edilmesini amaçlıyoruz.

Şanlıurfa'nın kültür, sanat, tarih ve turizm değerlerini okuyucularımızla ve tüm dünya ile buluşturan, her zaman olduğu gibi akademik düzeyde kaleme alınmış özgün makaleler ve görseller içeren dergimizin elinizdeki 36. sayısını yayına hazırlayan arkadaşlarımızı kutluyor ve teşekkür ediyorum. Sahip olduğumuz zengin kültür ve turizm değerlerini görmeleri ve Urfa'nın kadim misafir severliğini yaşamaları için tüm dünyayı Şanlıurfa'ya bekliyor, en kalbi hislerle Şanlıurfa sevdalılarına selam, sevgi ve saygılar sunuyorum.

Şanlıurfa'nın kültür, sanat, tarih ve turizm değerlerini okuyucularımızla ve tüm dünya ile buluşturan, her zaman olduğu gibi akademik düzeyde kaleme alınmış özgün makaleler ve görseller içeren dergimizin elinizdeki 36. sayısını yayına hazırlayan arkadaşlarımızı kutluyor ve teşekkür ediyorum. Sahip olduğumuz zengin kültür ve turizm değerlerini görmeleri ve Urfa'nın kadim misafir severliğini yaşamaları için tüm dünyayı Şanlıurfa'ya bekliyor, en kalbi hislerle Şanlıurfa sevdalılarına selam, sevgi ve saygılar sunuyorum.

Abdullah ERİN

Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

Şanlıurfa'da Hz. İbrahim Peygamber Makamına Adanmış Sancaklar

Selman KARDEŞLİK

Arkeolog

Şanlıurfa Vakıflar Bölge Müdürlüğü

Siracettin İLHAN

Şanlıurfa Çevre Koruma Vakfı Müdürü

Şanlıurfa, eski çağlardan beri doğu ile batının buluşma noktalarının en hareketli ve en önemli mevkiinde bulunmaktadır. Birçok farklı medeniyetin çekirdek noktalarını, kültür ve ticaret bakımından birbirine bağlayan eski ve önemli yolların kesişme noktaları üzerinde oluşu nedeniyle, bu bölgede kadim dönemlerden beri birçok şehirler, farklı ve çok katmanlı medeniyetler kurulmuştur. Tarih öncesi çağlardan başlayıp, Sümer, Babil, Hitit, Asur, Pers, Hellen, Roma, Bizans, Selçuklu, Eyyübî, Memlük, Akkoyunlu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Şanlıurfa, tarihi ve kültürel mirası ile Güneydoğu'nun kültür ve turizm potansiyeli en yüksek illerinden biridir. Tarihi 12.500 yıl öncesine dayanan bu kadim şehir, herkesçe bilinen Balıklıgöl ve Harran konik kubbeli evlerinin yanı sıra çok tanrılı dönemin ilk inanç merkezi ve yerleşimlerinden biri Göbeklitepe, ünlü Haleplibahçe Mozaikleri, Halfeti, Eyyübnebi, Soğmatar ve Şuayib Antik Kenti ile kültür ve inanç turizminin ilgi odağıdır. Şanlıurfa, ayrıca üç semavi din için de önemli olan değerlere ve tarihi kutsal mekanlara sahip olduğundan inanç turizmi açısından bölgenin en önemli şehri konumundadır. (Karakas 2001: 5-10; Karakeçili 2017: 17)

Bu kadim ve kutsal şehirde, Hz. İbrahim Peygamberin doğduğuna ina-

nilan makam mağarasının yer aldığı ve Kadîrî tarikatı şeylerinden Seyyid Şeyh Dede Osman (Ö. 1883) Hazretleri türbesinin de bulunduğu Dergâh (Mevlid-i Halil) Külliyesi, en çok ziyaretçi çeken Şanlıurfa'nın gözbebeği konumundadır. (Karakas 2017:119-132) Şanlıurfa'nın, Anadolu'dan Hicaz'a giden yol kavşağında olması ve Hz. İbrahim Peygamber Makamı nedeniyle, son bin yıl boyunca kullanılan 'Urfa-Halep' Hac güzergahı, Şanlıurfa'nın inanç turizmi ve kültürüne katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla Anado-

lu'dan toplanıp Hicaz'a giden Hacı kabilelerinin Anadolu'daki son çıkış kapısının Şanlıurfa olduğu ve Osmanlı tarihi boyunca Sürre Alayı törenlerinin İstanbul'dan sonra son olarak Şanlıurfa veya Halep'te yapıldığı düşünülmektedir.

Sürre Alayı denilen ve her sene yenilenen Kâbe örtüsünü götürmek üzere yola çıkan alayın özel bir sancağı ve sancak kılıfı bulunmaktaydı. İslam devletleri arasında çok önem taşıyan konulardan biri olan Kabe örtü-

▲ Resim-1) Osmanlı dönemi Surre Alayı (Sürre-i Hümayun) töreni.(dunyabizim.com)

lerinin yaptırılması, 16. yüzyıldan 20. yüzyıl'ın ilk çeyreğine kadar Osmanlılar tarafından her sene kesintisiz olarak gerçekleştirilmekteydi.(Resim-1) Her sene yenilenen Kâbe örtülerinin Sürre Alayı ile gönderilmesi için büyük bir tören yapılmaktaydı.(Kılıçkaya 2007:21) Büyük ihtimalle Anadolu'dan toplanan hacılar ve Sürre Alayı, Urfa ve Halep üzerinden Hicaz'a varıyorlardı. Dolayısıyla makalemizin konusunu teşkil eden sancakların çoğunun Sürre Alayı sancağı olabileceği ve Şanlıurfa'nın en önemli kutsal yeri olan Hz. İbrahim peygamber makamının da içinde yer aldığı Mevlid-i Halil Külliyesi'ne bağışlanarak zamanla burada birikmiş olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çoğu sancaklara işlenen 'fetih' ile ilgili ayetler de Sürre Alayı törenlerine işaret etmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde sancak, 'Çoğunlukla askeri birliklere verilen yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak' şeklinde tanımlanmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde bey sancakları, askeri birlik sancağı, tarikat, ocak, lonca, vilayet ve kaza sancakları gibi her kuruluşun kendine özgü sancağı olduğu bilinmektedir.(Şahin 2009:97-99)

Dokuma Sanatının Tarihçesi ve Gelişimi:

İnsanoğlunun günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce yerleşik hayata geçerek hayvanları evcilleştirmesiyle birlikte dokumacılık sanatının da doğup gelişmeye başladığı düşünülmektedir. İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri, kuşkusuz dokuma sanatıdır. Dokumacılık, ilk başlarda soğuktan korunma, mevsimine göre giyinme, örtünme ve süslenme gibi ihtiyaçlar sonucu doğmuş olsa da, insanlık uygarlığının gelişimine paralel her medeniyetin refah düzeyine, inanç ve ritüellerine, teknik ve sanat anlayışlarına göre ilerleme kaydetmiştir. (Gürsu 1988:17; Kardeşlik 2010:113) Özellikle dokumacılığın ilk izleri, Anadolu'da Neolitik dönem yerleşimlerinde görülmektedir. Örneğin Konya'daki Çatalhöyük yerleşiminde yapılan arkeolojik kazılarda M.Ö. 7 bin yıllara tarihlenen dokuma ağırsakları, iğneler ve dokuma parçacıklarının ele geçmesi, dokumacılığın insan hayatında yerini aldığını kanıtlamaktadır. M.Ö. 2. binde Kayseri Külte-

pe yerleşimindeki arkeolojik kazılarda elde edilen ticari tablet arşivlerinde, Anadolu ile Asur Devleti arasında dokuma ürünleri ticaretinin çok önemli yer tuttuğu anlaşılmaktadır. (İnalçık 2008:71-72) M.Ö. 8 ve 7. yüzyıllarda Frig uygarlığında da dokumacılık sanatının oldukça geliştiği bilinmektedir.(Kardeşlik 2010:113) Ayrıca M.Ö. 1400'lerde Eski Mısır sanatında rastlanan dokuma tezgahı tasviri ve 'Kopt' adı verilen düz dokuma örnekleri, Anadolu dışında Mısır'da da dokuma sanatının köklü bir geçmişe sahip olduğunu kanıtlamaktadır. (Acar 1975:15)

Osmanlı kumaşları, dokuma tekniği, malzeme özellikleri ve desen zenginlikleri ile dokuma sanatının evrimi içinde önemli bir yere sahiptir. Türk-İslam döneminin erken kumaş eserleri, günümüze pek ulaşmamış olsa da dönemin minyatür sanatında tasvir edilen örneklerle tanıyabilmekteyiz. Canlı renk ve süslemeleri ile dokuma ve kumaş eserler, Türk-İslam dokuma sanatının eşsiz ilk örneklerini sunmaktadır. İbn-i Batuta ve Marco Polo gibi seyyahlar, 13.-14. yüzyıl Anadolu'sunun sanatsal dokuma ve kumaş eserlerinden övgüyle söz etmektedirler. Osmanlı Dönemi'nden günümüze kalabilen kumaş ve dokuma örneklerini, Topkapı Sarayı ve Mevlana Müzesi koleksiyonlarında görebilmekteyiz. Özellikle Konya Mevlana Müzesi'ndeki sancak eserler, bu alanda çok önemli bir koleksiyona sahiptir. Osmanlı Dönemi kumaş tekniği, halk arasında dokunan kumaşlar (yöresel) ve saray tezgahlarında dokunan saray dokumaları olarak iki yönde gelişim göstermiştir. (Sözen 1998:192) Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde, altın ve gümüş tellerle dokunmuş ipek kumaşlar, dönemin saray hayatı ve manevi önem taşıyan alanlarda, törenlerde sıkça yer tutmuştur. İpek kumaş ticaretinin, 16. ve 17. yüzyıllarda Osmanlı Devlet Hazinesi'nin en büyük gelirleri arasında olduğu bilinmektedir. (Gürsu 1988:17-18) Bu açıdan Şanlıurfa, kuşkusuz ipek ticareti kervan yolu üzerinde önemli bir şehirdir. (İnalçık 2008:232)

Osmanlı Dönemi'nde Şanlıurfa'nın el sanatlarından, özellikle dokumacılık önem kazanmıştı. Şehirde çeşitli dallarda dokumalar yapan tez-

Resim-2) Sancak eserlerin konservasyon aşaması.

gahlar bulunmakta ve bunların miktarı her geçen gün gelişme göstermekteydi. 1867 tarihli Halep Vilayet Salnamesi'nde Urfa'da dokunan kumaşların Harput ve Kayseri olmak üzere birçok şehre satıldığı belirtilmektedir. Bu dönemde Urfa ipekli alaca kumaşının meşhur olduğu salnamelerde geçmektedir. 1883 tarihli Halep Vilayet Salnamesi'nde Urfa'da 221 adet kumaş tezgahından söz edilmektedir. Ayrıca Evliya Çelebi de Şanlıurfa'da çok sağlam kumaşların dokunduğunu belirtmektedir. (Kürkçüoğlu 2011:53-54)

Sancak Eserler:

Bulunduğu ortam, saklama ve iklim koşulları gibi etkenler nedeniyle, fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile aşırı deformasyona uğrayan sancakların, hassasiyetleri göz önünde bulundurulacak, konservasyon işinin duayeni bir firmaya ihale edilmesi sağlandı. Süreci bir yılı aşkın devam eden sancak eserlerimizin konservasyonu, sağlıklı bir şekilde bitirildi.(Resim-2) Makalemizin konusu olan sancak eserlerde ağırlıklı olarak renkli parlak kumaş (ipek atlas) tercih edilmiştir. Bu kumaşlar, desensiz ve parlak ipek olan canfes cinsi kumaşlardır. Halk arasında 'ipekli alaca' ismiyle de anılmaktadır. Sancak eserlerde genel olarak 'fetih' ile ilgili ayetler işlenmiştir. İşlemlerde ağırlıklı olarak gümüş ve altın sırmalı tellerle 'tel kırma' tekniği veya 'dival işleme' tekniği tercih edilmiştir.

Resim-3) I Nolu sancağın konservasyonu yapılmadan önceki hali.

Resim-4) I Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu

Çok nadir olarak bazı işlemlerde veya ayrıntılarda 'zerbaft' adı verilen altın işleme tekniği uygulanmıştır. Sancaklar için kullanılan kumaşların ağırlıklı olarak bu bölgedeki tezgahlarda dokunduğu düşünülmektedir. Çünkü Şam, Halep ve Gaziantep'te dokunan

ipek kumaşların meşhur olduğu kayıtlarda geçmektedir. (İnalçık 2008: 103)

Sancak-I:

Kâbe iç örtüsü olduğu düşünülmektedir. Çünkü Kabe iç örtüleri, genellikle kutnu (atkısı pamuk, çözgüsü

Resim-5) 17.yüzyılda Osmanlı dokuması Kabe iç örtüsü. (New York Metropolitan Müzesi)

ipek olan) kumaş cinsinden dokunur ve ağırlıklı olarak kırmızı veya yeşil renktedirler. Kutnu kumaş, yaygın olarak Gaziantep, Şanlıurfa ve Halep'te dokunmaktadır. 175x135 cm ölçülerindeki eserin, 17. veya 18. yüzyıllarda dokunduğu düşünülmektedir. Bordürü sade kırmızı pamuk ve ipek karışımıdır. Bulunduğu ortamın ısı ve nem gibi iklim koşulları nedeniyle renk solması ve tahribat gözlemlenebilmektedir. Yer yer deformasyona uğramış ve kondisyonu zayıflamıştır. (Resim-3,4) Kendinden desenli ve kırmızı renk zeminli eserde sarı renkte zikzaklı verev halde sıralanmış kuşaklar içerisinde 'Kelim-e-i Tevhid' ve 'Ya Seyyidel Murselin, İbrahim Halilullah, Medet Ya Allah, Şefa'at Ya Resulallah' yazılıdır. Bu kumaş örgüsüne benzer bir Osmanlı kumaş örneği, 16. veya 17. yüzyıla tarihlendirilmekte olup, Londra'da Özel David Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Yine bu eserimize benzer bir Kâbe iç örtüsü, New York Metropolitan Müze'sindedir. (Resim-5)

Resim-6) II Nolu sancağın konservasyonu yapılmadan önceki hali.

Resim-7) II Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Sancak-II:

Saklama koşulları ile sıcaklık ve nem gibi iklim koşulları nedeniyle oldukça yıpranmış olan, şiddetli fiziksel ve kimyasal bozulma nedeniyle ölçüsü dahi alınamayan eserin, konservasyonu yapılarak ihya edilmesi dahi mucize gibi görülmekte idi. Aşırı deformasyona uğrayıp kondisyonu neredeyse yok olmuş vaziyette idi. Kırmızı renk ipek atlas kumaşın tamamen çözülüp zayıflamış ipliklere dönüştüğü gözlenmiştir. Altın ve gümüş renk ipliklerle dival sarma işi (Maraş işi de denilmektedir) işlemler sayesinde bir miktar bütünlüğünü koruyabilmiştir. (Resim-6) Konservasyon sonrası alınabilen ölçüsü 170x150cm'dir.

Sancağın yüzeyindeki işleme ayetler ve hatlar, aşırı deforme olup kondisyonunu bozmuş olsa da büyük bir kısmı okunabilmektedir. (Resim-7) Eserin sağ en üst köşesinde 'Osman Zünnureyn radiyallahu anha' ortada en üstte 'Lailaheillallah El melikül hakkul mübin - herşeyin sahibi olan ve varlığı hiç değişmeyen Allah'tan başka ilah yoktur.' hadisi işlenmiştir. En makbul dualardan biri olan bu hadisin devamı, en altta orta kısımda işlenmiş olan 'Muhammedün resulullah sadikul va'dil emin - dosdoğru olan ve kendisine güvenilen Muhammed, Allah'ın resulüdür.' şeklinde yer almaktadır. Eserin sol en üst köşesinde 'Ali Keremallahu vechehu radiyallahu anha' işlenmiştir. Ortada sağ kenarda 'Ya ilahel alemin ve ya hayran nasirin - Dualarımızı kabul eyle Ey alemlerin Rabi ve yardım edip koruyanların en hayırlısı.' duası işlenmiştir. Ortada sol kenarda ise 'Vema erselnake illa rahmeten lil alemin - Biz, seni alemlere rahmet olarak gönderdik.' Enbiya suresinin 107. ayeti işlenmiştir.

Sancağın en alt sağ köşesinde 'Hasan radiyallahu anha' ve en alt sol köşesinde de 'Hüseyin radiyallahu anha' işlenmiştir. Sancağın tam orta kısmında II. Abdülhamid'in tuğrası, 'El Gazi Abdülhamid Han bin Abdülmecid el Muzaffer daimen' düzgün bir şekilde işlenmiştir. Tuğranın hemen altında 'Ceddina kiramen İbrahim Halilullah makamı, Urfa'nın efradı şahanesisinin miri Osman'ın yadigarı, sene 1324-1906' işlenmiştir.

Sancak-III:

Saklama koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu oldukça fazladır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler, deformasyon ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar gözlemlenebilmektedir. Yeşil renkli ince ipek atlas kumaş zemininde gümüş renk ipliklerle dival işi tekniğinde hatlar işlenmiştir. (Resim-8,9) 170x160 cm. ölçüsündedir.

Eserin dört kenarında (bordüründe) beyaz pamuk kumaştan bir kuşak dikilerek bu bordür kısmına siyah mürekkebi ile sol üstten başlanarak 'Ayete'l Kürsi ve Vettehezallahu İbrahimen halilen sadakallahül azim - Allah, dostu olan İbrahime yardım etti.' duası yazılmıştır. Sancağın ana zemininde en üst orta kısımda 'Allah' lafzı ve 'Muhammed (s.a.v.)' sağ ve solunda ise 'Ebubekir' ile 'Ömer' isimleri işlenmiştir. Eserin zemin ortasında 'Bismillahirrahmanirrahim, inna fethna leke fethen mübina, nesrün minallahi ve fethun qaribun ve beşşiril müminine ya Muhammed - Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, şüphesiz Biz, sana apaçık bir fetih ihsan ettik, Allah'ın yardımıyla gelen fetih zaferini müminlere müjdele.' Şeklinde işlenmiş Fetih suresinin 1. ayeti ile Saff Suresi'nin 13. ayeti yer almaktadır. Sancak ana zemininin en alt kısmında 'Ali, Hasan, Hüseyin, Osman, minna' işlenmiştir. Üzerinde tarih işlenmemiş olduğu varsayılmaktadır. Diğer benzer sancak eserlerden yola çıkılarak, 19. yüzyıla tarihlendirme yapmak mümkündür.

Sancak-IV:

Bulunduğu ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu oldukça fazladır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve deformasyon ile beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. (Resim-10,11) 170 x 160 cm. ölçüsündedir.

Sancak eserimiz, gül pembesi ipek kumaş üzerine gümüş ve bakır tellerle dival işi ile tel kırma tekniğinde işlemlerle süslenmiştir. Gümüş ve bakır tela ile dal şeklindeki ince bir çizgi ile

Resim-8) III Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-9) III Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Resim-10) IV Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-11) IV Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

bordür hattı işlenmiştir. Ana zeminin en üst orta kısmında, hatları bakır, hareketleri ise gümüş olan tela ile işlenmiş 'Besmele' yer almaktadır. Basmelenin altında iç yönleri birbirine dönük, bakır tela ile iki adet hilal motifi işlenmiştir. İki hilalin ortasında da gümüş tela ile işlenen yıldız motifi yer almaktadır. Hilal ve yıldızın altında da hatları gümüş, hareketleri bakır teladan 'Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih bağışladık' mealindeki Fetih suresinin 1. ayeti işlenmiştir. Ayetin altında da yarısı tahrip olmuş, bakır tela ile yıldız ve iç yönü yukarı dönük gümüş tela ile işlenmiş hilal deseni yer almaktadır. Sancağın en alt kısmında ise hatları bakır, hareketleri gümüş ile işlenmiş, ancak büyük bir kısmı yok olmuş, 'Ey Muhammed! Allah'ın yardımıyla size ihsan edilen fetih zaferini müminlere müjdele' mealindeki Saff suresinin 13. ayeti işlenmiştir. En alt kısımda sene ibaresi olsa da tarih rakamları yok olmuştur. Dokuma ve işleme tekniğinden ve benzer örneklerinden dolayı 19. yüzyıl içerisinde dokunduğu tahmin edilmektedir.

Sancağ-V:

Bulunduğu ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu fazladır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklar ile deformasyonla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. (Resim-12,13)

195x185 cm. ölçülerindeki sancağ, tek katlı ve dört ayrı renk ipek atlas kumaşın birleşiminden oluşturulmuştur. Sancağımız, pastel boya ağırlıklı mavi, kırmızı, pembe ve saman sarısı ipek ve atlas kumaşlardan dört ayrı parça (pano) halinde uygulanmıştır. Hat ve motiflerin, beyaz pamuk kumaş ile işlendiği, çok az kısmı kalan ve çoğu dökülüp yok olmuş hat ile işlemelerin kumaş yüzeyindeki izlerinden anlaşılmaktadır. Sancağın pembe zeminli kısmında, küçük ve büyük çok sayıda hilal ve yıldız motiflerinin işlendiği, zemindeki izlerden tespit edilebilmektedir. Yine pembe zeminli alanda 'Padişahım çok yaşa' ibaresi okunabilmektedir. Kırmızı renk zeminli alanda ise çok sayıda ay yıldız motifleri ile muhtemelen fetih ile ilgili ayetlerin işlendiği hat izleri görülebilmektedir.

Bu sancağın, genel kompozisyonu itibariyle incelendiğinde, tahrip olan birkaç sancağın kalan kısımlarının bir araya getirilerek tek bir sancağa dönüştürüldüğü düşünülmektedir. Canlı ve pastel renk kumaşların kullanıldığı bu sancağın 18. ve 19. yüzyıllarda dokunduğu tahmin edilmektedir.

Sancak-VI:

Bulunduğu ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu oldukça fazladır. Aşırı deformasyona uğramış sancağın kondisyonu da oldukça zayıflamış durumdadır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir.(Resim-14,15)

155x150cm ölçülerindeki sancağın arka yüzünde astar kullanılmıştır. Beyaz renk pamuk kumaş ile dikilerek oluşturulan hat işlemler sayesinde sancak kumaşında belli bir bütünlük korunabilmiştir. Saman sarısı ve kırmızı kahve renk tonlarında ipek atlas kumaş kullanılmıştır. Sancağın ana zemininde ilk satırda 'Kelime-i Tevhid' lafzı, orta satırda 'İnna fethna leke fethan mübina - şüphesiz Biz, sana apaçık bir fetih bağışladık' mealindeki Fetih suresinin 1. ayeti işlenmiştir. Son satırda ise, 'Ve-yensurukallahu nesren eziza - ve Allah, şanlı bir zafer ile sana yardım eder.' mealindeki Fetih suresinin 3. ayeti işlenmiştir. Üzerinde tarih işlenmemiş sancağı, erken 19. yüzyıla tarihlendirmek mümkündür. Sancağın kenarları kendi kumaş renginde saçak püsküllüdür.

Sancak-VII:

Bulunduğu ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu, diğer sancaklara göre daha azdır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile az miktarda renk solması gözlemlenebilmektedir.(Resim-16, 17) 220x200 cm ölçüsündeki sancakta krem renk tonunda ipek atlas kumaş kullanılmıştır.

Zemindeki hatlar ve motifler beyaz saten kumaş kesilerek işlenmiştir. Ortaya yakın bir kenar kısmında ay-yıldız

Resim-12) V Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-13) V Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Resim-14) VI Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-15) VI Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

motifi işlenmiştir. Sol alt kenardan başlayarak sağa doğru 'innehu min süleymane ve innehu Bismillahirrahmanirrahim (Nem suresi-30), İna fethna leke fethan mübina (Fetih suresi-1), Vema erselnake illa rahmeten lil alemin (Enbiya suresi-130), Nasrün minallahi ve fethun karibun ve beşşiril müminine ya Muhammed (Saff suresi-13) ayetleri işlenmiştir. Farklı surelerdeki bu ayetlerin sırasıyla mealî 'Süleymandan gelen bir mektup var, Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla başlayan, Şüphesiz Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik, Ey Peygamber! Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik, Ey Muhammed! Allah'ın yardımıyla gelen fetih zaferini müminlere müjdele.' anlamındadır. Sancağın üzerine işlenmiş ay-yıldız motifinin bayrak ve sancaklarımızdaki ortaya çıkışı göz önünde bulundurulursa tarih düşülmemiş sancağı, 19. yüzyıl'ın ikinci yarısına tarihlemek mümkündür.

Sancak-VIII:

Bulunduğu ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu oldukça fazladır. Aşırı deformasyona uğramış sancağın kondisyonu da oldukça zayıflamış durumdadır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. Hat işlemler ve astar sayesinde sancak bütünlüğü korunabilmiştir. (Resim-18,19) Sancağımız, 188x157cm. ebadındadır. Hicri 1321 (miladi 1902) tarihlidir.

Açık lacivert renk ipek saten karışımı kumaş üzerine altın ve gümüş karışımı (elektron) telalar ile tel kırma tekniğinde hatlar işlenmiştir. Eserin en üst sağ tarafında 'Allah' lafzı, solda 'Muhammed (s.a.v.)' ismi işlenmiştir. Üst sağdan başlanarak ilk satırda 'Bismillahi mecraha ve mürsaha inne Rabbi le-gafururrahim - Onun (Nuh'un Gemisi) gitmesi de durması da Allah'ın adıdır, Rabbin çok bağışlayıcıdır.' mealindeki Hud suresinin 41. ayeti işlenmiştir. İkinci satırda 'Kelime-i Tevhid - Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed, Allah'ın resulüdür.' yer almaktadır. Üçüncü satırda ise 'Maşaallah, İna fethna leke fethen mübina - şüphesiz biz, sana apaçık bir fetih müjdededik.' anlamında

Fetih Suresi'nin 1. ayeti işlenmiştir. En alt satırda da diğer sancaklardan farklı bir uygulama olarak 'Padişahım çok yaşa' sözü işlenmiştir.

Sancak-IX:

Ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu oldukça fazladır. Aşırı deformasyona uğramış sancağın kondisyonu da oldukça zayıflamış durumdadır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. Hat işlemler ve astar sayesinde sancak bütünlüğü korunabilmiştir. (Resim-20,21) Bu sancağımız, VIII no'lu sancağın diğer yüzüdür. 190x157cm. ebatlarındadır.

Asıl zemin rengi yeşil olan sancağın kumaş atıklarının deforme olması nedeniyle çözümleri rengi olan açık lacivert rengine dönüşmüştür. İpek saten karışımı kumaş üzerine altın ve gümüş karışımı (elektron) telalar ile tel kırma tekniğinde hatlar işlenmiştir. En üstte sağ tarafta 'Hasan' sol tarafta ise 'Hüseyin' ismi yer almaktadır. İlk satırda 'De ki; Allah tektir. O, kimseye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. O, doğmamış ve doğurmamıştır. Hiçbir şey O'na denk değildir.' mealindeki tüm İhlas suresi işlenmiştir. İkinci ve son satırda 'Hamd alemlerin Rabbi, Rahman ve Rahim olan, hesap ve ceza-mükafat gününün sahibi olan Allah'a mahsusdur. Allah'ım! yalnız sana ibadet eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, kendilerini mükâfatlandırdıklarının yoluna ilet, cezalandırdıklarının yoluna değil.' mealindeki Fatiha suresinin tümü işlenmiştir. Sancağın üçüncü satırında ise 'İbrahim Halilullah makamı şerifine yüz on beş ker'esi efradı şahanesi yad egler.' En alt kısımda 'sene 1321' (Miladi 1902) tarihi işlenmiştir. Üç tarafının saçağı sarı ve kırmızı ipek püsküllü olup, direk kısmına bağlanan saçağı ise altın sırma işlemelidir.

Resim-16) VII Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-17) VII Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Resim-18) VIII Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-19) VIII Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Resim-20) IX Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

Resim-21) IX Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Sancak-X:

Ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle hasar durumu oldukça fazladır. Aşırı deformasyona uğramış sancağın kondisyonu da oldukça zayıflamış durumdadır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. Hat işlemleri ve astar sayesinde sancak bütünlüğü korunabilmiştir. 200x180 cm ölçüsündedir. (Resim-22,23)

Krem, kahve ve yeşil renklerde 4 ayrı parça ipek atlas kumaştan dokunmuş olan sancağın dört kenarında kutnu cinsi kumaş ile bordür oluşturulmuştur. Ayet ve işlemler ise beyaz saten kumaş ile dikilerek işlenmiştir. Sancağın sağ üst ve sol üst köşelerinde ikişer ay-yıldız sağ orta kısımda ise Hz. Ali'nin kılıcı olan 'Zülfikar' motifi yer almaktadır. Üstte ilk satırda 'Besmele', ikinci satırda 'Kelime-i Tevhid', üçüncü satırda ise 'Nasrün minellahi ve fethün karibun - Allah'ın yardımıyla fetih yakındır.' mealindeki Saff suresinin 13. Ayeti ve devamında 'Seyyidina İbrahimen Halila -Allah dostu İbrahim, bizim efendimizdir.' manasında bir tamlama işlenmiştir. En altta 'sene 1305' (1887) tarihi düşünülmüştür.

Sancak-XI:

Ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle aşırı deformasyona uğramış sancağın kondisyonu da oldukça zayıflamış durumdadır. Kumaşta yer yer eriyip çürümeler ve yırtıklarla beraber dökülmeler gibi fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. İşlemler ve astar sayesinde sancak bütünlüğü korunabilmiştir. 256X190 cm ölçüsündedir. (Resim-24,25)

Ana zeminde açık, bordürlerde ise koyu krem renkte ipek atlas kumaş kullanılmıştır. Motifler ve hat yazılar, zerendüd yeşili altın sırma ipek ipliklerle ustalıklı işlenmiştir. Dokuma tekniği ve işleme sanatı bakımından Osmanlı saray tezgahlarında dokunan eserlerle birçok benzer üsluplar taşımaktadır. Sancağa işle-

nen hatların okuyuş tekniği ve yönüne göre, sancağın en üst kısmında 'Besmele' sağ ve solunda 'Allah' lafzı ile 'Ömer' ismi işlenmiştir. Sancağın en sağında 'İnna fethna leke fethen mübina - şüphesiz Biz, sana apaçık bir fetih müjdeledik.' anlamında Fetih suresinin 1. ayeti işlenmiştir.

Sancağın en sağ kanadında 'Nesrün minallahi ve fethun karibun ve beşşiril müminine ya Muhammed - Ey Muhammed! Allah'ın yardımıyla gelen fetih zaferini müminlere müjdele.' Saff suresinin 13. ayeti işlenmiştir. Sancağın besmeleye karşılık düşen bordür kısmında 'Vema ersel-nake illa rahmeten lil alemin - Şüphesiz Biz, seni alemlere rahmet olarak indirdik.' mealindeki Enbiya suresinin 130. ayeti, sağ ve solunda ise 'Muhammed' ve 'Ebubekir' isimleri yer almaktadır. Sancağın ana zemininin üst kısmında 'Kelime-i Tevhid' sağ ve solunda 'Hüseyn' ile 'Osman' isimleri işlenmiştir. Kelime-i Tevhid'in altında 'Maşaallah' sağ ve solunda 'Cebra'il' ve 'Mikail' meleklerinin isimleri yer almaktadır. Ana zeminin sol kenarında 'Levlake levlake lemme halaktul eflak - Sen (Muhammed) olmasaydın, Ben alemleri yaratmazdım.' Hadis-i Şerifi, ana zeminin sağ kenarında da 'Ve inneke le'ala hulukin azim-Şüphesiz sen (Muhammed) üstün bir fazilet ve ahlaka sahipsin.' anlamındaki Kalem suresinin 4. ayeti işlenmiştir. Ana zeminin tam orta kısmında tuğralı 'Tanzimat Arması' işlenmiştir. Armanın etrafında oval olarak işlenmiş hat yazıda 'İl. Abdülhamid Han'dan övgüyle söz eden bir kıta Farsça kaside yer almaktadır. Arma kompozisyonunun altında sağ ve solda 'Azrail' ve 'İsrafil' meleklerin isimleri işlenmiştir. Melek isimlerinin altındaki tek satırlık hatta 'Urfa cenahı efradı yeminle salik Enbiya İbrahim Halilullah hazretlerine yadigarlarıdır.' İbaresini yer almaktadır. Bu cümlelerin hemen altında 'sene 1319' (1901) tarihi işlenmiştir. Ana zeminin en alt sağ ve solunda ise 'Ali' ve 'Hüseyn' isimleri yer almaktadır.

Sancak-XII:

Ortam koşulları ile nem ve sıcaklık değerleri gibi iklimsel koşullar nedeniyle deformasyona uğramış san-

▲ Resim-22) X Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

▲ Resim-23) X Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

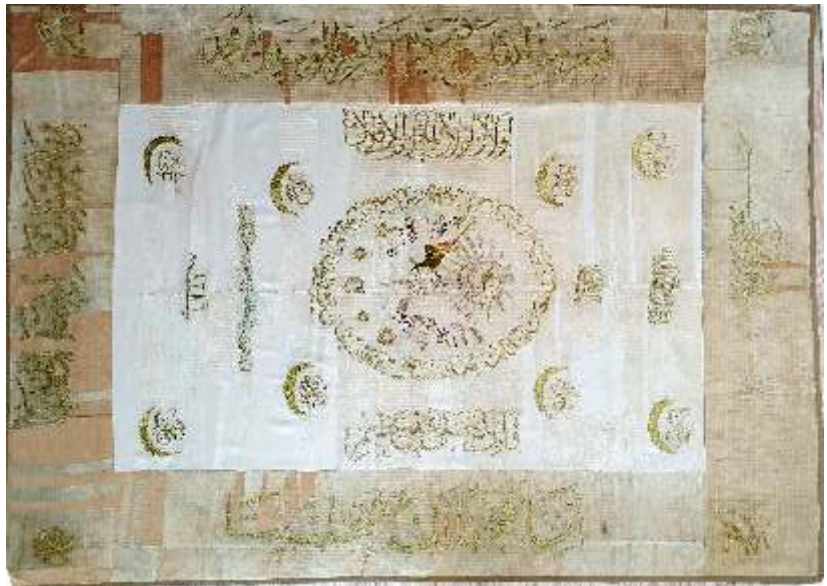
cağın, üzerine mürekkep ile yazılan ayetler ve kitabelerin hat konturları dağılmış durumdadır. Aşırı nemden dolayı akmış olan ve kumaş yüzeyine bulaşmış mürekkep lekelerinin bitkisel kökenli temizleyicilerle temizlenmesine çalışılmış, ancak kumaşın daha fazla deformasyona uğramaması ve zarar görmemesi için kimyasal temizleyiciler kullanılmamıştır. Az miktarda fiziksel ve kimyasal bozulmalar ile renk solması gözlemlenebilmektedir. 194x180 cm ölçüsündedir. (Resim-26,27)

Krem renk saten kumaşın kullanıldığı sancağın üzerine is mürekkebi ile düzgün hatlarla ayetler ve kitabeler yazılmıştır. Diğer sancak örneklerinden farklı bir uygulama tercih edilmiştir. Eserin üst sağ tarafından başlayarak dört kenarında sırasıyla 'Besmele' ve 'Ayet-el Kürsi' ile devamında 'Kulna ya naru kunî berden ve selamen âla İbrahim - Ey ateş! İbrahim'e serin ve selametli ol' Enbiya suresinin 69. ayeti ve ardından 'Aleyhisselan' yazılıdır. Sancağın sağ üst köşesinde 'Ebubekir' ortada 'Ceb-rail' ve solda 'Ömer' yazılıdır. Sağ orta kenarda 'Azrail' sol orta kenarda 'Mikail' yer almaktadır.

Sağ alt kenarda 'Ali' ortada 'İsrafil' sol alt kenarda da 'Osman' ismi yer almaktadır. Sancak zemininin tam ortasında ise, 'Nasrün minellahi ve fethün karibün ve beşşiril müminine Ya Muhammed - Ey Muhammed! Allah'ın yardımıyla gelen fetih zaferini müminlere müjdele.' mealindeki Saff suresinin 13. ayeti işlenmiştir. Devamında 'Âleme makamî Halilüallah salevatullahi âla nebiyyina vealeyhi' yazılıdır. Orta kısımdaki kitabenin altında 'Sene 1318 (1900) rakame Ahmet Vefik' yer alır.

▲ Resim-24) XI Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

▲ Resim-25) XI Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

Sonuç olarak; Tesadüf bir keşifle tespit edip korumaya aldığımız bu eserlerimizin, kendi dalında Türkiye'nin en önemli koleksiyonlarından biri olabileceği kanaatindeyim. Hiç kuşkusuz bu tarihi mirasımızın, Osmanlı döneminin sancak eserlerine yeni bir sayfa ekleyeceği ve ayrıca Şanlıurfa'nın inanç turizmine ve kültürüne büyük değerler kazandıracığı aşıkardır. Genel itibariyle Osmanlı döneminden günümüze kalabilen sancakların üzerinde ağırlıklı olarak 'fetih' ile ilgili ayetler işlenmiştir. Sancaklara işlenen fetih ile ilgili ayetler, Türk-İslam dünyasında 'fetih' ve 'gaza' ülküsünün önemini vurgular niteliktedir. Bunun dışında 'ay-yıldız' motifleri, sancaklar üzerine işlenen en yoğun desenlerdir. Dolayısıyla Sultan Abdülmecid zamanında tipolojisi belirginleşen ay-yıldızlı bayrağımızın ortaya çıkışı aşaması hususunda belirleyici bir fikir vermektedir.

▲ Resim-26) XII Nolu sancağın konservasyon öncesi durumu.

KAYNAKÇA

- Acar, B. (1975). Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar, Ak Yayınları, İstanbul.
- Aslanapa, O. (2007). Türk Sanatı, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Deniz, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Gürsu, N. (1988). Türk Dokumacılık Sanatı, Redhouse Yayınları, İstanbul.
- İnalıcık, H. (2008). Türkiye Tekstil Tarihi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Karakaş, M. (2017). Urfa'da Tasavvuf İzleri, Şurkav Yayınları, Ankara.
- Karakaş, M. (2001). Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler, Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, Ankara.
- Kardeşlik, S. (2010). Vakıflar Halı Müzesinde Konservasyon Çalışmaları ve Yeni Keşfedilen Selçuklu Halıları, Vakıf Restorasyon Yıllığı, Sayı I, s.111-120, İstanbul.
- Kılıçkaya, M. (2007). İstanbul Deniz Müzesindeki Osmanlı Dönemi Sancakları, İstanbul Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kürkçüoğlu, C. - Kürkçüoğlu, S.S. (2011). Şanlıurfa Çarşıları-Hanları ve El Sanatları, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara.
- Sözen, M. (1998). Geleneksel Türk El Sanatları, Golden Horn Yayınları, İstanbul.
- Şahin, İ. (2009). İslam Ansiklopedisi, Cilt 36, TDV Yayınları, İstanbul.
- Öney, G. (2007). Beylikler Devri Sanatı, T.T.K. Yayınları, Ankara.

▲ Resim-27) XII Nolu sancağın konservasyon sonrası durumu.

İstiklal Savaşı Gazisi ve Urfa Kurtuluş Savaşı'nın Kahramanlarından Ahmet Hamdi MESÇİ ile Söyleşi (11 Nisan 1987)

Volkan OKUTAN
Gazeteci

AHMET HAMDİ MESÇİ (1899-1994)

1899 yılında Urfa'da doğdu. Babası İmam Bakır Efendi, Annesi Zülfiye Hanım'dır. Çocukluğu Urfa'da geçti. Urfa İdadi Mektebi'ni bitirdikten sonra, İstanbul Yedeksubay Okulu'nda vatani görevine başladı.

Birinci Dünya Savaşı'nda 2. Kolordu'da asteğmen olarak Doğu Cephesi'nde (Kafkas Cephesi) savaştıktan sonra terhis olup Urfa'ya döndüğünde işgale karşılaşıncaya çok sayıda yedeksubayla birlikte işgale karşı örgütlenip Urfa Kurtuluş mücadelesine katıldı. Yedeksubaylardan oluşturulan taburda büyük kumandanlığı yaptı. 9 Şubat 1920 günü başlayan Urfa Kurtuluş Savaşı'nda aktif görevler aldı. 29 Şubat 1920 günü Fransız askerlerinin bulunduğu Karalök'ün Bağ'ına yapılan hücumda üç yerinden yaralandı. Urfa'da ki Fransız işgal kuvvetlerinin tahliyesinden sonra Gaziantep ve Sakarya cephelerine katıldı.

Ahmet H. Mesçi, Kurtuluş Savaşı'ndaki hizmetlerinden dolayı Milli Savunma Bakanlığı tarafından subay olarak 14116 sayılı kırmızı şeritli İstiklal Madalyası'yla ödüllendirildi.

Ahmet H. Mesçi, 20 yıl Urfa Ticaret Odası Başkanlığı yaptı. Ayrıca, Urfa Türk Ocağı kurucusudur.

Ahmet H. Mesçi 4 erkek, 2 kız olmak üzere 6 çocuk babasıdır. Büyük oğlu Doğan mobilyacı, Kazım iktisatçı, İsmet müteahhit, küçük oğlu Şevket

ise doktordur. Kızları Raife ile Sabiha ev hanımıdır.

Ahmet H. Mesçi 1994 yılında, 95 yaşında Şanlıurfa'da vefat etmiştir.

1925 yılında ilk gazete olarak haftalık yayınlanan Urfa Gazetesi, 1949 yılında "Yeni Urfa Gazetesi" adını almış ve 1960 yılında kapanmıştır. Daha sonra "Yeni Urfa Gazetesi" 1952 yılında Hulusi Kılıçaslan tarafından çıkarılmaya başlanmıştır. Yeni Urfa Gazetesi 1954 yılında Ahmet Mesçi yönetimine geçmiş ve haftada iki gün yayını sürdürürken 1976 yılında kapanmıştır. 1954 yılından sonra sahipliğini ve başyazarlığını Ahmet H. Mesçi'nin yaptığı Yeni Urfa Gazetesi'nin 22 Temmuz 1961 tarihi ve 619 sayılı nüshasından itibaren "Urfa Kurtuluşu" başlığı ile Urfa Milli Mücadelesi'ne ait yazılar tefrika halinde yayınlanmıştır.

Urfa Hizmet Gazetesi'nin muhabiri olarak 11 Nisan 1987 tarihinde Ahmet H. Mesçi ile ilk yaptığımız söyleşi metni aşağıda sunulmuştur.

Ahmet H. Mesçi Urfa Kurtuluş Mücadelesi'nin önemli kahramanlarından biridir. Savaştan 100 yıl sonra o günlerin kısa da olsa bir özetini anlatan bu söyleşi tarihe not düşülmesi açısından önemlidir.

Dileğimiz 100 yıl önce Urfa'yı canları pahasına savunan Ahmet H. Mesçi ile diğer şehit ve gazilerimizin hatırlanması ve anılmasıdır. Onların isimlerinin uygun yerlere verilerek yaşatılmasıdır.

Volkan Okutan: Millî Mücadele'de nerelerde görev yaptınız?

Ahmet Mesçi: Kafkas Cephesi, Sakarya Savaşı, Urfa Kurtuluş Savaşı, Gaziantep Kurtuluş Savaşı, Dumlupınar, İzmir'in Kurtuluşu katıldığım cephe ve savaşlardır.

Volkan Okutan: Kurtuluş savaşını yaşamış biri olarak bize anılarınızı anlatır mısınız?

Ahmet Mesçi: İstanbul'dan 1919 yılının Mart ayında yedek subay beş altı arkadaşla Urfa'ya dönerken, samimi olduğumuz İstanbullu arkadaşlar bize dediler ki, "Urfa'ya dönmeyin. Çünkü Toroslar'da 25 bin kişilik Ermeni kuvveti var." Bizde de vatan hasreti olduğu için dönmeyi kararlaştırdık. Adana dâhil güneye uzayan istasyonlar işgal edilmişti. Trenle giden yolcuların bu geçitten geçmesi Ermenilerin insafına kalmıştı. İstedikleri adamları indirip öldürüyorlardı. Biz de bu arkadaşlarımızla İslahiye'ye trenle geldiğimizde, Ermeni kuvvetlerinden bir subay bize, "Nerden geliyorsunuz?" dedi. Biz de "Terhis olduk, memleketimize gidiyoruz" dedik. "Siz burada Ermenilerin durumlarını tetkik için dolaşıyorsunuz" diyerek bize hakaret ettiler. Bizleri dipçikleyerek trenden aşağıya indirmeye çalıştılar. Biz direndik, eğer inseydik, bizi öldüreceklerdi. Tren hareket ettiğinde her tarafımız kan içindeydi. İslahiye'den hareket ettikten sonra bu sefer de İngilizlerin mızraklı süvari birlikleri tarafından sarıldık. "Ne var?" diye sorduk. Dediler ki: "Ermeni-

lerin ihbarı üzerine sizi Kilis'e götürceğiz." Muhafaza altında Kilis'e gittik. İşgal ettikleri bir hanın odasında, iki süngülü asker içeride, iki süngülü asker dışarıda olmak üzere mevkuf kaldık. Elimizdeki vesikaları Halep'te bulunan Taşnak ve Hınçak Ermeni Cemiyetlerine götürerek bizim bir ilgimiz olup olmadığını anlayacaklardı. 15 gün bu şekilde kaldık. İngilizlerin Hindistanlı askerleri nöbete geldiği vakit bize sigara ve çay getiriyorlardı. Müslüman olmayan diğer askerler ise bize çok hakaret ediyorlardı. O zaman tesadüfen trende görüştüğümüz Urfalı komiser Şakir Bey'de aramızda vardı. Kilis'e geldikten sonra Şakir Bey'i hemen Halep'e sevk ettiler. Halep'ten gelen bizimle ilgili cevapta, bizim bu işlemlerle hiçbir ilgimiz olmadığı söyleniyordu. O zaman askerliğimiz yeni bittiği için herhangi bir teşkilatla ilgimiz yoktu. Ondandır dolayı temiz çıktık. Bizi serbest bıraktılar. Şakir Bey'i Urfaya geldiğimizde gördük. "Nasıl geldiniz?" dedik. "Ermenilere 200 altın vererek kurtuldum" dedi.

Biz geldikten sonra Urfayı önce İngilizler ondan sonra ise Fransızlar işgal etmişti. İngilizler Akçakale üzerinden Urfaya geldiler. Beraberlerinde birçok Ermeni papazını ve komiteci Ermenileri getirmişlerdi.

İşgal kuvvetleri Bey Kapısı'na geldikleri zaman Mahmutoğlu Mustafa Ağa'nın tarihi kulesini gördüklerinde Ermeni tercümanlarına demişler ki, "Bu kale Akçakale, Viranşehir ve Diyarbakır yollarına hakim. Müdafaa yerimiz olabilir. Bunun sahibini çağırın kaç altına verirse alalım." Ermeni tercüman Mahmutoğlu'nun kapısına gelerek, "Sizi İngiliz Kumandanı Beddy istiyor" der. Mahmutoğlu'nun cevabı şu oluyor: "Kumandanın benden işi ne?" Tercüman; "Senin kuleni almak istiyoruz. Değerini söyle verelim" diyor. Mahmutoğlu'nun cevabı ise "Ben kulemin üzerine gavur bayrağı astırmam" oluyor. Tercüman Mahmutoğlu'nun cevabını komutana söyler. Komutan der ki: "Biz buraya zulme gelmedik. Bizim zamanımızda daha iyi günlere kavuşacaksınız". Oradaki bütün Urfalılar hep birden: "Biz ölmeden bu topraklara ayak basamazsınız" diye bağırırlar.

İngilizler daha sonra Devlet Hastanesi, Alman Bağı ve o sahada bulunan Nedim Efendi Evi ile birçok binayı

işgal edip karargâh olarak kullandılar.

İngilizler tahminen 6-7 ay kadar Urfada kaldılar. Burada Siverek'e, Viranşehir'e velhasıl bütün kazalara gittiler. Sandık dolusu altın getirmişlerdi. Hiçbir yerde iltifat görmediler. Sonra İngilizler zorluk çıkarmadan yerlerini Fransızlara terk ederek çekip gittiler. Fransız kuvvetleri Ermenilere daha fazla imkân sağlıyorlardı. Onların ihbarlarını nazarı dikkate alıyorlardı.

Fransız askerlerinin hamamdan çıkan kadınlara sarkıntılık etmesi, istedikleri adamları tevkif etmesi, sokaklarda, çarşılarda silahlı askerler ile devriye gezmeleri Urfalıların sabrını taşır-mıştı. Fransızların komutanı Sajou idi. Fransızlar Urfaya geldikten sonra kazaları dolaşıp köylüleri kendi lehlerine çevirmek için çok çaba sarf ettiler.

9 Şubat 1919 günü Urfaya cezaevindeki bir jandarma nöbetçisinin silahından yanlışlıkla çıkan bir kurşundan sonra, Fransızlar bu ateşin kendilerine karşı bir savaş başlangıcı olduğunu zannederek hedef gözetmeksizin Urfanın üzerine ateş açmışlardı. Böylece harp başlamış oldu. Bu harp 62 gün devam etti. Sonunda Fransızların uçakları havadan attıkları beyannamede yakında büyük bir kuvvetle geleceklerini yazıyorlardı. Ve hakikaten Halep'ten altı bin kişilik bir kuvvetle Urfaya geliyorlardı. İlk Suruç'u işgal ettiler. Daha sonra Suruç Ovası'nda düşman kuvvetlerini 7. Kolordudan gelen Binbaşı Nuri Bey komutasındaki askeri birliklerle karşıladık. Urfada eli silah tutan ne kadar Kuva-yı Milliye varsa onlar da Türk kuvvetlerine katıldılar. Savaşta Allah'tan Türk birlikleri siste, düşman birlikleri ise açıkta idi. Topçu Kemal Bey'in ağır makineli tüfek bölüklerinin ateşi çok müspet olmuştur. Düşmanın geri çekilmesi ve bir daha dönmemesini sağlamıştır. Bu Urfalıların en büyük zaferidir.

Volkan Okutan: Urfaya kurtuluşundan sonra Afyon'da Atatürk'le konuştuğunuzda neler hissettiniz?

Ahmet Mesçi: 1921 yılında Atatürk Afyon'a gelmişti. Bir müsamere tertip edilmişti. Müsamereye ben de katıldım. Paşa beni kaldırıarak "Kurtuluş savaşını tarif et" dedi. O zamanlar çok gençtim. İlk önce sarardım. Sonra kızardım. Selam vererek yerime oturdum. Çok heyecanlanmışım. Atatürk dedi ki: "İşte arkadaşlar bu genç arka-

Milli Mücadele'ye çete olarak katılan Ahmet Hamdi Mesçi, Parmaksız Kâmil ve Hacı Nuri Uslusoy

daşımızın alın çizgileri Millî Mücadele'yi çok güzel tarif etmektedir. İşte Millî Mücadele budur."

Volkan Okutan: Sizin döneminizdeki öğretimle bugünkü öğretimi nasıl buluyorsunuz?

Ahmet Mesçi: Bizim neslimizde edebiyat, Farsça ve Arapça'dan ibaretti. Lisanımız çok fakirleşmişti. Ama şimdiki nesil Atatürk inkılabından sonra duruma hakim olarak Türk edebiyatına sayılamayacak kadar hizmetler ifa etmiştir. Bugünkü Türkiye'de çoğalan fakülteler sayesinde çok yakın bir zamanda büyük devletler arasına gireceğimize inanıyorum.

Volkan Okutan: Sizin döneminizdeki gençlerle bugünkü gençleri nasıl buluyorsunuz?

Ahmet Mesçi: Bizim neslimiz tarihten aldığımız kuvvetle Çanakkale, Kafkasya, Galiçya gibi çok büyük savaşlarda imtihan vermiştir. Yeni neslimize gelince, onlar da ecdadına bağlı olarak ve elimizde kâfi miktarda imkanlarımız olmadığı halde 1974 yılında Kıbrıs'ın işgalini önlemiştir. Yeni neslimiz üzerinde hükümet hassasiyetle durmakta, onların milli ideallerini devamlı şekilde takviye etmektedir.

MÜSLÜM AKALIN ve “ESKİ GÜNLERDEN KALAN”

İbrahim TEZÖLMEZ
Edebiyat Öğretmeni
itezolmez@hotmail.com

Daha çok Urfa'nın yakın tarihi ile ilgili araştırmalarıyla tanınan Müslüm Akalın'ın 2018 Kasım'ında “Eski Günlerden Kalan” adıyla şiir kitabı da çıktı. Bir toplantı vesilesiyle buluştuğumuzda imzalı kitabını takdim edince bir dosta daha kavuşmuşçasına sevindim.

Gerçi Akalın'ın şi'r-âşinâ olduğunu bilmez değildim. Ancak şiir vadisinde görünmeyi pek istememişti. Özellikle 90'lı yılların başından itibaren, ŞURKAV'ın da kurulmasıyla birlikte Urfa'da yoğun bir kültür ve sanat atmosferi oluşmuş idi. Bilindiği üzere sanat, itibar gördüğü; marifet, iltifat gördüğü yerlerde boy verir. O yıllarda başta Ziyaettin Akbulut, Hasan Duruer gibi sanata rağbet eden idareciler olunca şehre bu sahada bir hareketlilik gelmiş, sanatsal ve kültürel etkinlikler canlanmıştı. Edessa, Bizim Urfa, Harran, Seyir gibi edebî dergilerin yanında, Şurkav'ın bu meyanda düzenlediği etkinlikler, Şair ve Yazarlar Platformu toplantıları, Tv programları, oda-mağara ve sıra gecelerindeki müzik ve edebiyat sohbetleri, paneller, sempozyumlar birçok kentlin imreneceği düzeydeydi. İşte bu vasatta düzenlediğimiz birkaç şiir programında şiirlerini okumak üzere kendisini davet ettiğimizde tevazuyla hep “şair” olmadığını belirterek katılmaktan imtina etmişti. Ancak bugün görüyoruz ki yazdıkları halis bir şairin dizeleridir.

Onu, hatırladığımca, Naci İpek'in Özlem Matbaasında tanıdım. 80'lerin sonuydu. Anzılha şiir dergisinin ihya edilmeydi gündem ve 6-7 sayı daha çıkmıştı o günlerde dergimiz. Adil Saraç edebî kitaplığını da matbaaya taşımıştı. Gelenler arasında şair Şükrü Algın, “Paşa” namıyla maruf merhum şair Rüknettın Akbaş, rahmetli yazar-musikşinas Halil Biner vardı. Aruzla şiirler, gazeller yazan M. Şevket Akkaya ile M. Yaşar Uğur ile de orada tanışmıştık. Bugün her ikisini de rahmetle yâd edelim. Şiir üzerine konuşulurdu genellikle. Müslüm Akalın'ı mütevazı, ölçülü, beyefendi kişiliğiyle o ortamda tanıdım. Şiir sanatına da vakıf olduğu anlaşılıyordu.

Müslüm Akalın, Urfa'da temayüz etmiş, tanınmış bir avu-

kattı. O Osmanlıca'yı hakkıyla bilen eski kuşak hukukçulardandır. Tarih bilimi ve edebiyat sanatına vakıf olduğunu da yazdıklarından biliyoruz. Urfa'nın yakın tarihine -özellikle Kurtuluş Savaşı yıllarına- dair ne biliyorsak ona borçluyuz desek mübalağa sayılmaz. Bir bilim adamı cehdi ve ciddiyetiyle el attığı bu konudaki âsârı bugün bir külliyyat oluşturur. Şiirlerini gördükten sonra da ona “iyi bir şair” hükmü vermemiz bir hakkı teslimdir. Zira kitaptaki şiirleri bu vasfının da tebarüz ettiği lirik mısralardan mürekkep.

Urfa şuarasında bariz bir temayül var: Klasik zevke bağlılık. Bu keyfiyet, Urfa'nın köklü bir şiir geleneğine sahip kadim bir kent oluşundan mıdır, âb ü havâsından mıdır bilinmez. Belki de Nâbî gibi bir pîr-i şi'r ile hem-şehr olup aynı hevâyı teneffüs etmiş bulunmaları Divan edebiyatı geleneğinin kesintiye uğramadan günümüze kadar, özellikle musiki meclisleriyle iç içe, ulaşmasını sağlamıştır.

Müslüm Akalın'ın Divan edebiyatımıza da hâkim olduğu bu edebiyata ait şiir formlarını ustaca kullanmasından anlaşılıyor. Halk şiirinden koşma ve mâni nazım biçimlerini tercih ederken, Divan

edebiyatından gazel, şarkı, kıt'a, rübai nazım biçimlerinin yanında müfred beyitlere yer vermiş. Bu beyitlerde aruzu kullanan şair ayrıca bir kıt'a ve bir rübaiyi de aruz vezniyle kaleme almış. Kitaptaki şiirlerin bir kısmı da hece ölçüsüyle yazılmış. Ayrıca kitapta serbest şiirler yer almakta, nazım birimi olarak dördlük, beyit ve bentler kullanılmış. Kitapta ayrıca Batı'ya ait bir şiir tarzı olan sonnet ve bir serbest müstezat yer almakta.

Kitaba hüznün rengi egemen. Eskilerin deyimiyle bir “daüssıla” duygusu sizi sarıp sarmalıyor okudukça. Çoğunlukla masumane platonik aşklar, ayrılıklar, güzel günlerin özlemle yad edilmesi, eriyip giden zamanın sızısı... Velhasılı buruk bir tat bırakan dizeler. Kitaba da adını veren “Eski Günlerden Kalan” şiirinden:

...

Yanı başımdan geçti buluşmalar, vedâlar, / Çatal acıları
yüreğime saplanan. / Sitemler, gülücükler, kedere küs-
kün çağlar; / İçimde bir sızdır eski günlerden kalan.

"Aşk Masalı"nda ayrılıkla sonlanan masalımsı bir aşkı
bir masal atmosferinde anlatır:

Bir bahar sabahında yapraklara düşen çiğ, / Gümüş
ışılığını kirpiklerine vurdu. / Gülücükle bezendi çağla gözle-
rin içi, / Aşk dolu dünyalara camdan köprüler kurdu.

Susamış bir toprağa yağmurlarıyla indi, / Aynalı dolap-
larda her gece çoğalarak. / Billûr köşküden inip has bah-
çede gezindi, / Masal diyarlarını dolaştı sokak sokak.

Ayrılık bulutları sarınca ufukları, / Çiçeklenmiş sevgiler
ağlaştı kederinden. / Kısa ömürlerine uzun yolculukları / Siğ-
dirip gözyaşıyla iç çektiler derinden.

...
Binbir gece yol aldı rüzgârların atından, / Dere tepe düz
gitti yedi cihani aştı. / Altın tüylü kuşların nakışlı kanadından /
Kafdağının ardına gökten üç elma düştü.

Geleneksel şiirimizden, Divan ve Halk edebiyatı maz-
mun ve motiflerinden de yer yer hareket eden şair güzel im-
geler oluşturmuş. İşte, bu meyanda çarpıcı bir dize: Kirpi-
ğinde ok gizli, dilinde bal kaşığı

Dizenin ilk yarısı Divan estetiğinin, ikinci yarısı Halk
zevki ve söyleyişinin adeta özeti...

Şiirlerde sık sık orijinal söyleyişler, buluşlar, imgelerle
karşılaşıyoruz: nazlanıp geçmeye üşenen zaman, yanar-
dağ bulaşığı erguvan dudaklar, alev sarmaşığı nefes, çözü-
lünce yıldız şelalesi olup omuzlardan dökülen saçlar, göz-
yaşlarına yakalanan dalgın kahkahalar, hasretlerin közlediği
yürek dâğı, sevgilinin kâkülünden güller lâleler düşmesi...

Şiirlerde çoğunlukla teşhis, teşbih, tezat, hüsni ta'lil, tev-
riye, cinas gibi edebî sanatlar kullanılmış.

İşte "Hoyrat" başlığıyla yazdığı cinaslı manideki zarif
buluş:

Gül denizi / Yanağı gül denizi / Kolu boynumda kaldı /
Yüzümde gülden izi

Ve şu "Mani"deki özgün teşbih:

Yârim kızların hası / Kaşı, kirpiği ası / Örükleri yağlı ip
/ Göğsü idam sehpası

O, bir gönül eri, aşk adamıdır. Der ya hani kadîm şiirimi-
zin pîri "Aşk imiş her ne var âlemde / İlim bir kıyl ü kaal imiş
ancak." Akalın da aşk'ı "servet" bilenlerdendir. Tıpkı "Kara-
köprü narlıktır, güzellik bir varlıktır" diyerek "güzellik"i en
büyük zenginlik olarak gören yaşadığı toprakların insanı
gibi. O da "Seni biriktirdim dudaklarımda / Harcadım bitme-
di seneler boyu" beytinden oluşan şiirine "Servet" adını se-
cecektir.

Kitapta aşk acısı, geçmişe özlem, yalnızlık, güzellik gibi
lirik temaların yanında yer yer Garipçiler'in söyleyişine yakın
nükte ya da sözcük oyunlarına dayalı şiirler de mevcut:

"Bir öpücüğü / On katına verdi dudakların / Seni gidi te-
feci!" (Faiz)

"Asi nehri Akdeniz'e dökülür / Ben de sana / Asiyim"
(Asi)

Yukarıda saydığımız bireysel temaların yanında sosyal-
gerçekçi duyarlılıkla kaleme aldığı "Toprak Düşler, Acılar
Çağlayanı, Barış" gibi şiirlere de yer vermiş.

Tarihe telmihlerle Urfa'nın makûs talihini bir gün yene-
ceğine dair inancını dile getiriyor "Sancı" başlıklı şiirinde:

Müslüm C. Akalın, S.Sabri Kürkçüoğlu ve
Mehmet Kurtoğlu Gümrükhanı'nda

"Kulaklarımda uğultusu geçmişimin, / Alnımda çizgiler
derin. / Yüzüm ki Âdem görse tanıyamaz / İbrahim şaşırır
kalır. / Hani hurma ağaçlarım nerde, / Sessiz gölgeleri zey-
tinliklerimin. / Yıldızları bilir beni gök çadırının / Bir de acıla-
rım, İkiz kardeşi tarihimin.

...
Oysa acıladı yine boy atan / Yoksulluğun gölgesinde. /
Kerpiç damların altında, / Öksüz bebeleri Kaçakçı Halil'lerin
/ Mayın tarlasında bir ayağı, / Çay yükleri arasında, / Mapu-
sanede hoyrat söyler / Kahr dolu. Ateşte demlenirken
kaçak çaylar / Kan renginde, / Bir yerleri sızlar derinden, /
Şirin uyuklarını bölen / Tanıdık mavzer sesleriyle.

...
İnsanlar yürüyor uzaklarda. / Bir ceplerinde emekleri, /
Öbüründe sevdaları, / Çakırdikenlerinden kanamış ayakla-
rıyla / Geliyorlar.

Emeğin yeşerip, / Bereketin çiçek açtığı topraklarda /
Paslı zincirlerimin kırılışını görür gibiyim.

"Oğluma" başlıklı şiiri, şairin "Hayriye" müellifi Nâbî'nin
hayrî'î halef torunlarından olduğunu ispata kifayet eder. Bu
şiir Nâbî'nin meşhur nasihatnâmesine nazire sayılsa şâ-
yestedir. Zannımca, akli başında her babanın oğluna vere-
bileceği her beyti ayrı bir hikmeti hâvi bir şiir "Oğluma":

Ömrün tevazuyla ihlasla geçsin. / Edebi terk etme
aman evladım. // Nefsinin şerrinden koru kendini, / Dünyanın
tamahı yaman evladım. // Haksızlıktan kaçın, güce gü-
venme / Zaman geçer, döner devran evladım // Kör ol baş-
kasının kusurlarına, / Kendi kusurundan sızlan evladım. //
Bir düşmanı çok bil, bin dostunu az. / Dostlara vefayla dav-
ran evladım. // Rahatı dosta ver, zahmeti sen al. / Dostların
sırrına katlan evladım. // Gücün yettiğini affet, kin tutma. /
Kalbin paslanırsa hüsrân evladım. // Cahilden yüz çevir,
vakit kaybetme, / En derğerli şeydir zaman, evladım. // Ahde
vefa göster, merhametli ol, / Nefsin hesaba çek her an evla-
dım. // Gösterişten uzak, ilminle yaşa, / Şatafat âmele düş-
man evladım. // Kalbine sığmayan şeyden uzak dur, / Kana-
at servettir, inan evladım. // Doğruluğa sarıl, en sağlam iptir. /
Kopsa da olmazsın pişman evladım. // Hakk'a yakın durup
merhametli ol, / Bundan başka her şey yalan evladım.

Çelebi yapısı, entelektüel birikimi, ölçülü ağır başlı du-
ruşu ile, hukukun da terazisinin zaman zaman şaşmaya yüz
tutabildiği günümüz dünyasında, soy ismiyle müsemma ak
pak bir şahsiyet Müslüm Akalın. O, bunca hây ü hây arasın-
da zamanını, mesaisini-maddi hiçbir karşılığı bulunmayan-
yaziya, şiire hasr eden Urfa'nın güzide şahsiyetlerindedir.

URFA'da Bir Zamanlar Ev İşleri ve Yardımlaşmalar...

Misbah HİCRİ
Emekli Öğretmen-Yazar-Şair
misbahhirci@hotmail.com

“Unutuldu” desek de ilk fırsatta ilgili bir konu geçtiğinde anlatmadan geçemeyiz. Maziye hayıflanır, “ah o günler...” demeden edemeyiz. O günleri yaşayanlar bilir. O tatlı işlerden, o güzelim anılardan kalanlar sitayişle anlatılır. Sevginin erdemi, saygının hoşgörüsü içinde burkar gönlümüzü, istemesek de...

Bir zamanlar mahallelerde vazgeçilmeyen gezici meslek erbapları vardı. Her ne kadar mesleklerin çoğu kadınlara hitap etse de kadınların bir araya gelip beraber yaptığı farklı meslekler de vardı. Kadınların daha çok toplanarak imece usulü yaptıkları işler olurdu.

Halk arasında “şehriye kesmek” deyimini yaygın söylenir. Bu deyim daha çok konuşmayı ifade eder. Kadınlarda bir zamanlar yoğrulan hamuru elleri ile inceltip şehriye yapmalarından dolayı bu ifade kullanılırdı. Sonraları mahallelerde bazı evler getirdiği makinelerle şehriye yapmaya başladılar. Bu ma-

ne bazen bir evin önünde kurulurdu. Bazen de hamurunu hazırlayan, şehriye makinesi olan eve giderdi. Yoğrulmuş hamur, şehriye makinesinin rulo şeklindeki kazanına konulur, üzerinde bir mengene ile sıkıştırılır, altındaki ince deliklerden şehriyeler dökülürdü. Dökülen bu şehriyeler hemen alınır, güneşte bir bezin üzerine serilerek kurutulmaya bırakılırdı. Şehriyeler kurur kurumaz yine silindir şeklinde ve altında ateş yakılan kazanın içinde döndürülerek kavrulurdu. Bir dönem elden kesilen şehriyenin yerini makine aldı. Şimdi de artık hazır şehriyelerin olması, kadınların o toplanma dayanışma ve sohbetlerinden yoksun kalmalarına neden oldu. Evlerde “şehriye kesme” lere bazen bir kadının sesinden hüzünlü mâni nağmeleri dökülürdü. Duyulmasını istemeseler de sessiz ve yürekte bir ses yayılırdı. “Şehriye kesen kesene / kurbanım candan sevene / ben sevdim elin oldu / oldum deli divane”

Kadınların toplanıp yaptığı işlerden birisi de “tevn kurma”ydı. Çul yapmak için mahallenin geniş bir yerinde tezgâh kurulurdu. Kışın hazırlanan ipler rengârenk boyanır, baharın gelmesiyle tezgâhin kurulmasına başlanırdı. Kadınlar bu tezgâhin başında toplanır tevn kurur ve çulun yapımına başlardı. Kadınlar ev işlerini bitirince gelip bu tezgâhin etrafında toplanır birbirlerine yardım ederlerdi. Şehirleşmenin yoğunlaşması artık tezgâh kurulacak bir yerin bulunmaması tevn kurmanın da ortadan kalkmasına neden oldu. Oysa kadınların maharetlerini gösterdikleri yerdin “tevn”in başı. Biri çok iyi kirkit salladığını söyler, bir başkası çektiği masuranın güzelliğini anlatırdı. Kopan ipi bağlamasını bir yetenek gibi anlatırken bir başkası renklerin uyuşmasını bir hikâye gibi anlatırdı.

Artık eskisi gibi yardımlaşma kalmadı diyebiliriz. Şimdilerde “imece usulü” kalkmış desek de zaman

zaman birbirine yakın aileler bazen “salça çıkarma”da ya da “isot kurutma”da bir araya gelmekte. Domatesleri sıkarak salça yapmanın pek sıkıntısı olmasa da, “isot”un acısı ev kadınlarının acısını çektiği bir dertti. Ne kadar hassas davransalar da ayıklarken “isot”un acısı mutlaka ellerine işlerdi. Artık ev kadınları bu sıkıntılara katlanmıyorlar. Çünkü bu işi ücretli yaparak bunu meslek haline getirenler var. Bu iş aynı zamanda bir kazanç kapısı olmuş. Domatesler salça yapmak üzere artık makinelerde sıkılıyor. Eski- nin o zahmetli işi bitmiş durumda. Biberin de makineyle temizliği yapıldığı gibi kuruduktan sonra çekilmesi yine makinelerle yapılmakta. Eskiden kurutulmuş biberleri bir taş dibekte döverek kuru isot (pul biber) haline getirmek başlı başına bir meşakkattti. Şimdi bu tür şeyler hazır alınıyor.

Zahire ve ev işlerinin birlikte yapılmasının güzelliklerinin başında dayanışma ve yardımlaşma gelirdi. Ancak önemli bir yararı da iş yaparken yapılan konuşmalar, sohbetler kayınvali- delerin gelinlere ve kızlara aktardığı kısa öyküler, kıssadan hisseler ve meselelerin anlatılması gençlerin hayata hazırlanmasını, gelişmelerini, yardımsever olmalarını, insanlara karşı saygılı olmalarını, nezaket ve görgü kurallarından nasiplenmelerini sağlardı.

İşte o anlatılan hikâyelerden biri şöyleydi: Eskiden dilenciler daha ziya-

de ekmek toplar, ya da evlerden topladıkları yiyecekleri götürür, evlerinde yemek yaparlardı. Bazı dilencinin kendine özgü sözleri ve hikâyeleri vardı. Gittiği her evden bir şeyler isteyen dilencinin biri şu sözü söylemiş, “çe kıro bı xwa kıro, xırap kıro bı xwa kıro” (iyi yaparsan da kendine, kötü yaparsan da kendine.)

Köylü kadınının biri bu dilencinin söyledikleri sözlere öyle içerlenmiş ki bunun sesini duymak bile istemiyormuş. Bu dilencinin evinin önüne gelip bir şey istemesinden nefret eder olmuş. “Bu dilinceye bir şeyler yapayım da gününü görsün” demiş. Dilenci günlerden bir gün evine uğradığında aynı sözleri tekrarlayınca dilenciye, “bekle geliyorum, taze yaptığım bazlamadan vereyim” demiş. O sırada yaptığı bir bazlamayı açmış ve içine biraz zehir koymuş. “Bu zehirli ekmeği vereyim ki, herkes ondan kurtulsun” demiş kendi kendine. Hazırladığı zehirli bazlamayı dilenciye vermiş. Dilenci de bu verdiği bazlama için teşekkür ve memnuniyetini ifade ederek ayrılmış. Ayrılrırken de yine aynı sözünü tekrarlayarak yürümüş.

Köyden ayrılan dilenci hayli yol yürümüş. Bir pınarın başına oturmuş ve yemek yemeye hazırlanmış. Hurdandan çıkardığı ekmeği yiyecekken bir genç yanında belirip selam vermiş. “Amca ben uzak yoldan geliyorum. Köyüme az kalsa da aç ve susuzum.

Biraz bana da yemek verir misin?” deyince, dilenci hiç tereddüt etmeden, hemen onu sofraya buyur etmiş ve ne- valesinden ona ikram etmiş. Aç olan adam taze bazlamadan koparıp yemeye başlamış. İhtiyar da günlerdir torbasında kalan kuru ekmeği suyuna banıp yemiş.

Yumuşacık bazlamayı yiyen genç karnını doyurup üzerine de çeşmeden bol bol su içip adama teşekkür etmiş. Kendisini bekleyen annesine bir an önce kavuşmak için yoluna devam etmiş. Eve vardığında annesine sevgiyle sarılacağına acı içinde kıvranmış, figan, feryat etmiş. Kendini yerden yere vurmuş. Haykırışları bütün köy tarafından duyulmuş. Herkes koşup gelmiş, gelmesine de yapılacak bir şey yokmuş.

Annesi; “oğlum sana neler oldu, ne yaptın?” diye sorunca. “Ben uzun zamandır yoldaydım. Açtım, susuzdum. Pınarın başında bir dilenciye rastladım. Aç olduğumu söyledim.” O da “ilerdeki köyden sabahleyin bana verilen bu taze bazlamayı al sen ye” dedi. “Ben o bazlamayı yedim, ne ol-duysa ondan sonra oldu” demiş.

İşte böyle kısa hikâyeler dinleyenlere ders verirdi...

Elli Yılımı Türk Resim Sanatına Adanmış Bir Urfalı; HASAN RASTGELDİ

Dr. A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Sanat Tarihçisi

Tarihi Süreçte Urfa'da Resim Sanatı...

İnsanoğlunun resim serüveni 35 bin yıl önce güney Fransa'daki Lascaux mağarası duvarlarına yaptığı renkli hayvan resimleri ile başladı. Bu resimleri, İspanya'nın kuzey kesimindeki Altamira mağarasının M.Ö. 16.000 - 14.000'lere tarihlenen duvar resimleri izledi.

Anadolu'da resim sanatının izlerini sürdürdüğünüzde önce Göbeklitepe, oradan Nevali Çori, oradan Hakkari Reşko Dağı'ndaki kaya resimleri, Van Yedi Salkım Köyü mağara resimleri oradan da Çatalhöyük karşılar sizi. Bu örnekler size Anadolu insanının 12.000 yıldır resim sanatıyla uğraştığını gösterir.

Göbeklitepe'deki dikili taşlar üzerine kabartma olarak işlenmiş tasarımlar günümüz grafikerlerini hayrete düşürecek olgunluktadır. -A- yapısındaki dikili taşlardan birinin geniş yüzündeki başları yukarıda sıralanmış, gövdeleri aşağıya sarkan bir dizi yılan ile başları

aşağıda sıralanmış gövdeleri yukarıya doğru uzayan bir dizi yılanın gövdelerinin çaprazlama kesişerek baklava dilimi kompozisyonu oluşturmaları ince düşünülmüş bir tasarımın sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. -C- yapısındaki dikili taşlardan birinin geniş yüzünde ise bir dizi su dalgasının kenarında duran turnalar sizi karşılar. Dikili taşın dar yüzüne döndüğünüzde su dalgası gibi algılanan kıvrımların aslında başları dar yüze üst üste işlenmiş yılanların gövdeleri olduğu anlaşılır. 12.000 yıl önce kıvrımlı yılan gövdelerinin üst üste bindirilmesiyle su dalgası oluşturma fikri günümüz grafikerlerini bile hayrete düşürecek bir zekânın ürünüdür.

Nevali Çori ve Göbeklitepeli sanatçılarla başlayan Urfa'nın resim serüveni Haleplibahçe'deki Amazon Kraliçeleri mozaikleri ile Doğu Roma Dönemi'nde eşsiz bir olgunluğa ulaşır.

Emevi devrinden kalma Harran Ulu Camii'nin sütun ve sütun başlıklarındaki taş süslemelerde İslami

dönem sanatçılarının motifleri heykel gibi üç boyutlu olarak erişilmesi zor bir plastik düzeye ulaştırdıkları görülür. Bu motifleri çizen sanatçı; İslam süsleme sanatlarının vazgeçilmez öğeleri olan rumi, palmet, lotus ve kıvrık dalları, geometrik motifleri en olgun düzeyde çizebilen döneminin en yetenekli müzehhibi olmalıdır. Bunları zarafetlerinden hiçbir şey kaybetmeden dantel güzelliğinde taş oyan sanatçı da heykel bilgisine sahip dönemin en usta taş oymacısı olmalıdır.

Urfa'daki resim sanatı Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürdü. Bu dönemde adını bildiğimiz Urfalı en eski ressam merhum Rasim Nabi'dir. Akademik bir eğitim almamış olan, resimle bir hobi olarak ilgilenen Rasim Nabi'nin 1930'lu yıllara ait üç adet yağlıboya tablosundan ikisi Ecz. Bekir Sıtkı Açıanal'ın, biri de Av. Müslüm Akalın'ın koleksiyonundadır. Cumhuriyet döneminde hobi olarak resimle uğraşan diğer bir Urfalı sanatçı 1917-1996 yılları arasında yaşamış olan merhum Sami Barlas'dır. 1950-1960'lı yıllarda

Urfa'daki bazı ünlü simaların kuru boya kalemlerle portrelerini çalan Sami Barlas'ın Urfa konulu yağlı boya çalışmaları da vardır.

Bu iki amatör ressamın dışında Urfa'nın tarihten gelen resim geleneği Cumhuriyet döneminde Mustafa Aya- taç (1927-1995), Yaşar Yayla (1939-1994), Abdurrahman Aksoy (1939-....), Halil Ünür (1945-....), Hasan Rastgeldi (1945-....) ve adlarını sayamadığım onlarca akademisyen ressamla günümüze taşınmıştır. Bugüne gelindiğinde Şanlıurfa'da resimle haşır neşir olan ressam sayısının, açılan kurslar ve bu kurslara gösterilen ilginin diğer illerle kıyaslanamayacak derecede çok sayıda olduğu görülür. Halen Şanlıurfa'da Akademik bir eğitim almamış olmalarına rağmen Burhan Vural, M. Nihat Kürkçüoğlu, Abdurrahman Birden, Mehmet İnci, Necmi Kaya, Remzi Kara başta olmak üzere çok sayıda ressam kendi atölyelerinde çalışmalarını profesyonelce sürdürmektedir.

Urfa Kültüründe Rastgeldi Ailesi...

Güzel sanatlara olan ilginin aileden gelen genetik bir yapıdan kaynaklandığı hep söylenilir. İçlerinde çok değerli dostlarının yer aldığı Rastgeldi ailesi de Urfa'da resim, müzik, tarih ve arkeoloji ile uğraşan çok sayıda değerli şahsiyete sahip olmasıyla tanınır. Urfa Belediye Başkanlığı yapmış, yıllar önce yayınladığı Hz. İbrahim kitabı ile zamanında önemli bir boşluğu doldurmuş merhum Reşit Rastgeldi, Urfa'nın kültür sorunları üzerine düşünce ve önerilerini yıllarca Urfa Hizmet Gazetesi'ndeki köşesine taşımış bir Urfa aşığı merhum avukat Adil Rastgeldi, tıp doktoru olmasına rağmen Urfa'nın tarihi ve arkeolojisi ile yakından ilgilenen ve 1970'li yıllarda yayınladığı "Edessa" adlı kitapçığı ile tanıdığımız merhum Selahattin Rastgeldi, ressam ve şair Fuat Rastgeldi, kanun sanatçıları Semih Rastgeldi (aynı zamanda kanun imalatı yapıyor) ve Uğur Rastgeldi, bağlama çalan Şevket Rastgeldi ve merhum Mahmut Rastgeldi, Urfa türkülerini harika sesle yorumlayan akademisyen biyo-

log Samiye Rastgeldi Demir, annesi Rastgeldi ailesinden olan ve kanun çalan gazeteci yazar Bekir Coşkun aklına ilk gelen isimler oluyor. Hasan Rastgeldi de Türk resminin 50 yılına damgasını vurmuş bir ressam. Kızları Gamze Rastgeldi sanat tarihçisi olarak, Hande Rastgeldi ise ressam olarak babaları gibi sanat yolunda yürüyorlar. İsimlerini saymadığım aile fertleri lütfen bana gücenmesinler. Bu konuda başlı başına bir araştırma yapıldığında bu isimlere çok daha fazla ekleme yapılabilir elbette.

Urfa Kurtuluşu'nda Rastgeldi Ailesi...

Rastgeldi ailesinden Ali oğlu Bakır ve Hacı Ahmet Rastgeldi kardeşler, Bakır oğlu Hacı Yusuf, Halil ve Reşit kardeşler Urfa Kurtuluş savaşında Fransızlara karşı Kuvayi Milliye saflarında savaşmışlar, bunlardan Hacı Ahmet Rastgeldi Karalök'ün başına yapılan hücumda şehit düşmüştür.(1) Hacı Ahmet Rastgeldi'nin bu hücumu giderken ailesi ile helalleştiğini, ailesine; "Şehit olarak cenazem getirilirse sakın ağlamayın. Vatan için şehit olmak sevinişmesi gereken bir mertebedir. Sokağın başına çıkarak bir dü-

ğünde olduğu gibi cenazemi sevinç zılgıtları çalarak karşılayın." vasiyetinde bulunduğunu ve ailesinin de bu vasiyeti yerine getirdiğini aynı hücumda yedek subay olarak katılan ve gazi olan merhum Ahmet Mestçi bana anlatmıştı.

Ressam Hasan Rastgeldi...

Hasan Rastgeldi Şanlıurfa merkezinde 19. Km mesafedeki Tülmen Köyü'nde 1945 yılında dünyaya geldi. Babası Mustafa Efendi, annesi Rastgeldilerden Naciye Hanım'dır. Şehir merkezinde oturan ve şehir kültürüne sahip olan Rastgeldi ailesi Urfa'ya çok yakın olan Tülmen köyünde fıstık bahçeleri ve tarımla uğraşmış, köyle şehir arasında git-gel yaparak bir bakıma şehir kültürünü köye taşımıştır. Bu nedenle Tülmen Köyü'nün Urfa köyleri içerisinde özel bir yeri vardır. Ailenin tüm fertleri gibi Hasan Rastgeldi de hem şehir hem köy kültürüyle büyümüş, onun bilincinde Urfa'nın dar sokakları, saray gibi güzel evleri, türküleri, efsaneleri başta olmak üzere tüm folklorik değerleri nasıl yer etmişse, köyün kerpiç evleri, tozlu yolları, baharda açan rengarenk, çiçekleri, folklorik değerleri de aynı biçimde yer et-

Ressam Nihat Kürkçüoğlu'nun Aralık 2015 İzmir Sergisi açılışından, A. Cihat Kürkçüoğlu, Hasan Rastgeldi, M. Nihat Kürkçüoğlu.

miştir. O Urfa'nın hayatlı (avlulu) evle-
rindeki bir erkek düğününde oynanan
dörtlü değnek oyununu, Urfa sıra ge-
celerinde söylenen türküleri ve gazel-
leri içine sindirdiği gibi köy meydanın-
da oynanan halay havalalarını, gelenek
ve görenekleri de yüreğine sindirmiş-
tir.

Toprağa ve doğduğu Tülmen Kö-
yü'ne tutkun olan Hasan Rastgeldi, bu
tutkunluğunu Aşık Veysel'in; "Benim
sadık yârim kara topraktır." ünlü dize-
sinde söylediği gibi "Adem ile
Havva'dan günümüze bütün zengin-
liklerin ve güzelliklerin kaynağı olan
toprak, özünde her şeyi barındırır."
cümlesiyle dile getiriyor. Aslında onun
ilk tuvali de Tülmen Köyü'nün kına gibi
ince toprağı olmuştu. Çocukken çöp-
lerle toprağa çizdiği resimler onun
yaşam boyu sürecek resim tutkusunu
başlangıcı sayılır.

Resim tutkusu ortaokul ve lise yıl-
larında devam eden Hasan Rastgeldi
1967 yılında liseyi bitirdiğinde Gazi Eği-
tim Enstitüsü'nün resim bölümü sınav-
larını kazandı. Bu okulda Turan Erol,
Adnan Turani, Hamza İnanç, Nevzat
Akor, Nevide Gökaydın gibi mesle-
ğinde duayen isimlerin eğitiminden
geçti. Onlardan feyiz aldı. Kendisinin
atölye hocaları Hamza İnanç ve Turan
Erol'du. Bilhassa Turan hocanın ken-
disinin üzerinde çok emeği olduğunu
söyler ve onu Türkiye'nin en güçlü sa-
natçılarından biri olarak görür.

Gazi Eğitim Enstitüsü'nden 1970
yılında mezun oldu. İlk olarak Siirt Or-
taokulu ve ardından Siirt Öğretmen
Okulu'nda resim öğretmeni olarak üç
yıl görev yaptı. 1973 yılında atandığı
Urfa Öğretmen Okulu'nda 1982 yılına
kadar on yıl görev yaptı. Çalıştığı okul-
larda halk oyunları ekipleri yetiştirdi.
Halk oyunları, halk müziği, giyim /
kuşam, gelenek ve göreneklerle ilgili
araştırmalarda ve derlemelerde bu-
lundu. Urfa Öğretmen Lisesi'nde yeti-
ştirdiği öğrencileriyle katıldığı halk
oyunları yarışmalarında ulusal ve ulus-
lararası ödüller kazandı. Öğrencileri ile
İngiltere'de katıldığı bir yarışmada
Urfa'ya dünya dördüncülüğünü getir-
di. Urfa folkloru ile ilgili hazırlanan ilk te-
levizyon programlarına öncülük ve da-
nışmanlık yaptı. Tülmen'de çekilen bu
programlarda zengin Urfa folklorunu

Hasan Rastgeldi atölyesinde çalışırken, 2020.

görsel olarak ilk kez Türkiye'ye tanıttı.

Hasan Rastgeldi Siirt'te başlayan
ve Urfa Öğretmen Okulu'nda devam
eden yıllarını resim üretme açısından
kayıp yıllar olarak görse de bu yılların
kendisinde doğuştan var olan halk kül-
türüne, halk sanatına, halk oyunlarına
olan ilgisini daha da geliştirdiğini, Ana-
dolu'nun bir sanatçı için tarif edilmeyen
zenginlikteki kültür birikiminin ileride
yapacağı resim çalışmalarına alt yapı
oluşturduğunu, resmini besleyen de-
ğerler olduğunu söyler. Onun folklor bi-
rikimini kızı Gamze Rastgeldi; "Res-
min Anlatmadıkları" başlıklı yazısında;
"Belki de onları, çok sevdiği memleke-
tinden uzak kalacağı yıllar için biriktir-
di" cümlesiyle yorumluyor.

1982 yılında Urfa'dan İzmir Buca
Yüksek Öğretmen Okulu'na atandı.
Bu okul aynı yıl yeni kurulan Dokuz
Eylül Üniversitesi'ne bağlandı ve Buca
Eğitim Fakültesi adını aldı. Fakültede
hem öğretim görevliliği hem resim ça-
lışmaları ile yoğun bir çalışma tempo-
suna girdi. Fakülte kendisine öğrenci-
lerle beraber çalışma imkânı sunmak-
taydı. Kendisi tuvalinin başında çalışır-
ken öğrencileri salonda çalışıyor,

arada bir çıkıp dolaşarak öğrencilere
gerekli yorum ve telkinlerde bulun-
yor, onları yönlendiriyor ve tekrar kendi
resminin başına dönüyordu. Bu yön-
tem öğrenciler için de yararlıydı.
Çünkü hocalarını çalışırken izlemek
öğrenciler üzerinde telkin ve tavsiye-
lerden daha çok etkili oluyordu. Böyle-
ce öğrenciler hocalarının çalışma tek-
niğini, kompozisyon anlayışını, renk
duyarlılığını bizzat gözlemleyebiliyor-
du.(2)

1987 yılında Mimar Sinan Üniver-
sitesi'nden "Sanatta Yeterlilik" aldı.
1989'da Salzburg Yaz Akademisi'nde
resim ve desen çalışmalarına katıldı.
Ege Üniversitesi Konservatuarı'nda
Urfa yöresi halk oyunları eğitimliği
yaptı. Sahne dekorları tasarladı.

Sergiler, Ödüller...

İzmir'e geldiği 1982 yılını böyle
yoğun bir tempoyla geçirdi. 1983 yılın-
dan sonra sergiler açmaya, peşinden
ödüller gelmeye başladı. Bugüne
kadar 60'ın üzerinde kişisel sergi açtı.
Yurt içi ve yurt dışında çok sayıda
karma ve grup sergisine katıldı.
İtalya'da 2002'de "Floransa'nın İmajı"

konulu Caterina de' Medici yarışmasında ikincilik ödülü kazandı. Elli yıllık sanat yaşamı süresince katıldığı ulusal ve uluslararası yarışmalarda, biannellerde 15'e yakın ödül aldı. Ödüller motivasyonunun artmasını, yaşamının bir parçası olan resim sanatına daha sıkı sarılmasını sağladı ve böylece çok daha enerjik olarak resim üretmeye devam etti. Ankara ve İzmir Resim Heykel Müzeleri, çeşitli devlet kurumları ile özel koleksiyonlarda eserleri yer aldı.

24 Aralık 2007-13 Ocak 2008 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi'nde "Sanatta Kırk Yıl Retrospektif Sergi"ni açtı. Kendisi gibi ressam olan kızı Hande Rastgeldi ile birlikte 12-25 Aralık 2018 tarihleri arasında İzmir GT Art & Interiors Sanat Galerisi'nde "Baba & Kız Resim Sergisi"ni açtılar. 1970 yılında bir peyzaj çalışmasının Devlet Resim Heykel Sergisi'ne kabul edilmesini sanat yaşamının başlangıcı olarak değerlendirdi. O günden bu yana geçen 50 yılın anısına ise 15 Ocak - 15 Şubat tarihleri arasında İzmir Adnan Saygun Sanat Merkezi'nde "KÖKLER 50. Yıl Retrospektif Sergisi"ni açtı. Elli yıllık sanat yaşamı boyunca pitoresk, antik, mitolojik, etnografik zenginliklerin peşinde koşan Hasan Rastgeldi bu sergide her dönemine ait resimlerden ilginç bulduklarını sergiledi. Sergideki resimlerini "geçmişine ve kültürel kaynaklara uzanan kökler" olarak değerlendirdi.

Resimlerinin Konusu Anadolu'nun Binlerce Yıllık Zengin Kültür Birikimi...

Doğduğu Tülmen köyünün baharda açan rengarenk çiçekleri, Urfa'nın sarı sığacı, evcil güvercinleri, kadınların süslemeli yazmaları, başlıkları, rengarenk fistanları, köyün tavuğu, horozu, yüreğinin derinliklerine işleyen bir Anadolu sevdası oluşturdu. Çocukken arkadaşlarıyla köyün ortasındaki höyüğü eşeleyerek buldukları eski sikkeler, seramikler kendisinde tarih bilincini ve antik değerlere ilgiyi artırdı.

Edindiği birikimler ilk resimlerinde peyzaj olarak kendini gösterdi. Urfa'nın sarı sığacındaki sarı renk, ufka kadar uzayan tarla görünümleri, kuru ağaçlar resimlerinin baş elemanı

oldu. Bu resimlerinde ya figür yoktu veya çok küçük figürler vardı. İzmir'e gelip denizle, farklı bir iklimle ve sanat ortamıyla buluşunca hem kompozisyon anlayışında hem renk anlayışında büyük değişimler oldu.

Gazeteci-Sanat Tarihçisi kızı Gamze Rastgeldi Yaraşır, babasının bozkırdan İzmir'in denizine ulaşmasının sanatına yansımaları; "Kendi coğrafyasından daha batıya yürümeye başladığı bu yıllarda manzara değişir, renkler çoğalır, figürler artar. Metropolün kalabalığı ve gürültüsü içinde devinmeye başlayan ressam, denizi, martıları, ağaçların artık dört mevsim değişen çehresini dahil eder peyzajına. Antik uygarlıkların kalıntıları, höyükler, efsaneler, mistik semboller ve Anadolu'nun tüm tanrıçaları... Tanrıça olduğundan haberi olmayanlar dahil: üzüm hevenkleri, fıstık dalları kuşlar içinde kadınlar. Derken Batıda, daha batıda mitolojik kahramanlar, Prometheus ve büyümlü Katedral Duomo'nun kubbesi..." cümleleriyle anlatıyor. (3)

Ürettiği Her Resim Serisinin Bir Adı Var...

Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun türkülere, kilimlere olan tutkusu, Urfa sevdalısı Fikret Otyam'ın Harranlı kadınları rengarenk giysiler içinde sürmeli gözleriyle, ceylanlar ve keçilerle resmetme tutkusu gibi Hasan Rastgeldi de resimlerinde; Tülmen Köyü'nün ve Anadolu'nun baharda açan rengarenk çiçeklerine, kadınların süslemeli yazmalarına, rengarenk başlıklarına ve fistanlarına, köyün tavuğuna, horozuna, atlarına, çobanlarına, düğün alayına yer verdi. Çok sevdiği halk oyunlarındaki coşku ve hareket renklerin dansı olarak resimlerine yansıdı. Tarihe, antik kültüre ve mitolojiye olan bu sevdası kendisini "Bir Anadolu Bin Anadolu" serisini çalışmaya yönlendirdi. Nemrut Dağı'ndan Efes'e, Alacahöyük'ten Çatalhöyük'e, Zeugma'dan Truva'ya kadar höyükleri sakladıkları eserleriyle, mitolojileriyle tuvallerine taşıdı. Bu seride; yazmalardaki, halılardaki ve kilimlerdeki halk sanatı ürünü nakışları severek kullandı.

Daha sonra "Anadolu Tanrıları-Tanrıçaları", "Anadolu Höyükleri" ve

"Tabaklar" gibi seriler çalıştı.

Kuzeni gazeteci-yazar Bekir Coşkun'un yazılarındaki temaları "Yazının Rengi" serisiyle resimledi. Bu seriyi iki kuzen Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya ve Knidos'ta sergilediler. Çocukluk ve gençlik yıllarını Urfa'da ve Tülmen köyünde Hasan Rastgeldi ile birlikte geçiren Bekir Coşkun, "Toprak Damdaki Çocuk" başlıklı yazısında Hasan Rastgeldi'nin o yıllarda sanata olan tutkusunu, "...Ben duygusaldım, Hasan benden beterti. Biz birlikte büyüdük. Ortaokul, Lise... Hasan Rastgeldi'nin enteresan huyları vardı. Misal Urfa'da yapılan bir yeni bina onu mutlu eder, ben ise "Sana ne?" der gibi buna şaşardım. Oysa onun ruhudaki resim tamamlanıyor, yeni renkler, yeni şekiller, yeni öğeler ona heyecan veriyordu. Ya da bir yolun asfaltlanması, bir binanın boyanması, yoksul ve bakımsız kentimizdeki herhangi bir hizmet onun ressam kimliğine herkesten çok hitap ediyordu. O yıllarda ilk resimlerini çizmeye başlamıştı. İkimiz de aynı zamanda müzisyendik. Hem okul bandosunda trampet çalışıyorduk, hem Türk Sanat Müziği ekibindeydik, ben kanun çalışıyordum, o ritim sazların tümünü. Hasan Rastgeldi aynı zamanda folklor oynuyordu. Yine onun içindeki ressamın hüneriydi bunlar, sonradan fark ettim. Bir figür, bir şekil, bir estetik, bir ritim, bir yaratıcılık, bir duygu, bir motif arıyordu. Her yerde arıyordu ve buluyordu. Kimi zaman bir binanın badanasında, kimi zaman trampetin sesinde, kimi zaman bir folklor yeleğinin plalarında." cümleleriyle anlatıyor.

Anadolu'nun insanına, doğasına, çiçeğine, taşına, toprağına, kurduna, kuşuna sevdalı olan, yüreğine tüm canlıların sevgisini dolduran Hasan Rastgeldi'nin "Bir Anadolu"da duyduğu "Bin Anadolu" sevgisini yüreğinden tuvalere yansıtması, onun çok sevdiği ülkesinde, doğduğu topraklara ve geçmişine bağlılığını kanıtıyor.

Kızı Gamze Rastgeldi onun tüm canlıları kucaklayan şefkatini; "En çok yıllar sonra karşılaştığı öğrencilerinin gözlerine, bir de yaşamı boyunca sahiplenip baktığı ağaçlar, kuşlar, kediler, çiçekler hatta balıklara sormak gerekir" diyor. Resimlerine konu olan bin

yıllık efsanelerin kaynağının ise, "Açık havada uyunan yaz gecelerinde dinlediği masalların, uygarlıkların mirasını taşıyan bir kentin (Urfa), su olan alevlerin, balık olan odunların, çiğ köftenin bile öyküsünün olduğu zengin köklü kültürün izlerini taşıyor. Canlı renkler, semboller ve onları bir araya getirişindeki ustalık, kadınların bin renkli allı pullu giysilerinin, ellerde, yüzlerde beliren dövmelerin, Urfa'daki köklü müzik kültürünün ve ritmin çevresinde halaya duran günlerin mirası" cümleleriyle anlatıyor.(4)

Resimlerinde Kullandığı Teknikler, Renkler...

Resimlerinde yağlı boya, akrilik boya ve pastel boyalar kullandı. 1993 yılından itibaren Anadolu'nun zengin motiflerle süslü renkli yazmaları resimlerine kolaj olarak girdi. Resimlerinde alt yapı olarak kullandığı yazmalardaki halk dili, halk anlatımı olan motifleri, nakışları yakalamaya çalıştı. Seramik tabaklar üzerine yoğun boya hamuruyla antik motifler çalıştı. Rastlantı sonucu Fırat kenarında bulunduğu Sümer dönemine ait bir silindir mühür yeni teknikler kullanmasına neden oldu. Tuvale sürdürdüğü yoğun boya hamuru üzerine bastırarak yuvarladığı bu mührün üzerindeki motiflerden çok farklı kompozisyonlar sağladı. Böylece Sümer kültürünün mühre kazdığı sanat anlayışını tuvallerinde vermeye çalıştı.

Memleketindeki Göbeklitepe ile tanışması onun resimlerinde vermeye çalıştığı tarih ve arkeoloji temasını daha da güçlendirdi. Göbeklitepe'nin -T- biçimli dikili taşları üzerindeki hayvan rölyeflerini resimlerinde üç boyutlu rölyef etkisiyle vermeye çalıştı. Bu da resimlerine farklı bir teknik olarak yansıdı.

Tablolarındaki öğeleri yoğun boya hamuru kullanarak spatül ve sert fırça izleriyle çalışması onun resim yaparken tuval ile savaştığı izlenimini veriyor. Mavinin laciverte kadar olan tonları, mor, kırmızı, turuncu, sarı ve beyaz lekeler resimlerine can veren renkler olarak öne çıkıyor.

Hande Rastgeldi Kendi Renk Anlayışını Anlatırken

Babasını Da Tarif Ediyor...

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Öğretim Görevlisi Hande Rastgeldi resimlerdeki renk anlayışını "Renkler de çizgiler de lekeler de resmin malzemesidir. Kimi zaman duyguyu ifade eder kimi zaman fiziksel şartları. Müzik notaları gibidir, doğru tuşlanırsanız müthiş bir ahenk yakalarsınız. Rengin dilini iyi bilerseniz duygularınızı da o oranda daha doğru yansıtabilirsiniz." cümleleriyle anlatırken babasının spatül ve fırça darbeleriyle resimlerinde oluşturduğu renklerin dansını ve armonisini de tarif ediyor aynı zamanda.(5)

Öğretim Görevliliğinden Emekli Oluyor...

Hasan Rastgeldi'nin 1970 yılında Siirt Ortaokulu'nda başlayan, İlköğretmen Okulları, Yüksek Öğretmen Okulu ve Eğitim Fakültesinde devam eden 27 yıllık eğitimcilik yaşamı 1997 yılında emekliye ayrılmasıyla son buldu. "Sanatçının emekli olmaması" ilkesine uyararak İzmir'in elit semtlerinden Köprü'de açtığı atölyesinde çalışmalarını sürdürüyor. Yirmi yedi yıllık öğretmenlik aşkını haftanın dört günü bu atölyede öğrencilerine verdiği kurslarla devam ettiriyor. Hobi ile başlayan kursiyerleri arasından kendi üsluplarını bularak kişisel sergiler açanlar çoğunlukta. Haftanın geriye kalan üç gününü kendi çalışmalarına ayırarak yeni projeler üretiyor, sergilere ve yarışmalara hazırlanıyor.(6)

Tevazu Yaşamının Vazgeçilmezi...

Açtığı onlarca sergi, katıldığı yurt içi ve yurt dışı yarışmalarda aldığı ödüller, Hasan Rastgeldi'ye tevazuundan hiçbir şey kaybettirmedi. Birçok ünlü sanatçıda gözlemediğimiz ego duygusu onun yüreğinde zerre kadar da olsa yer bulamadı. Memleketi Urfa'ya her gelişinde lise yıllarında resme birlikte başladığı Nihat Kürkçüoğlu'nu atölyesinde ziyaret etmeyi, 50 yıldır realist tarzda Urfa resimleri çalışsan bu arkadaşını resimleri üzerine yaptığı olumlu yorumlarla motive etmeyi hiç ihmal etmedi. Başarılı bulunduğu bu arkadaşının resimlerinin İzmirli

sanatseverlerle buluşturmak amacıyla 2015 yılında girişimde bulundu. İzmir Resim Heykel Müzesi salonlarında sergi açması için gerekli randevuları aldı. Tüm organizasyonu üstlenerek 2015 yılının Aralık ayında sergi açmasını sağladı. Sergi süresince arkadaşını hiç yalnız bırakmadı. Onu İzmirli ressamlarla tanıştırdı.

Ayrıca Urfa ziyaretlerinde genç ressamları da ziyaret etmeyi hiç ihmal etmeyen bu gönül insanı yüreğinde taşıdığı insan sevgisi ve tevazuun eseri olarak onlara her türlü destekte bulunmayı bir görev saydı. Kiskanma duygusu onda, arkadaşlarını motive etme, sahiplenme, paylaşma ve bilgilerini aktarma olarak yer buldu.

Urfalı şair ve yazar Misbah Hicri bir Urfalı olarak gurur duyduğu hemşehrisi Hasan Rastgeldi'yi; "...Anadolu'nun bağrından çıkıp farklı uygarlıkları renklendirerek meraklı gözlerle buluşturmuştur. Yukarı Mezopotamya diye anılan Edessa-Ruha-Urfa'da sanatına derinlik kazandıran mümtaz bir şahsiyet, mütevazı bir insan, güzide bir ressamdır. Anadolu'nun kültürel yaşantısına, sosyal yaşam ve kadim tarihine yönelerek birikimini tuvalere aktarmayı başarması ve Türkiye'deki ressamlar arasında Urfalı ressam olarak isminin bilinmesi bir Urfalı olarak bizler için gurur vesilesi." cümleleriyle anlatıyor.(7)

Hasan Rastgeldi sadece Urfa'nın gurur kaynağı değil, Türk resim sanatının son elli yılında önemli bir yeri olan, evrensel değerde, Türkiye'nin gurur duyduğu bir sanatçıdır. Onun yarım asırdır Türk resmine yaptığı katkılar Bedri Karayağmurlar tarafından "HASAN RASTGELDİ (Yaşamı ve Eserleri / His Life & Works)" adıyla kitaplaştırıldı.(8)

Bu günlerde sanat yaşamının ellinci yılını yaşayan sevgili Hasan Rastgeldi'ye sanat dolu nice yıllar diliyorum, sevgilerimi sunuyorum.

“Urfalı Köylü Kızları”, 70x100 cm, tuval üzeri yağlı boya, 2018.

“Harran'dan”, 120x100 cm, Tuval üzeri yağlı boya, 2018.

“Köyde Gelin Alayı”, 90x75 cm, tuval üzeri yağlı boya, 2012.

“Toroslarda Sonbahar”, 50x60 cm, tuval üzeri yağlı boya, 2012.

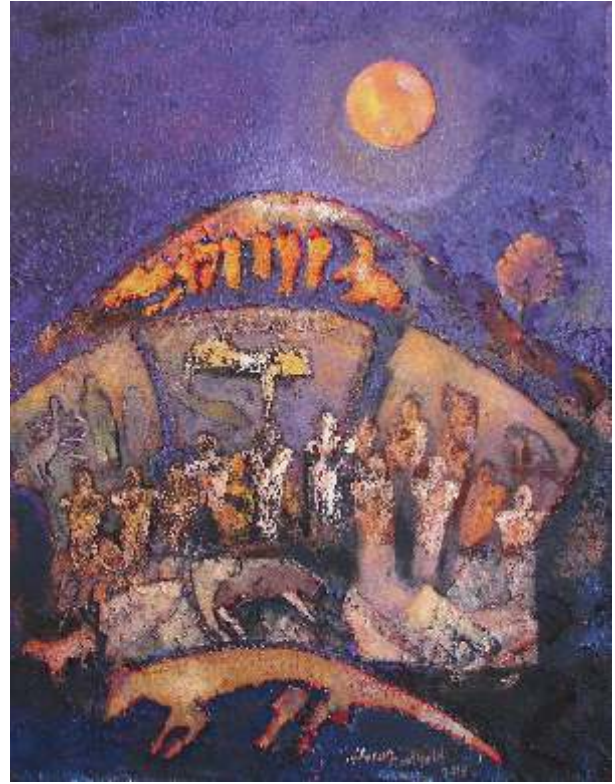
"Sinope", 40x40 cm, karışık teknik, 2015.

"Çırpı Taşıyanlar", 8x100 cm, tuval üzeri yağlı boya, 1983.

"Göbeklitepe" serisi, 170x130 cm, pullu kumaş üzeri akrilik, 2019.

"Göbeklitepe" serisi, 150x130 cm, tuval üzeri karışık teknik, 2019.

SONNOTLAR

- 1) Müslüm Akalın-A.Cihat Kürkçüoğlu., Urfa Milli Mücadele Albümü, Ankara, 2016, sayfa 142.
- 2) Ceren Atasoy'un sunumuyla Hasan Rastgeldi, Beyaz Tuval 105. Bölüm. <https://pieceofart.news/beyaz-tuval-105-bolum-hasan-rastgeldi/>
- 3) Gamze Rastgeldi Yaraşır, "Hasan Rastgeldi'nin Büyük Resmi", Kökler Hasan Rastgeldi 50. Yıl Retrospektif Sergi Kataloğu, İstanbul, Ocak 2020, sayfa: 9-12.
- 4) Cihat Kürkçüoğlu., "Ressam Hasan Rastgeldi", urfahizmet.com/yazarlar/kose_yazilari/cihat_kurkcuoglu/967
- 5) Hande Rastgeldi ile söyleşi: <https://turkgencligi.org/index.php/2019/06/11/ressam-topluma-ve-kendisine-ayna-olur/>
- 6) <https://www.arttv.com.tr/sanatcilar/diger/hasan-rastgeldi-5-dakika-ozel>
- 7) Misbah Hicri. "Hasan Rastgeldi / Resim Sanatında Bir isim Bir Ömür", <http://www.gapgundemi.com/yazar-hasan-rastgeldi-2158.html>
- 8) Bedri Karayağmurlar., "HASAN RASTGELDİ (Yaşamı ve Eserleri / His Life & Works)", İngilizce çeviri Şebnem Küçükkaptan, AKG Grubu yayını, 2005 .

Urfa'da Geleneksel Dövme “DAK”

Şükrü ÜZÜMCÜ
Halk Oyunları Araştırmacısı
sukru1881@hotmail.com

Resim: Emine Teker

Dövme

İnsan bedeninin farklı malzemeler kullanılarak çeşitli uygulamalarla süslenmesi olgusunu tarihin çok eski dönemlerine dayandırmak mümkündür. İnsan neden süslenme gereksinimi duyar? Bu durum yalnız beğenilme, güzel görünme isteğinden mi ileri gelmektedir yoksa bunun daha farklı nedenleri var mıdır?

Dövme, deri tarafından tümüyle yok edilemeyen bir boya maddesinin belirli bir teknikle alt deri yüzeyine kadar işlenmesi olarak tanımlanabilir. Alt deriye ulaşmak için sivri uçlu bir araçla yarıklar veya delikler açılır. Açılan bu yarıklara iğne, diken gibi bir araç yardımı ile gerekli boya maddesi konur. Ya da Eskimoların kullandıkları bir teknikle, deri iğneyle delindikten sonra “is”e bulanmış bir iplik deriye geçirilerek, boya deri altına yerleştirilir. Diğer bir teknik, açılan yarıklara barut veya güherçile içeren karışımları yayarak bunları ateşlemektir. Bu işlemlerden, özellikle derinin yakılması işleminde sonda deride hiçbir zaman çıkmayan açık ya da koyu mavi renkli bir yanık izi oluşur. Dövme yapılırken en çok kullanılan boya maddesi “is”tir. “İs”le birlikte çivit, anti muan tozu, kavrulup dövülmüş kemik tozu, çeşitli bitki özleri, safran ve kına da kullanılır. Dövme yaptıranın uzun süre acıya katlanmasını gerektiren dövmenin yapıldığı mevsim de önemlidir. İyi bir

dövme elde etmek için ilkbahar en uygun mevsim sayılır.

Tarihte Dövme Örnekleri

Kaynaklar ilk çağlarda kamış ve yaprak boyaları ile yapılan dövmelemeden söz etmektedir. M.Ö. 2000’lerden kalma Mısır mumyalarında dövmelelere rastlanıldığı bilinmektedir. Hun kurganlarında çıkan cesetlerde son derece kıvrak çizgilerle ve dekoratif bir anlayışla yapılmış düşsel yaratıklar ve koç figürlerinden oluşan dövmeleler görülmektedir. Dinsel-büyüsel kaynaklı bu dövmelelerin is olduğu ihtimali bulunan bir boyanın, deriye şırınga edilmesi ile oluştuğu düşünülmektedir. Hunlarda da asil ve kahraman kişilerin dövme yaptırabildiği, daha sonraları Kazak ve Kırgızlarda devam eden bu geleneğin yine kahramanlık niteliği taşıyan bireylerce uygulandığı bilinmektedir.

Eski Roma’da suçluları ve köleleri tanıtmaya yarayan dövmelelere 19. yüzyıl İngiltere’inde de rastlanılmaktadır. Cezayirli gemiciler aracılığı ile Osmanlı denizcileri arasında yaygınlaşan dövme; XVII. yüzyıldan itibaren yeniçerilerce bağlı buldukları “Orta”yı simgelemek amacı ile yaptırılmaya başlanmış ve Yeniçeri ocağının kapatılışına dek sürmüştür.

İlkel topluluklarda dövme yapılırken törenler düzenlenir. Dövmeyi yapan kişi birtakım dinsel ve büyüsel kuralları yerine getirmek zorundadır.

Çeşitli model ve örneklerle yapılan dövmelelerin deriye islenişi bazen aylarca, kimi zaman birkaç yıl sürebilir. Dövmenin estetik yönüne göre çok daha önem taşıyan, yani hemen her zaman dinsel, büyüsel, sağaltıcı, toplumsal ve cinsel rolleri belirleyici, bağlı bulunan topluluğu işaret edici özelliğidir.

Anadolu’da Dövme Geleneği

Anadolu’daki dövme âdetinin de bu yaklaşımla ele alınarak incelenmesi daha doğru olur. Dövme âdeti özellikle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaygınlık kazanmıştır. Urfa, Mardin ve Diyarbakır’da dövme; “dak” ya da “dek” olarak da anılmaktadır. Bu yörelerde en fazla dikkat çeken dövme motifi özellikle şakaklarda görülen beş parmağı stilize eden şekildir.

Dövme motiflerinde mezar taşlarından dokumalarımıza, mimarimizden işleme tekniklerimize kadar uzanan ve hemen hepsinde dinsel, büyüsel, mitolojik; sosyal ve cinsel statü, aşiret işareti niteliği taşıyan motiflerin benzerlerini bulmak mümkündür. Bu motiflerin kişiyi rahatsızlıklardan, nazardan koruduğuna; güzellik ve yiğitlik getirdiğine olan inanç halen devam etmektedir. Kısa bir değerlendirme yapıldığında Anadolu’da dövme âdetinin;

Fotoğraf: İzzet Aran

- Dinsel-büyüsel kökene,
- Bir aşirete olan bağlılığa yani bir anlamda damga niteliği oluşuna,
- Süslenme olgusu taşımasına,
- Hastalık ve nazardan korunma,
- Uğur ve tılsım niteliği bulunma,

gibi çok genel başlıklar altında toplanan nedenlere dayandığı söylenebilir. Günümüzde geleneksel yaşam tarzını sürdüren kesimde önemini kaybetmiş durumda bulunan dövme âdeti 40-45 yaş üstü insanlarda görülmesine rağmen, kentte yaşayan kesimde ise giderek gençler arasında yaygınlık kazanmaktadır.

Urfa'da Dövme

Şanlıurfa'da özellikle kırsal kesimlerde daha çok kadınların yüz yıllardır vücudunun çeşitli yerlerine yaptıkları ve Şanlıurfa'da "dek" veya "dak" olarak bilinen gelenek, az da olsa halen kırsal kesimde güzelliğin ve gücün sembolü olarak devam etmektedir. Bu gelenek Kısas'ta görüldüğü gibi Türkmenlerde de bulunmasına rağmen daha çok Urfa'nın Harran, Akçakale, Ceylanpınar ve Siverek ilçelerinde Arap ve Kürt kökenli vatandaşların el ve yüzlerine yaptıkları dövmelerle sürdürülmektedir. Ancak yaklaşık 500 yıllık dövme geleneği Suriye sınırındaki yerleşim birimlerinin dışında etkisini son yıllarda kaybetmeye başlamıştır.

İnançlarına göre şakağına, dudığına, çenesine, kaş arasına, burnuna,

alnına, bacaklarına, ayaklarına ve parmaklarına yaptıkları yıldız, güneş, kuş, ağaç, bilezik, yarım güneş ve farklı birçok geometrik figürlerin ne anlama geldiğini günümüz kadınları bilse de yapılan araştırmalar neticesinde bazılarının büyüden, nazardan, bazısının aşiret damgaları ve güç göstergesi olduğu ve çoğunluğunun süslenme yani güzel görünmek için yapıldığı bilinmektedir.

Urfa'da dövmenin, vücudun neresine yapılacağına ve hangi motifin uygulanacağına yine büyük oranda yapan kişi deqqani (dövmeci) karar vermektedir. Nadiren de olsa yaptıran kişinin karar verdiği de bilinmektedir. Dövme, yapıldığında acı verir ama bu keyifli bir acıdır. Bu acı daha sonra be-

denine güzellik katar, ona yeni anlamlar yükler. Kadınlar için zarıflığın, soyluluğun, güzelliğin; erkekler için gücün belirtisidir. Kötülüklerden koruyacağına, ömrü uzatacağına inanılır.

Geleneksel Dövme Yapımı

Dövme yapımı Urfa'da deri tarafından tümüyle yok edilemeyen bir boya maddesinin belirli bir teknikle (çivit, is, öd ve kız anne sütü) karıştırılması suretiyle alt deri yüzeyine kadar işlenmesi yolu ile yapılıyor. Sivri uçlu bir araçla yarıklar veya delikler açılıyor ve açılan bu yarıklara kibrit, iğne veya diken gibi bir araç yardımıyla gerekli boya maddesi konuluyor.

Dövmenin temel malzemesi, kız çocuğu doğuran annenin sütü. Çocuğun doğduğunu duyan ahali deqqani (dövmeci) çağırıyor, is elde etmek için tıfıkları (taş ocak) yakıyor. Is tutmaya bırakılmış tencere indiriliyor ve isi kazınıyor, sütle aynı kaba konup karıştırılıyor. Bedene yapılacak şekil kalemle çizildikten sonra iyice demlenmiş malzeme iğneyle deri altına işleniyor. Altderiye ulaşmak için iğne, diken, keskin kamaş, kemik gibi sivri uçlu bir araç kullanılarak yarıklar ve delikler açılır. Bu yarıklara is ve süt karışımı konulur. Diğer bir teknik, açılan yarıklara barut, kibrit ve güherçile içeren karışımları yayarak ateşlemektir. Yanan deride hiçbir zaman çıkmayan mavi bir yanık izi oluşur. Dövme yapmada "is" in yanı sıra kül, çivit, antimuan tozu, kibrit tozu, güherçile, kavrulup dövülmüş kemik tozu, çini mürekkebi, susam yağı, çe-

şitli bitki özleri, safran, hayvan ödü ve kına katkı maddesi olarak kullanılır.

Son yıllarda bu geleneğin yerine özellikle genç kızlar, kozmetik ürünlerden yararlanarak özel günlerde ellerine, çenelerine, dudaklarına ve yanaklarına geçici dövme yapıyor. Bekâr erkeklerse burun, çene ve elmacık kemikleri üzerine birer nokta şeklinde dövme yaparak çevresindekilere evlenme çağında olduğunu gösteriyor.

Antimuan: İnsanlar tarafından çok eski zamanlardan beri kullanılan ve günümüzde stratejik önemi olan bir metaldir. Kalay ve kurşun gibi metaller, antimuan ilave edilerek büyük ölçüde sertleştirilebilirler. Isı ve elektrik geçirgenliğinin az oluşu, alaşımlarda kulla-

nılarak sertleştirici ve korozyonu önlemesi gibi bazı özellikleri nedeniyle birçok sanayiinin hammaddesi olarak kullanılmaktadır.

Çivit: Eskiden çiviotundan elde edilen şimdiki çivit olarak yapılan mavi renkli, beyaz çarşaf ve çamaşırda oluşmuş sarılığı gidermek, onlara mavimsi bir renk vermek için çamaşırın son suyuna karıştırılan toz boya.

Güherçile: Tarımda gübre, hekimlikte ilaç olarak kullanılan, ayrıca barut ve patlayıcı madde yapımına yarayan, ince beyaz kristaller durumunda bulunan bir kuz, potasyum nitrat.

Geleneksel dövmelede kullanılan bazı şekillerin anlamları:

Göz: Kem gözden ve nazardan

koruduğuna inanılır.

Güneş: Genellikle el üzerine yapılan bu motif asalet, aydınlık ve umudu temsil ettiğine inanılır. Ayrıca güneş motifi sağlıklı bir yaşam sürecine inanılmaktadır.

Tarak: Güzellik ve süs anlamına geldiği düşünüldüğünden daha çok güzel görünmek için yaptırılır.

Kırkayak: Birçok ayağı olduğu için bir işin çabuk halledileceğine inanılır. Bu nedenle daha çok ev işlerini çabuk halletmek isteyen kadınlar yaptırır.

Ceylan: Evlilik hazırlığı yapacak olan kızlara şans getireceğine inanılır.

KAYNAKLAR

Faik Bulut, Dövme, Atlas Dergisi, 2002.

I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları, Ankara, 1996.

İslamiyet'ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş. (Türk Kültürü El Kitabı)11. Cilt II'den Aynı basım, sf.: 18, İstanbul, 1988.

Türk Damgalarının Devamlılığı Hakkında" Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2, Cilt: 2, Sayı: 9, sf.: 18, Aralık 1980.

Esin, Emel: YALMAN (YALGIN), Ali Rıza: Cenupta Türkmen Oymakları Kültür Bakanlığı Yay. sf: 32, Ankara, 1993.

DIYARBEKİRLİ, Nejat: Hun Sanatı. Milli Eğitim Basımevi, sf.: 59-60 İstanbul, 1972,

KARAMAGRALI, Beyhan: "KUM, Naci: "Türkmen Barakları" Türk Etnografya Dergisi Sayı: VI1963 sf.: 27-65

İVGİN, Hayrettin: "Gerde'nin Aşağı Ovacık Köyünde Mezar Taşları" Türk Folkloru Cilt: 1 Sayı: 1 Ağustos 1979 sf.: 20-22 ÖRNEK, Sedat Veyis: Budunbilim Terimleri Sözlüğü TDK Yay. A.U. Basımevi sf.: 388, 1978.

Tarama Sözlüğü, TDK Yayınları, Sayı: 212, TTK Basımevi, sf.: 1227, Ankara, 1963.

A.K.D.T.Y.K. Milliyet Türkçe Sözlük, "Dövme Maddesi", İstanbul, 1992.

Hürriyet Pazar Dergisi SHOW 31 Temmuz 1994 Sayı: 72 (Hürriyet Gazetesi Eki)

Zeynep KOSAR, Yaşı: 60, okur-yazar değil, Çankırı-Kızılırmak-Güneykışla doğumlu.

Adile POLAT, Yaşı: 52, okur-yazar, Gaziantep-Oğuzeli-Kovanlı doğumlu.

Şanlıurfa'da Müzik Geleneği, Müzik İcra Edilen, Dinlenen Mekân ve Ortamlar

Abuzer AKBIYIK
Araştırmacı-Yazar
abuzerakbiyik@hotmail.com

Şanlıurfa'da kökü tarihin derinliklerine dayanan, esaslı bir müzik kültürü vardır. Şanlıurfa müzik repertuarı çok geniş olup makam geleneğine uygun olarak, müzik meclislerinde icra edilen eserlerin sanat değeri yüksektir. Şanlıurfa müzik kültürü içinde yetişmiş ve ünü yurt sınırlarını aşan pek çok sanatçı vardır. Bu sanatçılar makamlara vakıf olup, sesi güzel ve ses aralığı geniştir. Şanlıurfa'da bu köklü müzik kültürünün oluşmasının en önemli nedenlerinden biri Şanlıurfalının müziği sevmesi, hayatının doğal bir parçası olarak hemen her ortamda müzikle iç içe yaşaması, müziğe ve müzisyenlere değer verilmesidir. Konu müzik olunca, Şanlıurfalı her mevsimden ve her ortamdan istifade eder. Kışın ve sonbaharda geleneksel taş yapıları evlerde, dağlardaki mağaralarda, hanlardaki odalarda; ilkbahar ve yazın bağ, bahçe ve dağlardaki mesire yerlerinde müzik icra edilir Şanlıurfa'da. Kimi zaman da özel işyerinde, kahvede, çay bahçesinde, gazinoda müzik faslı olur. Erkekler genellikle sıra gecesinde, asbap gecesinde, asker uğurlamada, düğünde, nişanda, güveyi hamamında; kadınlar ise kına gecesinde, boş gecede, gelin hamamında kendi aralarında müzik icra ederler. Hulusa, çeşitli vesilelerle bir araya gelen Şanlıurfalılar pek çok mekân ve ortamda müzik icra eder veya dinlemiş olur.

Bu yazımızda Şanlıurfa'da müzik geleneği, müzik kültürünün oluşmasına, yaşatılmasına, gelişmesine gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağ-

layan, müzik icra edilen, dinlenen mekânlar ve ortamlar üzerinde durulacaktır.(1)

Şanlıurfa'da Müzik Geleneği

12.000 yıllık bir tarihe sahip Şanlıurfa pek çok medeniyete beşiklik etmiştir. Bu nedenle yüzyıllar içinde önemli bir müzik kültürü oluşmuş ve bu kültür usta-çırak geleneği içinde yaşatılarak günümüze kadar gelmiştir. Şanlıurfa müzik geleneği içinde eserler, makam sırasına göre icra edilir. Genellikle Rast makamında başlanan müzik faslı, gecenin uzunluğuna göre çeşitli makamlarla devam eder. Aynı makam içinde şarkı, türkü, ilahi, hoyrat ve gazel okunur. Şanlıurfa müzik faslında "Gazel" in ayrı bir yeri ve ehemmiyeti vardır. Gazelhanlar, Nabi, Abdi, Lütfi, Şair Şevket gibi Şanlıurfalı şairle-

rin gazelleri yanında Fuzuli, Kuddusi, Ziya Paşa, Şair Eşref ve Yaşar Nezihe Hanım gibi Şanlıurfalı olmayan şairlerin gazellerini de okurlar. Şanlıurfa'da Gazel söylemek ustalık gerektiren bir icradır. Gazeli söyleyen gazelin sözlerini, sözlerin manasını bilmesi gerekir. Ayrıca ses aralığının çok geniş olması ve sesini kullanmasını çok iyi bilmelidir. Gazel okuyana "Gazelhan" denir. Müzik meclislerinde oturmanın kalkmanın, okumanın bir adabı vardır. Müzik icrası başladığında, başka şeyle meşgul olmak veya birileri ile konuşmak hoş karşılanmaz. Müzik ustalarının olduğu mecliste, çıraklar hemen okumaya başlamaz, ustanın gözünün içine bakar, onun onayı ile okumaya başlar. Müzik icra edilecek bir ortamda müzik ustaları üst başta, çıraklar ise kapiya yakın yerlerde oturur.

Damburacı Derviş, Hacı Nuri

Geleneksel taş yapıları Şanlıurfa evinde müzik faslı (Abuzer Akbiyik Arşivi)

Hafız, Mukim Tahir (Otur), Kel Hamza (Şenses), Karaköprülü İsmail (Aksoy), Bekçi Bakır (Yurtsever), Tenekeci Mahmut (Güzelgöz), Şükrü Hafız (Çadircı), Şih İshakoglu, Herli Ahmet Ağa (Hayırlı), Kazancı Bedih (Yoluk), Fazoyun oğlu Mustafa (Kirişçi), Bozeyin oğlu Halil Hafız (Uzungöl), Demir İzzet (Delioğlu), Ahmet Abe (Uzungöl), Dede Osman (Aydın), Mustafa Şahin, Terzi Abdullah Parmaksız, Terzi Yahya (Sema), Sallanbaş Ömer Hafız, Halil Hafız (Kahvecibaşı), Şevki Hafız (Altıngöz), Cülhe Mahmut Hafız, Dellek Mahmut Hafız, Akif Hoca (Baybostancı), Kambur Abbas, Kör Cevher (Polat), Fazlı Görgün, Necim Şih (Görgün), Bedirhan Kırmızı Şanlıurfa'da yetişmiş müzik ustalarından birkaçıdır. Bu ustaların günümüze taşıdıkları müzik, gençler tarafından devam ettirilmektedir.(2)

Şanlıurfa'da Müzik İcra Edilen, Dinlenen Mekân ve Ortamlar

1) Şanlıurfa Evlerinde Müzik Eğitimi ve İcrası

Yörede bulunan beyaz taşlardan yapılmış (Nahit) Şanlıurfa evleri, misafirlerin ağırlandığı ve ev halkının otur-

duğu harem-selamlık denen iki bölümden oluşur. Evin ortasında geniş bir avlu (Hayat), avluda havuz, avlunun çevresinde; kışık oturma odaları, yazın oturmak için çardak, eyvan, yemek ve ekmek yapılan çamaşır yıkılan mutfak (Tandırılık), zahire evi (Zerzembe) gibi pek çok ihtiyacı karşılayacak bölümler bulunur.

Şanlıurfa'da arkadaş gurupları sonbahar ve kışın sıra gezerler. Her hafta bir arkadaşın evinde yapılan bu toplantılara "Sıra Gecesi" denilmektedir. Sıra Geceleri, genellikle Cumartesi akşamı yapılır. Sıra Geceleri; sosyal, siyasal, kültürel ve dini konularda sohbetir, muhabbettir. Dayanışma ve yardımlaşmadır. Edebiyatın, şairin, şiirin konuşulduğu bir sohbet ortamıdır. "Tolaka" veya "Yüzük Fincan" gibi geleneksel oyunların oynandığı gecelerdir. Sadece sohbet edilen sıra gurupları olduğu gibi kendi keyifleri için müzik icra eden pek çok sıra gurubu da vardır. Bu sıra gecelerinin en önemli fonksiyonu müzik icrasidir. Sıra Gecesi, müziğin makam geleneğine göre icra edildiği meşk yeridir. Müziğin usta-çırak geleneği içinde öğrenildiği-öğretildiği ortamdır. Müziğin konuşulduğu tartışıldığı mekteptir. Bu yönüyle Sıra Gecelerine "Halk konservatuarı" da denilmektedir. Mukim Tahir, Kel Hamza, Teneke-

ci Mahmut, Bekçi Bakır, Kazancı Bedih gibi onarca müzik ustası, İbrahim Tatlıses, Mehmet Özbek, Seyfettin Sucu, Kadir Sema, Mahmut Coskunes, Mehmet Delioğlu, Mahmut Tuncer, Zekeriya Ünlü, Halil Sezgin, Bakır Karadağlı, Halil Altıngöz, Bekir Çiçek ve daha pek çok ses sanatçısı bu Sıra Gecelerinden yetişmiştir. Bu bakımdan, Şanlıurfa'da müziğin gelişmesi, yaşatılması, gelecek nesillere aktarılması ve yeni bestelerin ve sanatçıların ortaya çıkışında en önemli faktör sıra geceleridir diyebiliriz. Esnaf, tüccar, memur, serbest meslek erbabı gibi çeşitli meslek guruplarının bir araya gelerek sürdürdüğü geleneksel sıralar halen Şanlıurfa'da devam etmektedir.

2) Konukevi ve Otellerde Müzik İcrası

Sıra Gecesinin tanıtımı ile ilgili ilk televizyon programı, 1971 yılında TRT'de yayınlanmış daha sonra Şanlıurfa'ya gelen hemen her televizyon kanalı Sıra Gecesine ilgi göstermiş ve birçok defa sıra gecesi adıyla Şanlıurfa'da çekimler yapmış ve yayınlamıştır.(3) İbrahim Tatlıses, Nuri Sesigüzel, Mahmut Coşkunes, Zekeriya Ünlü gibi sanatçılar televizyonlarda "Sıra Gecesi" adıyla programlar yapmışlardır. "Züğürt Ağa" ve "Eşkiya" gibi birçok sinema filminde de Sıra Gecesi mizansenini kullanılmıştır. Yine "İkinci Bahar", "Fırat", "Gurbet Kadını", "Urfalıyam Ezelden" gibi televizyon dizilerinde Sıra Gecesi bölümlerine yer verilmiştir. Böylece gerek televizyon gerekse sinema filminde Sıra Gecesindeki müzik bölümünü gören ve Şanlıurfa'ya gelen turistler Sıra Gecesine katılmak istemiştir. 1990 yılında kurulan Şanlıurfa İli Kültür ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV), Şanlıurfa'ya gelen devlet yetkililere ve diğer misafirlere Şanlıurfa müziğinden örnekler sunmak üzere Kazancı Bedih ve Mehmet Nacak gurubunu kurmuş, bu gurubun verdiği konserler çok ilgi görmüştür. Şanlıurfa'ya gelen turistlerin müzik taleplerini dikkate alan işletmeciler, Geleneksel taş yapılı Şanlıurfa evlerini restore ederek konukevi haline getirmiş ve müzisyenlerden oluşturduğu Sıra Gecesi müzik ekipleri ile misafirlere turizm amaçlı "Sıra Gecesi" düzenlemeye başlamışlardır. Turizm şirketleri, GAP

Ünlü müzik ustası Urfalı Mukim Tahir ve arkadaşları

Müzik Ustası, Gazelhan Tenekeci Mahmut Güzelgöz ile odada müzik faslı (Soldan sağa: İzzet Özdemir, Abuzer Akbıyık, Mahmut Güzelgöz, Şeref Uslusoy, Halil Yücecepe (Fotoğraf: Abuzer Akbıyık Arşivi) / 1985

Şanlıurfa'da Konukevinde Sıra Gecesi Programı (Fotoğraf: Mustafa Akgül)

turlarında turistlere, gündüz Şanlıurfa tarihi, turistik ve dini mekân gezisi, akşam Sıra Gecesi şeklinde program sunmaya başlamıştır. Her gelen grup sıra gecesi isteyince pek çok ev, konukevine dönüştürülmüş ve pek çok müzik gurubu ortaya çıkmıştır. Günümüzde 50'ye yakın müzik gurubu konukevi ve otellerde Şanlıurfa'ya gelen misafirlere müzik sunmaktadır. Bu gecelerde geleneksel müzik parçaları yanında günün sevilen türküleri ve oyun havalarına da yer verilmektedir. Düzenlenen etkinliğin ismi her ne kadar "Sıra Gecesi" olsa da aslında bu etkinlikler turistlere hoşça vakit geçirmek üzere, düzenlenen müzik-eğlence geceleridir.

Konukevi ve otellerde eğlence amaçlı düzenlenen Sıra Geceleri, pek çok müzisyenin geçim kaynağı olmuş, böylece yeni müzik ekiplerinin, yeni sa-

natçıların, yeni eserlerin ortaya çıkmasına ve müzik sektörünün canlanması vesile olmuştur.

3) Odalarda Müzik Eğitimi ve İcrası

Şanlıurfa'da belli yaş gurubundaki arkadaşlar bir araya gelmek, yardımlaşmak, dayanışmak, sohbet etmek, müzik icra etmek üzere evlerde sıra gezer. Sıra gezmeyen guruplar ise oda kurarlar. Odalar, genellikle satın alınan veya kiralanın taş yapılu avlulu Urfa evlerinde kurulur.(4) Ayrıca, bilhassa yazın serin olduğu için Akabe, Kırk Mağara, Dedeyin Serinci, Mance Deresi, Sinek Yaylası, Kanlı Mağara olarak anılan Şanlıurfa civarındaki dağlardaki antik taş ocağı mağaralar restore edilerek oda haline getirilir. Bu odalar için gerekli olan; halı, kilim, döşek, yastık gibi malzemeler ile man-

gal, soba, klima gibi ısıtma gereçleri; kap kacak gibi yeme içme eşyaları arkadaşlarca ortak olarak satın alınır. Bu odalarda haftanın belli günleri arkadaşlar bir araya gelir. Odaya devam eden kişilerin meslekleri, ilgi alanları odadaki etkinlikleri belirler. Mesela sadece sohbet edilen odalar vardır. Bu odalarda dini, siyasi, ekonomik gibi günün gündemine göre sohbetler yapılır, yemek yenir. Bir nevi kahve, lokal gibi genel yerlere gitmeyen arkadaşların buluştuğu yerlerdir. Müzik seven ve icra eden kişilerin odalarında ise sohbetten sonra müzik icra edilir. Eskiden daha çok merkezde bulunan han odaları kiralanarak bu gelenek sürdürülmüştür. Hanların genellikle üst katlarında kiralanın veya satın alınan yaklaşık 20-30 metrekarelik odalarda arkadaşlar haftanın belli günlerinde bir araya gelir, sohbet eder, müzik icra eder, yemek yerlerdi. Gümrük Hanı, Mencek Hanı, Barutçu (Yahudi) Hanı, Hacı Kâmil Hanı, Şaban Hanı, Kumlu Hayat Hanı, Fesadı Hanı, Samsat Kapısı Hanı, Bican Ağa Hanı ve Topçu Hanı Şanlıurfa merkezde oda olarak kullanılan hanlar arasındaydı. Ayrıca Şanlıurfa'da yakın tarihlere kadar ayakta olan ancak günümüze gelemeyen hanlardan Çifte Han, Aslanlı Han, Boyahane Hanı, Ali Bargut'un Hanı, Zencirli Hanı (Küsto'nun Hanı), Cesur Hanı, Hacı Ali Ağa Hanı da bu amaçla kullanılmıştır.

Gerek oda gerek mağara, gerekse hanlardaki mekanlar bir nevi müzik cemiyeti veya konservatuar görevi görür. Bu odalara müzik ustaları davet edilir onların bilgilerinden istifade edilir, fasıl yapılır, repertuar çalışması yapılır, yeni eserler, yeni besteler geçilir, müzik üzerine kritikler yapılır. Bahsi geçen odalar günümüzde de bulunmakta ve müzikle ilgili fonksiyonlarını yerine getirmektedir.

4) Dağ, Bağ Ve Bahçelerdeki Müzik İcrası

Şanlıurfa'da müzik icrası on iki ay farklı mekanlarda devam eder. Kışın evlerde sıra gezilerek veya odalarda sürdürülen gelenek, yazın çok sıcak olduğundan daha serin yerler olan dağ, bağ ve bahçelerde sürdürülür. Müzik seven arkadaş gurupları ya kendileri bir

Gazelhan Kazancı Bedih ve arkadaşlarının bahçede müzik faslı

Dedeyin Serinci'ndeki mağarada Haşim Mısıv ve Arkadaşları (S.Sabri Kürkçöçlü Arşivi)

organizasyon yaparak bu mekanlarda buluşurlar veya başkalarının davetine katılırlar. Gittikleri yerde sohbet, muhabbet, yeme içme faslından sonra müzik icra ederler. Akşamları serin olduğundan bu toplantılar yazın genellikle akşam yapılır. Ahenk, çalan ve söyleyenleri sardığında, müzik faslının ta sabaha kadar devam ettiği olur.

Müzik icrası için Şanlıurfa'ya 10-15 kilometre mesafesindeki dağ, bağ ve bahçelere gidilir. Eskiden suyu bol ve etrafı yeşillik ve ağaçlarla kaplı Devdeşti, Direkli, Koruklu gibi mesire yerleri, Ehber, Kalkan, Dedeyin Serinci, Sinek Yaylası, Nemrudun Tahtı, Kanlı Mağara, Kırk Mağara, Sarı Mağara, De-

likli Mağara, Top Dağı, Meliğin Eyvanı, Karlık, Merkefe, Kesmeler, Şihmahsut, Akabe gibi Şanlıurfa'nın güney ve güney-batısında bulunan dağlardaki serin yerler, Çamurlu, Cabur, Paşabağ, Karaköprü, Akpıyar (Akpınar), Gölpiyar (Gölpınar), Edene, Kısaş, Paşabağ, Tülmen gibi mevkilerdeki bahçeler müzisyenlerin eğlenmek için gittikleri mekanlardandı.

Öğretmen ve Araştırmacı yazar Ahmet Al bu geleneği şöyle anlatıyor: "Urfa kültüründe hanımlar genelde bağılık-bahçelik yerlere pikniğe giderken, Urfa erkekleri ise kendi yaştaşları ile bir gurup (sıra gurubu) oluşturup, birkaç günlüğüne sıcaklardan kurtu-

lup, serin dağ havası almak için Urfa'nın etrafındaki Dedenin Serinci, Ehber, Kanlı Mağara, Delikli Mağara, Sarı Mağara gibi yerlere ihtiyaçları olan yiyeceklerini de alır giderlerdi. Orada ortak paylaşım ile hem dinlenir hem eğlenilir, hem de dayanışma kültürünü geliştirir, yemeklerini yapar yerler ve çok geniş manevi ve sosyal sohbetler yaparlardı. Rahmetli babam bazen beni de götürürdü. Orası bizim için bir edep okuluydu. Hafta sonu herkes işine dönerdi. Hatta ikinci haftaya kalacaklarsa mağaranın üstüne bir Türk bayrağı asarak dolu olduğunu belirtirlerdi. Bayrağı gören gelip o mağarayı kullanmazdı. Bu da saygının gereği idi. İşte Urfalının her yaşama alanı kendine özgü bir kültürdü."

Günler süren dağ, bağ ve bahçelerdeki toplantılarda bir araya gelen arkadaşların uzun süre müzik icra etme imkanları olurdu. Bu mekanlarda müzik ustaları bir araya gelir, fasıl geçilirdi. Böylece müzik usta çırak geleneği içinde geliyordu. Dağa çıkarken, dağdan inerken, bazen de karşı dağda kalan müzisyenlerle karşılıklı hoyrat söylenerek atışma yapılırdı.

5) Gazinolarda Müzik İcrası

Şanlıurfa'daki ilk gazinolardan biri 1950'ye kadar faaliyet gösteren Anzeliha Gazinosu'dur. "Saz" denilen bu gazino Aynzeliha Gölü yanındaki bahçe içinde idi.(5) Gölün güney tarafında olan ve cephesi kuzeye bakan taş yapıllı gazinonun sahnesi son yıllara kadar duruyordu. Bu gazinoda dönemin Urfalı ünlü sanatçıları Mukim Tahir, Kel Hamza, Kanuni Ayıbo gibi ses ve saz sanatçıları da program yapmıştı. Bu gazinolarda bayan ses sanatçıları da çalışmıştı. Yine o yıllarda müzik icra edilen yerlerden biri de Hüseyiniye Çarşısı üzerinde yer alan Çardaklı Kahve'dir.(6) Bu kahvede günün ünlü sanatçıları müzik programı yapar, bayan garsonlar çalışmıştı.(7)

Şanlıurfa'da Mehmet Ali'nin Sazı (8) Köprübaşı'nda idi. Yaman Pavyon, Çağlayan Pavyon Karakoyun Deresi kenarında ve Turistik Gazino Atatürk Bulvarı üzerinde idi. Samsatkapı'da Mahfel denilen yerde ve Tuğay'ın içinde ise Askeri Gazino vardı. Askerler ve

bürokratlar bu gazinoya gider müzik dinlerdi. Şehrin esnafı, tüccarı, köy ağaları, doktor, avukat gibi serbest meslek erbaplarından bazıları da saza giderdi. Saz'ın kendine göre bir adabı vardı. Buraya gidenler nasıl davranılmasını, yemesini içmesini bilenlerdi. Ramazanlarda saz çalışmaz, içki-eğlence olmaz, çaylı kahveli tombala ile piyango çekilişi yapılırdı.(9) 1980 öncesi müzikli yer işletmecisi Mehmet Yaman (Kel Mehmet) prensip sahibi biri olup müziğe meraklı olduğundan, başka vilayetlere gider araştırma yapar, makamı, usulü bilen ve sesi güzel bayan ses sanatçıları getirirdi. Saz'da önce fasıl heyeti müzik icra eder, daha sonra sanatçılar çıkar program yapardı. Burada çalışanlardan biri Hediye Aslan ismindeki sanatçının sesinin çok güzel ve makamı usulü iyi bildiği anlatılır. Bu mekanlarda müzik sunulurken, alkol ile müşterilere kebaplar, mezeler, meyveler sunulurdu. Çok iyi sanatçılar çıktığından ve kebapları meşhur olduğundan Mehmet Ali'nin sazına içki içmeyen fakat sırf müzik dinlemek ve kebab yemek için gidenler de olurmuş. Bu mekanların kapısında müşterileri taşımak için paytonlar beklerdi. 1980'den sonra Şanlıurfa'daki gazino, saz ve pavyonlar kapanmıştır.

6) Çay Bahçelerinde Müzik İcrası

1960'lı yılların başında Atatürk Bulvarı üzerinde Eski Şehir Stadyumu'nun yanındaki alana Emirgan Parkı(10) kurulmuş, park ağaçlandırılmış, çiçekler ekilmiş, ortasına havuz ve çevre düzenlemesi yapılmıştır. Bir bölümüne çocukların oynaması için salıncak, tahterevalli gibi oyuncakların yer aldığı Emirgan'da bekarlar için ayrı, aile ve çocuklar için ayrı yerler bulunmaktaydı. Şehrin içinde olduğundan ulaşımı kolay olan Emirgan'a aileler dinlenmek, çocuklar oynamak için, gençler ders çalışmak, arkadaşları ile sohbet etmek için gelirdi. Park içinde kebab çeşitlerini sunan lokanta ve semaverde çay ve meyve suları sunan kahve bölümü vardı. Böylece yazın sıcak günlerinde halkın nefes aldığı, yemek yiyip, çay içtiği, müzik dinlediği çok güzel bir alandı. Bu çay bahçesinde devamlı müzik yayını vardı. Türkiye'nin

ünlül sanatçıların ve Şanlıurfa mahalli sanatçıların bantları ve plakları sabahtan gece yarısına kadar devam ederdi. Parkın bir bölümünde sahne kurulur ve hafta sonları canlı müzik gecelerine il içinden il dışından sanatçılar gelir konser verir, sihirbaz gösterileri, tiyatro gösterileri yapılırdı. "Tülin Korman ve Saz Ekibi Konseri", "Celal Şahin ve Grubu", sihirbaz ve illüzyon gösterileri, yerel ve özel tiyatro oyunları, "İsmail Dümbüllü ve Kumpanyası" programları, son yıllarda "Mahalli sanatçılar Konseri" ve "Kahtalı Miçe Konseri" bunlardan bazılarıydı. Emirgan Bahçesi 2013 yılından sonra çevre düzenlemesiyle gezi ve park alanına dönüştürüldü.

1970'li yıllarda Anzelha'nın yanındaki parkta yer alan Göl Gazinosu'nda Abdurahman İnal (Kepekçi) gibi mahalli ses sanatçıları, Mehmet Bıçakçı gibi tiyatrocular program yapardı.

Şanlıurfa'da görev yapan bazı Vali, Tuğay Komutanı veya okul yöneticileri çevreye duyarlı olduklarından çevre temizliğine ve ağaç ekilmesine öncülük etmişlerdir. Bu kapsamda Şehitlik Çamlığı ve Yenişehir Çamlığı, Milli Eğitim Müdürlüğü, Askeriye dayanışması çerçevesinde öğrenci ve askerler tarafından oluşturulmuştur. Bu çamlıklara halk hafta sonlarında gider piknik yapardı. Şehitlik ve Yenişehir'deki çamlıklar 1990 sonrasında işletmecilere kiraya verildi, çamlık içine çay bah-

çeleri kuruldu, bu yerlerde gündüz bant ve plakalardan müzik dinletildi, akşamları da canlı müzik yapıldı.

7) Sinema Salonu Ve Diğer Salonlarda Müzik İcrası

"Şanlıurfa'da ilk sinema gösterileri 1920'li yılların başlarında Balıklıgöl civarında kurulan bir çadırda başlamış. 1934'te açılan Halk Evi; tiyatro, konser salonu ve sinema salonu olarak da kullanılmış. Şehit Nusret İlkokulu'nun zemin katı da bir müddet sinema olarak kullanılmıştır."(11) Şanlıurfa'da kişilik sinema olarak, 1930 yılında Köprübaşı'nda açılan Türkmen (Uray) Sineması, Asfalt Yolda 1952'de açılan İnci Sineması(12), 1955 yılında açılan Atlas Sineması(13), 1963 yılında Aşağı Çarşı'da açılan Şehir Sineması ve daha sonraki yıllarda açılan Vatan Sineması vardı.(14) Yazlık sinema olarak da Asfalt Yol Caddesi'nde İnci Sineması(15), Saray Sineması(16), Yıldız Sineması(17), Atlas Sineması, Vatan Sineması, Köprübaşı'nda Türkmen Sineması(18), hastane yokuşunda, Kent Sineması, Bahçelievler'de Renk Sineması vardı. Bu sinemalar yaklaşık 500 kişilik kapasitede idi. Kapalı sinemalarda önde koltuklar, arkada aileler için localar, yine yazlık sinemada da önde sandalyeler arkada da aileler için localar vardı. Kışlık sinemalarda çarşamba ve cumartesi günleri bayanlara ve öğrencilere matine yapılırdı, fiyatları da indirimli idi. Diğer günler herkese açık

Mehmet Nacak Grubu müzik faslında (Fotoğraf: S.Sabri Kürkcüoğlu)

Atlas Sineması'nda 1968 yılında düzenlenen bir konserin bileti

matine ve suare gösterileri yapılırdı. Bu sinemaların hepsi kapanmış olup, sadece Emek Sineması(19) ile Abide Park, Urfa City, Novada ve Piazza Alışveriş merkezlerindeki sinemalar faaliyetine devam etmektedir.

Atatürk Bulvarı üzerinde ise Halk Eğitim Merkezi Salonu, Kapalı Spor Salonu, DSİ 15. Bölge Müdürlüğü içerisinde DSİ Konferans Salonu, Belediyenin yanında Şair Nabi Konferans Salonu(20), Esentepe'deki alışveriş merkezi yanında konferans salonu (Belediye Eski Nikâh Salonu) bulunmaktadır.

1980 yılına kadarki dönemlerde gerek il dışından gelen konser gurupları gerekse il içinde mahalli sanatçılar tarafından düzenlenen konserler bu sinemalarda ve spor salonlarında yapılırdı. İstanbul ve Ankara gibi büyük illerdeki gazino sahnelerinde yer alan Yaşar Özel, Mustafa Sağyaşar, Kamuran Akkor, Şükran Ay gibi Sanat Müziği, Urfalı Babi Yılmaz, İzzet Altınmeşe, İbrahim Tatlıses, Mehmet Özbek, Nuri Sesigüzel, Müslüm Gürses, Selahattin Alpay, Mahmut Tuncer gibi ses sanatçıları, Neşet Ertaş gibi halk ozanları, Cem Karaca, Erol Büyükburç, Barış Manço gibi pop rock sanatçıları turneler ve bayram törenlerinde grup olarak gelip halka açık konserler verirdi. Arada başka üvertür sanatçıları komedyenler çıkar halkı eğlendirdi. Ayrıca Seyfettin Sucu, Kadir Sema, İsmail Badıllı, Halil Kendirli, Halil Yıldırım, Mustafa Taş, Mehmet Delioğlu, Mustafa Boydağ, Eyyüp Sabri, Bahattin Balyemez gibi mahalli sanatçılar da zaman zaman kışlık ve yazlık sinemalarda kon-

Halk Eğitim Merkezi salonunda Şanlıurfalı Sanatçılar konseri (1970'lerin başı)

serler düzenlerdi. Nesih Yılmaz konser düzenler, kendisi okur, genç sesleri sahneye çıkarırdı. Yine Urfalı Usta sanatçılara jübile, 11 Nisan Kurtuluş gecesi, At Festivali gibi geceler tertip edilir Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Bekçi Bakır, Dellek Mahmut Hafız, Cevdet İşçi gibi usta sanatçılar sahneye çıkarırdı.

Mustafa Dişli(21) hem organizatör olarak bu geceleri düzenler hem sunum yapar hem de içli sesi ile şiir okur, dinleyenleri bazen açlatır, bazen coştururdu. Mustafa Dişli, 1970'li yılların başında o gün için pek kimsenin tanımadığı İbrahim Tatlıses'i sinemadaki bir konsere çıkarmıştır.

O yıllarda yapılan okul mezuniyet geceleri de çok güzel olurdu. Lisede Öğretmen ve Bestekâr Abdullah Balak'ın hazırladığı halk müziği korusu, yine Öğretmen ve Kemani Celal Aşar'ın hazırladığı sanat müziği korusu(22), salonu tıklım tıklım dolduran dinleyicilere eşsiz güzellikte müzik ziyafeti sunardı. 1980'den sonra bu konser etkinlikleri hemen hemen son buldu. Sinemalar kapandı. 1990'lı yıllarda Belediye ve ŞURKAV Vakfı gibi kurumlar, 1996 yılından sonra da Kültür ve Turizm Bakanlığı THM Korosu, konferans salonlarında konserler düzenlemeye başladı. Uzun yıllar gerek sinema salonları, gerekse Halk Eğitim Merkezi Salonu, DSİ Konferans Salonu, YSE Köy Hizmetleri Salonu(23) ve Kapalı Spor Salonu pek çok müzik etkinliğine ev sahipliği yapmıştır.

8) Kahvehanelerde Müzik Dinleme

1950'li yıllara kadar radyo halkın en önemli iletişim ve müzik dinleme aracı idi. Daha sonra gramofon, daha sonraki yıllarda da pikap ve kasnak teypler halkın müzik dinlediği önemli cihazlar olarak ortaya çıktı. Şanlıurfa'daki Yetkin Pasajı yerinde olan

Vahab'ın Kahvesi Radyosu olan ilk kahvehanelerden biridir. İkinci dünya savaşının olduğu 1945'li yıllarda halk savaşla ilgili haberleri dinlemek için bu kahveye dolardı. Daha sonraki zamanlarda da Radyodaki Yurttan Sesler ve diğer müzik yayınları dinlenirdi. Gramofon yaygınlaştığı dönemlerde de bazı kahvehanelerde gramofon getirilerek, Kalfa Mehmet, Mukim Tahir, Kel Hamza, Bekçi Bakır gibi Urfalı sanatçılar ile Safiye Ayla, Müzeyyen Senar, Hafız Burhan gibi ünlü sanatçıların taş plakları dinletilirdi. Bu plakları daha çok İstanbul'a giden müzik meraklısı tüccarlar beraberlerinde getirirdi. Balıklıgöl ile Hasanpaşah Cami arasındaki Mecbelbehr denilen yerdeki çay bahçesinde de ikindiden sonra müzik-severler bir araya gelir hem çaylarını içer hem de gramofondan yeni eserleri dinlerdi. Bir müddet sonra pikaplar yaygınlaşmıştır.

Pek çok kahvehane pikap alıp Cemil Cankat, Ahmet Cankat, Nuri Sesigüzel gibi sanatçıların taş plaklarını müşterilerine dinletmeye başladı. Bir müddet sonra 45'lik plaklar çıkınca 10 tane çalan pikaplar alındı, üstü üstüne türküler, gazel ve hoyratlar müşterilere dinletildi. 1960'lı yıllardan sonra Grundig, Uher, Sanyo, Sony marka ses kayıt cihazları gelmeye başladı. Müziği seven bazı kahvehane sahipleri bu teyplerden aldı ve günü sevilen mahalli sanatçılarına ve ünlü müzik ustalarına bant yaptı. Bu bantları kendi kahvelerinde çalmaya başladı. Böylece o mekanlar gerek müzisyen gerekse sevenlerinin mekânı oldu. Bu kahvehane sahipleri kendileri için özel yapılan bantların, başka yerlerde çalınmasını istemez, bu nedenle kopyasını başka kimseye vermezdi. Evlerde doldurulan bu bantların "Nargileli Bant", "Diplomalı Bant" gibi hepsinin de bir adı vardı. Bu Kahvehanelerden en ünlüsü Harrankapı'da bulunan Yasin Erdihan'ın işlettiği "Yasin'in Kahvesi" idi.

Müzik meraklısı olan Kahveci Yasin'in Urfalı ses sanatçısı Seyfettin Sucu'ya doldurduğu "Kara Üzüm Habbesi" isimli bantı ve yine "Kurşunlu Bant" çok meşhurdur. Kimsede kopyası yoktu. Müzikseverler bu ses kayıtlarını sadece Yasin'in Kahvesi'nde dinleyebilirdi. (24)

Gerek günün sevilen sanatçıların plaklarını gerekse mahalli sanatçıların bantlarını gün boyu çalan pek çok kahvehane vardı. Bazısında sadece çay kahve verilir basında ise iskambil, dama gibi oyunlar da oynanırdı. Bu kahvehaneler müşteri çekmek için yeni bantlar, yeni plaklarla adeta birbirleri ile yarıştı. Plak ve bant çalan bu kahvehaneleri sıralarsak; Haran kapıdaki Yasin'in Kahvesi ve Gavur Abdo'nun Kahvesi. Köprübaşı'nda Karakoyun'un yanında daha sonra Atatürk Bulvarı'na taşınan Teksas Kahvesi, Bahçelievler'de Bahçelievler Kahvesi, Asfalt Yol Caddesi'nde Asfalt Kahvesi, Ceylan Kahvesi, Atlas Kahvesi, Dostlar Kahvesi, Samsat Kapı'da Biliçin Kahvesi, Köprübaşı'nda Dörtöl Kahvesi, Atatürk Bulvarı'nda Sevenler Kahvesi, Konak Çay Evi, Emirgan Çay Bahçesi, Abide Çay Bahçesi, Şehitlik yolunda Keloyun Kahvesi, Şehitlik Çamlık, Yenişehir'de Vali Konağı Çay Bahçesi, Sarayönü'nde Filiz Çay Evi, Mehtap Çay Evi, Aşağı Çarşı'da Köroğlu Kahvesi, Dabbakhane Kahvesi, Çardaklı Kahve, Anzelha Çay Bahçesi, Göl Gazinosu Çay Bahçesi'ni sayabiliriz. Bu kahveler müzisyenlerin bir araya geldiği, müzik dinlediği ve müzik üzerine sohbet ettikleri mekanlardı.

9) Plakçılar ve Bantçılar

Tarihte ilk ses kaydının 1877 yılında Thomas Edison'un (1847-1931) geliştirdiği "Fonograf" aygıtı ile yaptığı kaydedilmektedir. (25) 1894'te ABD'li mucit Emil Berliner'in geliştirdiği fonograf aygıtı, "Gramofon" adı ile tescil edildi. Bizim gramofonla tanışmamız 1900 yılında, II. Abdülhamid döneminde gramofonun İstanbul'a gelmesiyle başlamıştır. Türkiye'de ilk plak fabrikası 1912 yılında kurulmuştur. Hafız Sami Efendi, Hafız Osman gibi sanatçıların okudukları gazeller başta olmak üzere çeşitli sanatçıların icra ettikleri, şarkılar, türküler, kantolar, Taş Plaklara kaydedilmiştir.

1910'lu yıllarda Hüseyin Çarşılıca terasında yer alan Çardaklı Kahve

Sesleri güzel olduğundan Şanlıurfa'da plak piyasasına erken dönemde girdi. 1930'lu yıllarda Urfalı Bay Mehmet Kalfa, Urfalı Yavru Bey, Urfalı Muhtin, Bekçi Bakır (Bakır Yurtsever), 1940'lı yıllarda Mukim Tahir (Oturan), Kel Hamza (Şenses), Nafi Budak, 1950'li yıllarda Cemil Cankat, Bedran Kırımızı, Celal Kırımızı, Kadir Yılmaz, 1960'lı yıllarda Hamit Hafız (Belli), Demir İzzet (Delioğlu), Ahmet Cankat, Mehmet Cankat, Urfalı Şevket, Kadir Gedikhanlıoğlu, Kemal Beydilli, Kemal Bayşu, Eyyüp Uyanıkoğlu, Doğan Güllüoğlu, Ahmet Temel, Ahmet Demir, Ahmet Karaoğlu, Fahri Yüksel, Fehmi İpeksever, Fahri Canpolat, Halil Canpolat, Mustafa Yıldızoğlu, Önal Karababa, Halil Topçu, Mehmet Vural, Mehmet Karayel, Mehmet Kadayıfçı, Mustafa Urfalı (Gültekin), Hanifi Polat, Nuri Sesigüzel, 1970'li yıllarda Mustafa Şahin, Hüsnü Kırımızı, Nejat Söylemez, Seyfettin Sucu, Mehmet Nacak, Babi Yılmaz (Kayral), Kadir Sema, İsmail Badilli, Abdullah Uyanık, Mahmut Coşkunses, Ali Toprak, Halil Yıldırım, Kadir Sesigüzel, Prens Faruk (Ömer Faruk

Özaydın), Çetin Özdemir, Osman Bayşu, Mustafa Taş, Mehmet Güçlü, Ahmet Özhan, Müslüm Gürses, Mehmet Özbek, İbrahim Tatlıses, 1980'li yıllarda Güler Işık, Mahmut Tuncer, Zeke-riya Ünlü gibi Urfalı sanatçılar plak yaptılar. Bu plaklar İstanbul'dan bütün Anadolu'ya yayılıp Anadolu'daki illerde gazino, çay bahçesi, kahvehane gibi mekanlarda, varlıklı ailelerin evlerinde çalındı. Böylece müzik meraklıları Gramofon ve sonraki yıllarda pikap aracılığı ile çeşitli eserleri dinleme fırsatı buldu. Bu plaklar önceleri İstanbul'a alışveriş veya çeşitli nedenlerle gidenler tarafından getirildi. Fakat daha sonra pikaplar yaygınlaşınca plak satan işyerleri açıldı. Kendisi de plak satıcılığı işi yapan Enver Akkaya Şanlıurfa'daki plakçılarla ilgi şu bilgileri vermektedir: "Şanlıurfa'da ilk plakçı dükkanını 1965 yılında Fevzi Kızıltaş Divanyolu Caddesi'nde Kızıltaş Plak adıyla açtı. (26), 1970 yılında Mehmet Erbil ve Enver Akkaya Yıldız Meydanında Yıldız Plak'ı açtı. Mehmet Erbil daha sonra Karameydanı'nda Kral Plak'ı açtı, Daha sonra Yaşar Çataltaş'ın As-

▲ Urfalı'da 1970'lerde bir plakçı dükkânı

falt Caddede'de açtığı Çataltaş Plak 1980'lere kadar plak satışına devam etti". Durak İçten'de Grafson Plak olarak bir müddet faaliyetini sürdürdü.

Urfalı sanatçıların plakları kadar makara bantlara doldurdukları ses kayıtları da ünlüdür. Hacı Nuri Hafız, Tenekeci Mahmut, Bekçi Bakır, Kazancı Bedih, Şükrü Hafız, Halil Hafız, Ahmet Uzungöl, Dellek Mahmut gibi dönemin müzik ustalarının sesleri bu bantlarda kayıtlıdır.

Şanlıurfa'ya ses kayıt cihazı ilk olarak 1950 yılında yurtdışından getirilmiştir. O zaman bu cihazdan bir adet TRT Radyosu'na bir de Şanlıurfa'ya geldiği söylenir. Bu aletle ses kaydı yapılırken, halk "Yahu bir alet gelmiş sesi tele kaydediyor, içinde herhalde şeytan var" demiş.

Ses kayıt cihazının, Şanlıurfa'ya ilk olarak gelişinin hikayesini Araştırmacı-Yazar Fuat Rasgeldi bana şöyle nakletti: "Yıl 1950 Reşit Rasgeldi zengin ve müziğe meraklı bir Urfalıdır. Oğlu Dr. Selahattin Rasgeldi İsveç'te kaldığı sırada, oğlunu görmeye İsveç'e gidiyor. İsveç'ten gelirken, Fonograf adlı bir ses kayıt cihazı getiriyor. Reşit Rasgeldi, zaman zaman Damburacı Derviş ve daha başka o günün meşhur müzik ustalarını evine davet ediyor ve seslerini kaydediyor. O zamanın varlıklı kişilerinden Neşet Kürkçüoğlu'nun oğlu Münir Kürkçüoğlu da müziğe çok meraklı, kanun çalıyor. Bu ses kayıt cihazı-

nı duyunca satın almak istiyor. Reşit Rasgeldi satmak istemese de Münir Kürkçüoğlu'nun ısrarlı talebi sonunda ses kayıt cihazını o gün için Harran'da 2 bin dönümlük bir köy fiyatına bin liraya satıyor. Böylece kayıt cihazı Kürkçüoğlu ailesine geçiyor." 2000'li yılların başında Fuat Rasgeldi, beni Udi Nedim Kürkçüoğlu'nun Karameydanı'ndaki Kürkçüoğlu Eczanesine çağırırdı. Fonograf adlı ses kayıt cihazını ben de orada gördüm.

Şanlıurfa'ya ilk ses kayıt cihazının geldiği 1950'den sonra, varlıklı olan ve müziğe meraklı kişiler ses kayıt cihazı alarak, müzik meclislerinde ses kaydetmeye başladılar. Bu kayıtlar önce evlerde dinlenirken, daha sonraları kahvehanelerde ve çay bahçelerinde de dinlenmeye başladı. 1970'li yıllarda Plak satışları azaldı, yerini kaset satışlarına bıraktı. Evde, işyerinde, araçlarda kaset bant dinleme cihazları artınca bant kayıt stüdyoları kuruldu. Kasetlere plaktan ses kayıtları aktarıldı. Kaset satıcıları plak kayıtlarının yanında, dönemin müzik ustalarının ve yeni piyasaya çıkan mahalli sanatçıların seslerini de kaydederek, kopyalarını gerek makara bant gerekse kaset olarak satmaya başladılar. Seyfettin Sucu, Kadir Sema, Mahmut Coşkunes, Mehmet Delioğlu, İbrahim Tatlıses, Mahmut Tuncer, Zekeriya Ünlü gibi pek çok sanatçı bu bant stüdyolarında bant doldurduktan sonra tanındı. Stüdyo haline getirilen evlerde, makara bantlara kaydedilen bantlar, bantçılar tarafından kasetlere kopyalanarak çoğaltılıyordu. Bir kısmına da sanatçının resmi olan karton kapaklar yapılarak satışa sunuluyordu. Müzik meraklıları evlerinde işyerlerinde bu bantları dinliyordu. Almanya başta olmak üzere yurt dışından gelenler de bu bantları alıp, gittikleri yerde memleket hasretini bu bantları dinleyerek dindirmeye çalışıyor. Böylece bantta okuyan sanatçının ünü dalga dalga yayılıyordu. Bant satışı iyi olan sanatçılara ikinci, üçüncü bant yapılıyor. Sanatçının sesinin güzelliği İstanbul Unkapanı'ndaki plak yapımcılarına kadar gidince, yapımcılar Urfalı'ya gelip sanatçıyı İstanbul'a plak veya kaset yapmaya götürüyordu. Mahmut Tuncer ve pek çok sanatçının Şanlıurfa'dan İstanbul'a gidiş öyküsü böyledir. Geçmişte kendileri de bantçı-

lık yapan İzzet Özdemir ve Mahmut Yeşildağ Şanlıurfa'daki bant stüdyolarını şu şekilde sıralamaktadırlar: "80'li yıllar bant stüdyolarının en yoğun olduğu yıllardı. Pek çok amatör sanatçı bu stüdyolarda bant yaparak şöhret basamaklarını tırmandı. Şanlıurfa'daki bant stüdyolarından en ünlüleri Galeri Müzik/Abdullah Uyanık'tır. Pek çok müzik ustasına ve mahalli sanatçıya bant yapmıştır. Yine önemli sanatçılara bant yapan Kale Bant Stüdyosu/Vehbi Öncel, Yalçın Bant Stüdyosu/Kadir Yalçın, Şahin Bant/Mustafa Şahin, Urfalı Bant/Mehmet Ataç, Sim Bant / Halil Amasyalı, Özdemir Bant / İzzet Özdemir, Ceylan Bant / Osman Ceylan, Özbek Kasetçilik / Mehmet Özbek, Sucu Bant / Mehmet Sucu, Sinem Bant /Tahir Gümüş-İzzet Olgun, Emektar Bant /Sait Emektar, Klay Kasetçilik / Mehmet Yağuş'u sayabiliriz. Bazı bant evleri de plaklardan kasetlere kayıt yapardı. İpek Bant /İbrahim İpek, yine Bülent Bant/Mehmet Bülent, Ayşin Bant/Mehmet Tuncer, Çiğdem/Mahmut Yeşildağ, Tatlıses Bant/İbrahim Tatlıses, Orkide Bant/Murat Özdemir, Kazancı Bedih Bant Evi/Naci Yoluk'u sayabiliriz."

Şanlıurfa'daki plakçılar ve bant stüdyoları, sanatçıların buluşma noktasıydı. Amatör sanatçıların, bant yaparak memlekette tanınma, yurt içi ve yurt dışına açılma kapılarıydı. Sanatçılar, yeni çıkan eserleri burada dinler, yeni çıkan sanatçılar burada tanındı. Müzik üzerine sohbet eder, yani plak veya yeni doldurulan bant üzerine yorumlar burada yapılırdı. Yeni müzik albüm projeleri burada konuşulur, eser seçimleri yapılır, ayrıntılar burada tartışılıp karara bağlanırdı. Bu mekanlar, sanatçıların bir araya geldikleri, bilgilerini arttırdıkları, geliştirdikleri, yaptıkları kaset ve albümlerle kendilerini halka duyurdukları mekanlardı.

Bantçıların kaydettiği Şanlıurfalı müzik ustası ve amatörlerin sesleri Şanlıurfa müzik arşivi için önemli kaynak olarak günümüz kadar gelmiştir. Bu bakımdan plakçılar ve bantçıların, Şanlıurfa'da sanatçıların yetişmesi, müziğin gelişmesi, yaşatılması, tanıtımı ve gelecek nesillere aktarılması konusunda önemli yeri vardır.

Kısa'sta Cem

10) Halkevi ve Musiki Cemiyetlerinde Müzik Çalışmaları

Şanlıurfa müzik çalışmaları konusunda Urfa Halk Evi ve Musiki Cemiyeti de önemli faaliyetler yapmıştır.

1934 yılında açılan ve 1951 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren Urfa Halk Evi'nde güzel sanatlar, tiyatro, tarih, okuma-yazma kursları, spor ve kültür konularında pek çok faaliyetler yapılmıştır. Kültürel faaliyetler içinde en önemli çalışmalardan biri Müzik çalışmalarıdır. Saray önünde yer alan (şimdiki PTT yerinde olan) Halk Evi'nde müzik kursları düzenlenmiş, konser salonunda Mukim Tahir gibi dönemin ünlü sanatkarları her hafta konser vermiştir. Bando şefi Osman Özsoy tarafından türkü derlemeleri yapılmış, Urfa Halk Evi müzik ve folklor idare sorumlusu Selahattin Atabay derlemeler yapmış, Urfa'nın ünlü sanatçı ve gazelhanları Hacı Nuri Hafız, Mukim Tahir, Kurrik Mahey (Mehmet Sağlamkol), Bekçi Bakır, Karaköprülü İsmail, Şükrü Hafız, Kel Hamza ve diğerlerini bir araya getirip konserler verdirmiş, Musiki heyetlerini Radyoevi'ne göndermiş, Muzaffer Sarısözen ve heyet bu ustalardan türküler, uzun hava(hoyrat) ve oyun havalarını kaydetmişlerdir. 1950'li yıllardan itibaren Urfa'da birkaç kez Musiki Cemiyeti veya Musiki Derneği altında dernekler kurulmuş, gerek müzik kursları, konser ve usta çırak geleneği içerisinde yapılan meşklere pek çok kişinin yetişmesine vesile olmuşlardır. Urfa'da müzik alanında sayılan pek çok kişi bahsi geçen musiki cemiyetlerinden istifade etmiştir.

11) Cem Evleri

Şanlıurfa, makam geleneği içinde okunan, türkü, gazel ve hoyratları, sıra geceleri ile tanınmaktadır. Halbuki bunun yanında Şanlıurfa'da köklü bir âşıklık geleneği de vardır. Alevi-Bektaşî kültürü içinde Âşıklık geleneğinin yaşatıldığı en önemli yer Şanlıurfa'ya 12 Km. mesafedeki Kısa Belde'si'dir.(27)

Küçük bir belde olmasına karşılık Kısa'ta 60 civarında aşık yetişmiştir. Aşık Hüseyin, Aşık Mustafa, Aşık Kul Biçâre, Aşık Büryâni, Aşık Halit Aşan Aşık Celali, Aşık Doksandaon, Aşık Hürremi, Aşık Berdari, Aşık Sefâî, Aşık Dertli Divâni Kısa'slı aşıklardan bazılarıdır.

Kısa'ta yüzyıllardan beri gelen aşıklık geleneği bütün canlılığı ile sürdürülmektedir. Alevi-Bektaşî inancı ve yaşantısı ile ilgili Cem törenleri, bu felsefenin simgeleri olan semah, türkü ve deyişler Kısa'ta bütün canlılığıyla yaşamaktadır. Hemen hemen her evde bir bağlama çalan ve bir okuyan bulunmaktadır.

Şanlıurfa'da, Kısa'tan başka, Merkezde Sırrın Mahallesi'nde ve 1948 yılında Kısa'tan göç edenlerce kurulmuş Akpınar Köyü'nde de Alevi-Bektaşî geleneği içinde aşıklık geleneği sürdürülmektedir. Cem evlerinde yapılan törenlerde usta-çırak geleneği içinde çalma ve okuma, deyişler, makamlar, gelenekler öğrenilmektedir. Müziğin yaşatılması ve Aşıklık geleneğinin sürdürülmesi açısından Cem Evleri önem arz etmektedir.

IV. Sonuç

Şanlıurfa'da köklü bir müzik kültürü

rü vardır. Şanlıurfalı ehlikeyftir, müziği çok sever. Müzik, sosyal hayatının doğal bir parçasıdır. Bu nedenle pek çok mekân ve ortamda müzik icra eder veya dinler. Urfalı, kışın, geleneksel Şanlıurfa evlerinde, dağlardaki mağaralarda, hanlardaki odalarda, bahar ve yaz mevsiminde, bağ, bahçe ve dağlardaki mesire yerlerinde müzik icra eder. Şanlıurfa'da pek çok ortamda müzik vardır. Culhacıyı dokuma yaparken kazancıyı çekiç sallarken şarkı söylediğini görebilirsiniz. Bir kadının eğlence gecesinde leğen çalarak türkü söylediğine, bir çocuğun hoyrat söyleyerek simit sattığına şahit olabilirsiniz. Sistemli ve makam esasına uygun müzik icrası, erkeklerin her hafta bir araya geldikleri "Sıra Gecesi", düğün öncesi yaptıkları "Asbap Gecesi" eğlencesi de söz konusudur. Yine, kadınların "Kına Gecesi", "Boş Gece" gibi eğlence ortamlarında müzik icrası vardır. Eskiden kiraathane ve çay bahçesi gibi yerlerde gramofon veya pikap, daha sonraları makara bantlı teypler çalınırdı. Bu ortamlarda dönemin ünlü sanatçıların ve Urfalı müzik ustaların sesleri yankılanırdı. Ayrıca, çay bahçesi ve gazinolarda canlı müzik yapılır, sinema salonlarında dönemin ünlü sanatçıları konser verirdi. Şanlıurfa'da, günümüzde müzik geleneği sıra gezme, oda, dağ yatılarında bütün canlılığı ile devam etmektedir. Konukevi haline getirilen geleneksel taş yapılı pek çok evde, gelen turistlere "Sıra Gecesi" adı ile müzik sunulmaktadır.

Televizyon, bilgisayar, telefon, internet gibi iletişim çağı gereği, giyim ve yemek kültürümüz gibi sosyal hayatımızda da pek çok değişim ve yozlaşma yaşanmaktadır. Globalleşen dünyada pop müzik bütün ülkeleri tesiri altına almıştır. Ülkemizde de yaşanan bu değişimden, geleneksel müzik olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu bakımdan geleneksel müziğin araştırılması, derlenmesi, yayınlanması, mekân ve ortamlar oluşturularak bilhassa gençlere öğretilmesi, milli müzik kültürümüzün yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması bakımından önem arz etmektedir.

Teşekkür: "Şanlıurfa'da Müzik Geleneği, İcra Edilen, Dinlenen Mekân ve Ortamlar" yazısı hazırlarken, Kaynak kişi Tenekeci Mahmut Güzelgöz'den 1980'li yıllarda yaptığımız derlemeler-

Urfa Musiki Cemiyeti konseri (1970 öncesi)

den, Dr. Faruk Subaşı, Yrd.Doç.Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu, S. Sabri Kürkçüoğlu, Mehmet Delioğlu, Hüseyin Yeşilgöz, Mehmet Kurtoğlu, Mehmet Acet, Ahmet Al, Fuat Rasgeldi, Enver Akkaya, Mahmut Yeşildağ, İzzet Özdemir'in bilgilerinden istifade edilmiştir. Fotoğraflar için, A. Cihat Kürkçüoğlu, Sabri Kürkçüoğlu, Burhan Akar, Dede Dindar, Samet Atabay, Abdullah Uyanık ve Cevdet İşçi'nin arşivinden istifade edilmiştir. Yazıları ve fotoğraflarından yararlandığımız bu değerli kişilere teşekkürlerimizi sunarız.

SONNOTLAR

- 1) "Şanlıurfa'da Müzik Geleneği, Müzik İcra Edilen, Dinlenen Mekân ve Ortamlar" başlıklı bu yazı, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi-Şanlıurfa Valiliği-Harran Üniversitesi-GAP İdaresi-Karacadağ Kalkınma Ajansı iş birliğinde 15-18 Kasım 2018 tarihinde Şanlıurfa'da düzenlenen, Uluslararası "Geçmişten günümüze Urfa'da Müzik" sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.
- 2) Akbıyık Abuzer, Eylül 2016, "Şanlıurfa'da Sosyal Hayatında Müzik", ŞURKAV Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih Turizm Dergisi, Sayı: 26, Eylül 2016, Şanlıurfa.
- 3) Akbıyık Abuzer, Şanlıurfa Sıra Gecesi, Elif Matbaası, s. 284, Şanlıurfa, 2006.
- 4) Akbıyık Abuzer, Şanlıurfa Sıra Gecesi, a.g.e. s.114
- 5) Anzelha Gazinosu'nda bir olay olmuş, bir albay bir üsteğmeni öldürmüş, bu nedenle bir müddet kapalı kalmış. 1950 yılından sonra tamamen kapanmıştır.
- 6) Bahsi geçen Çardaklı Kahve'nin yeri Hüseyiniye Çarşısı üzerinde taş yapıdan olup, günümüzde faaliyetini gösteren Çardaklı Kahve'nin yerinden farklıdır. Günümüzde faal olan Çardaklı Kahve Aşağı Çarşıda Kunduracı Pazarı içinde olup, kuş sevenlerin devam ettiği, kuş alım satımının yapıldığı bir kahvehanedir.
- 7) Urfa'lı ünlü ses sanatçısı Kel Hamza 1939 yılında, zemin dükkanlar üzerinde olan Çardaklı Kahve'den düşerek vefat etmiştir.
- 8) Bugünkü Harran Oteli'nin yerinde eski bir Hanın damında idi.
- 9) Ramazan ayında, aşağı çarşıdaki Çifte Han'da (günümüzde yıkılmış olan) da piyango çekilişi olurmuş, bir de cambazlar gelip burada gösteri yaparlarmış.
- 10) Emirgan Parkı'nın yapılışında, Urfa Halk Evi Başkanlığı ve Tekel Müdürlüğü yapmış olan ağaca, çiçeğe çok meraklı Selahattin Atabay'ın (1913-1967) önemli katkıları olmuştur. Emirgan Parkı, 2013 yılında yıkılarak, 11 Nisan Projesi kapsamında alışveriş merkezi otopark ve park yapıldı.
- 11) Fuat Rasgeldi, Urfa Sinemaları-1, Köşe Yazısı, Olay Gazetesi, 30.05.2017
- 12) İnci Sineması 1952'de açıldı. Fuat Rasgeldi a.g.yazı
- 13) Atlas Sineması 1955 Yılında Abdüsemet Taplamacı tarafından yaptırılmıştır. Fuat Rasgeldi a.g. yazı
- 14) Dr. Faruk Subaşından aldığımız bilgiye göre (06.04.2016), "Türkmen Sinemasının Esas ismi Uray (Belediye) sinemasıdır. Uray, belediye demektir. İlk önce Tiyatro olarak yapılmıştır. Daha sonra İşetmesini Ahmet Naci Türkmen yaptığından adı Türkmen Sineması olmuştur." Türkmen Sinemasının tavanlarında Rus Ressamin çizdiği yağlıboya resimler bulunmaktaydı.
- 15) 1951-53 yıllarında Saray Önündeki Kültür ve Turizm Müdürlüğü Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nin bulunduğu yapının güney tarafında bulunan bahçenin içerisinde açılmış. Daha sonra Asfalt Caddeye taşınmıştır. Fuat Rasgeldi a.g. yazı
- 16) Asfalt yolda Emek Sineması'nın karşısında idi. 1953 yılında Şaban Özbek tarafından yapılmıştı. Fuat Rasgeldi a.g.yazı
- 17) 1953'lerde yapılmıştı. Urfa Lisesi'nin arka bahçe doğu-güney köşesindeydi. Fuat Rasgeldi a.g.yazı
- 18) Türkmen Sineması yazlığı, Kürkçüzade Bican Ağa Hanının üstünde idi.
- 19) Emek Sineması, Vatan İlkokulu yanında idi ilk olarak Vatan Sineması oldu daha sonra bir müddet Özen Sineması olarak faaliyetini sürdürdü.
- 20) Belediye binası yanındaki Türkmen (Uray) Sineması, belediye tarafından yeniden tanzim edilerek Şair Nabi Konferans Salonu haline getirilmiştir.
- 21) Akbıyık Abuzer, Urfa Sevdalı Mustafa Dişli, Sembol Ofset Matbaası, Şanlıurfa, 2009.
- 22) 1971-74 Yıllarında Urfa Lisesinde okurken yıl sonu konseri için, Kemani Celal Aşar hocamızın Türk Sanat Müziği korosunda ben de yer aldım. Bilgili, kibar ve müziğe vakıf olan hocamız, bizlerin öğrenmesi için çok çaba sarf ederdi. Koro çalışmalarında öğrendiğim "Ayrıldı gönül şimdi bir tek eşinden", "Yemenimde hare var", "Bir Sokak çeşmesi oldu gençliğim" klasik ve günün sevilen şarkıları, aradan 45 sene geçmiş olmasına rağmen hala hafızamdadır.
- 23) Müzik araştırmacısı ve arşivcisi Halil Binbaşıoğlu Köy Hizmetleri İl Müdürü olduğu yıllarda, Urfa'lı mahalli sanatçıları bir araya toplayarak Köy Hizmetleri salonunda pek çok konser, 11 Nisan için Radyo ve Televizyon programı düzenlemiştir.
- 24) Harran Kapı Mahallesi'ndeki Yasin'in Kahvesi Belediye Başkanı Dr.Ahmet Eşref Fakıbaşa döneminde restore edilerek "Müzik Müzesi" ne dönüştürülmüştür.
- 25) 2008 yılında yapılan bir keşfe göre ise, ilk ses kaydı Parisli Edouard-Leon Scott de Martinville tarafından 9 Nisan 1860 yılında yapıldığı, Fakat Scott de Martinville yaptığı ses kaydını dinleyemediği; Onun bu kaydı 27 Mart 2008 tarihinde çözülerek sese dönüştürüldüğü ifade edilmiştir.
- 26) Fevzi Kızıltaş daha sonraki yıllarda İstanbul'da Sembol Plak şirketini kurdu ve İbrahim Tatlıses, Sezen Aksu, Bülent Ersoy, Kibar, Erol Evgin, Belkis Akkale ve Edip Akbayram gibi ünlü şarkıcıların ilk yapımcılıklarını yaptı, albümlerini çıkardı.
- 27) Akbıyık Abuzer, Kürkçüoğlu S. Sabri, Şanlıurfalı Saz ve Söz Ustası Kısaslı Aşık Sefai (Mehmet Acet) Hayatı Şiirleri Değişleri, ŞURKAV Yayınları, Yorum Matbaacılık, Ankara, Haziran 2011.

Amerikalı Misyoner Gezgin J. P. FLETCHER'ın Seyahatnamesinde URFA

Selahattin E. GÜLER
Yerel Tarih Araştırmacısı
selahattin_guler@hotmail.com

Max von Oppenheim

James Phillips FLETCHER.
(1811-1875). Misyoner gezgin

Fletcher 1811 yılında ABD/Tennessee'de doğdu. Lucinda Cynthia Rayfield ile evlendi ve 9 çocuğu oldu. 1875 yılında Missouri'de öldü. Hakkında fazla bir bilgi yoktur. 1842 yılında başladığı seyahatlerinde Paris, Sicilya, Malta, İzmir, İstanbul, Samsun, Tokat, Sivas, Diyarbakır, Nusaybin, Cizre, Musul, Ninova, Erbil, Urfa, Halep, Antakya, Lazkiye ve Beyrut şehirlerini gezmiştir.

Fletcher, Urfa ile ilgili gözlemlerini 1850 yılında Londra'da yayınlanan "Notes from Nineveh and Travels in Mesopotamia, Assyria and Syria" kitabının 2. cildinin XIII. bölümünde (277-295 sayfaları arasında) anlatmıştır. Bu kitaba online olarak ulaşmak mümkündür. Urfa ile ilgili bölümler tarafından tercüme edilmiştir. Diğer bir seyahatnamesi de 1850 yılında Londra'da basılan "Narrative of A Two Years Residence at Nineveh, and Travels in Me-

sopotamia, Assyria and Syria" adlı kitabıdır.

Fletcher, muhtemelen 1844-45 yıllarında Urfa'ya gelmiştir.

Bölüm XIII

Urfa - Muhdesi Yeşua - Süryani Kutlamaları - Aziz Thaddeus Kilisesi - Fırat'ı Geçiş

Urfa şehri, kireçtaşı tepelerin alçak aralığının eteğinde inşa edilmiş ve şehir kısmı yükselen zemin üzerine yerleşmiştir. Neredeyse ağaçlarla kuşatılmış gibi bir mesafeden çok güzel bir görünüm sunar. Doğu şehirlerinde olduğu gibi, gözü fazla hayal kırıklığına uğratmaz; sokakları temizdir ve suyu kuyulardan sağlıyor, şehrin sahip olduğu çok sayıda kaynak bulunuyor.

Yeşua adlı saygın bir Süryani'nin evinde kaldık. O, Muhdesi veya Hacı unvanını almıştı. Bu terim Hıristiyanlar arasında, Müslümanlarda Mekke'yi zi-

yaret eden birine verilen "Hacı"ya eşdeğer olarak kullanılıyordu. Benzer biçimde Muhdesi unvanı da Doğu'ya Kudüs'e hac yolculuğu yapmış birine bu unvan verilir. Ancak değerli Muhdesi, kutsal topraklardan gelen bir Hıristiyan hacisinin açıklığına ve her zaman ki romantik anlayışına güçlükle cevap veriyordu. O, şişman, mahmur bakışlı, çoğu maddi alışkanlıkları ve tavırlarıyla Süryani bir tüccardı. Bize büyük bir alçakgönüllülükle ve nezaketle davrandı, gerçi onun tavrı cebinde parası olduğunu bilen bir adamın başkalarına olan tavrı gibiydi. Muhdesi Yeşua'nın evinde, birkaç evli oğlu eşleri ile birlikte kalıyorlardı.

(...) Urfa evleri beyaz taştan yapılmıştır ki, görünüşleriyle malzeme olarak gelişmiştir ve pencerelerle doludur; böylece Musul'da olduğu gibi, caddelerinden her biri birer adımlık değildir, bitmez tükenmez çok kötü durumdaki surlar dizisi gözünüze çarpar. Bahçeler her tarafı kaplamıştır ve çevredeki tepelerin kenarları, en mükem-

mel kalitede şarap üretimi yapan Hıristiyanlara aittir. Şehirde 15 cami, birkaç Hıristiyan kilisesi, 20.000 Hıristiyan olmak üzere yaklaşık 40.000 nüfus bulunuyor. İkinci bahsedilen şey, tüm vergileri ödeyen hem de onların kendi yurttaşları olan Müslümanlar, büyük hakaret ve baskıya tabi tutulmaktadır.

Muhdesi Yeşua'nın bir oğlu, başlangıçta şehirde, bizim milislere benzeyen ve fonksiyonları aynı olan ve kendilerini Yeniçeri olarak adlandıran bir Müslüman birliğinin bulunduğu dair beni bilgilendirdi. Ancak, İstanbul Yeniçerileri dağıttığında bu ağalar özel hayatın gizliliğine ihtiyaten emekli sayıldılar, ancak onlar şimdi Hıristiyanları rahatsız etmek amacıyla ortaya çıkmışlar. Talihsiz bir Süryani, biz gelmeden birkaç gün önce onlar tarafından ziyaret edilmişti. Onlar bu adamdan alkollü içki istemişler, adamın da bu isteği reddetmesi üzerine evindeki bütün her şeyi parçalamışlardı. O, Paşa'ya başvurmuştu ama nafile; Yeniçeriler müdahale edilemeyecek kadar güçlüydüler ve yoksul Hıristiyan onların işkencecilerinden kurtulmak için büyük bir meblağı feda etmek zorunda kalmıştı.

Urfa'da ayrıca iki sinagogları olan 30 Yahudi ailesi bulunuyor ve Müslümanlardan mustarip olan Hıristiyanlar gibi zulmü paylaşıyorlar. Burada, başka yerlerde olduğu gibi, yoksul Yahudilere Hıristiyanlardan daha kötü muamele ediliyor.

Bizim gelişimimizden az sonra, bir Yunan doktor, bir Ermeni banker ve Süryani bir rahip tarafından ziyaret edildik. Yunan, antik Edessalı Süryanilere Hipokrat'ın sırlarını pratikte açıklamak için Atina'dan tüm yolları aşarak gelmişti. Şehirde, onun kendisiyle yarışan ve genellikle Paşa'nın nabzını izleme uğruna sık sık kabul edilen bir Frank uygulayıcısının olduğundan söz edilmişti. İkinci beyefendi, ahlaki davranışıyla medeniyeti tavsiye etmemişti, varlığı, aslında, talihsiz Türkiye'nin cesedi üzerine sık sık dua eden çok sayıdaki kartallardan biriydi.

Ermeni, şişman ve tıknefes idi ve önemli de iyi huylu, gerçi biraz donuk yüzlü bir tür Yahudi Hristiyan'ı idi. Süryani rahip, piskopos tarafından verilen bir görevle, kilise ve okullarını ziyaret etmemiz için bizi davet etmeye gönderil-

mişti. Bunların yanı sıra, yeni bir açıklama yapacak bir ziyaretçi, bize saygılarını sunmak için geldi. O, Sufuk kampından gelen bir bedevi Arap idi ve bir cevapla geri dönüp ertesi gün Harran'da Şemmar'ın liderini ziyaret edecek kabile reisinden B.....'ye bir davetiye getirmişti. Çölün bu zorlu oğlunun tavrı özgür ve bağımsız idi ve sanki Urfa ve bütün bağluları için Paşa olmuştu. O çıplak ayakları üzerinde hoşnut görünüyordu ayakkabıları ve çorapları giymek zorunda olana köleliğe boyun eğdiği için acıyordu.

(...)

Kamusal binaların en göze çarpanlarından biri, "el-Halil" lakaplı ya da "Allah'ın dostu" olan İbrahim Camii (Ata İbrahim)'dir. Süryani yazarların tümü Urfa'yı, "Keldanilerin eski Uru" olarak kabul etmekle birlikte bu varsayımın imkânsız olmadığını da kabul ediyorlar. Keldani ırkının ilk önce Mezopotamya'nın kuzey kısımlarında yer aldığını varsayma nedenlerimden çoktan bahsetmiştim. Bu hipoteze karşı tek argüman Urfa'nın güneydoğusundaki Harran'ın konumundan dolayı Halep rotasının dışında görünüyor. Oysa Kutsal Yazıların dili, İbrahim'in Harran'da kayda değer bir süre kalmış gibi görüldüğü için Filistin yolunda ilerlediğinin bir sonucu değildir. Ur'u Susa'ya yerleştiren hipotez, ancak, tamamen düşünülemez görünüyor ve yalnızca Nemrud'un metropolü Babil'in, daha sonra Bağdat yakınlarındaki Chaldea adlı eyalette olduğu varsayımına dayanıyor. Eski geleneklerin hepsi, İbrahim'in, tiran Nemrud'un emriyle Ur'da bir ateş ocağına konulduğundan bahseder. Bununla birlikte, ikincisi Kuzey Mezopotamya'nın egemeniyse, Urfa'nın Ur'u tartışmalı olarak tanımlamasını sağlayan hiçbir şey yoktur. Bu şehirden uzak olmayan küçük bir tepenin hala Nemrut Dağı veya Nemrut tepesinin adını taşıması dikkat çekicidir.

İbrahim el-Halil Camii, ağaç dikili alanın ortasında nefis bir konumdadır; bunların arasında zevk mekânı sayılan ve bu amaç için atanmış bir kişi tarafından günlük olarak beslenen iri balıklarla dolu hoş bir gölü(1) de fark ettik. Gölün yakınlarında, bu balık topluluklarının ihtiyaçlarını karşılamaya istekli olanlara ekmek ve kek satışının yapıldığı birkaç tezgâh vardı. Balıklar çok

mutlu ve memnun görünüyorlardı ve şüphesiz kutsallığın itibarını birçok yönden çok uygun buluyorlardı. Balıklarla ilgilendikleri için Müslümanlarla kavga etmemelerine yardım ediyorum, ancak bazılarının fakir adamların isteklerine dikkat etmenin benim tahminiye göre daha iyi bir eylem olacağını söyledim; çok fazla onaylamayan ve şüphesiz bir düşünce, şüpheli ve sapkın bir insan olarak görülmemeye neden oldu.

Caminin yakınında, Edessa Akademisi ile ünlendiği dönemden kalan bir Hıristiyan kilisesinin parçası olan eski güzel bir kule vardı. Günün, başıboş dolaşmak ve her adımda karşılaştığım antik surları ve kalıntıları araştırmakla geçirdim. Yürüyüşüm boyunca, sadece modern bir yapı olan kalenin inşa edildiği tepenin kenarındaki çok güzel bir mezarlıktan geçtim. Sonuncusunun surları, eskiden heykellerin üstesinden geldiği sanılan iki Korint sütunu idi. Bize söylendiği üzere birinin tepesine yakın bir yerde Keldani (Süryani) yazıtı vardı. Çevresindeki başka bir tepenin tarafında, bazı Yunan ya da Roma yapılarının kemerleriyle birlikte birkaç mezarlık girişi ve kazılar gözlemlerim. Kalenin yakınında başka bir kutsal balık havuzu vardı.(2)

Daha sonra mezarlığın ortasında bulunan ve eski bir bina olan Ermeni kilisesine(3) ilerledik. Başka yerlerde olduğu gibi boynuzlu, uzun kuyruklu ve üç kollu, çok dikkat çeken çatallarla şeytanların olduğu yargılama gününün zevksizce süslenmiş resimleriyle doluydu. Bununla birlikte, resimler arasında birisi olağanüstü bir uygulamaydı. Kutsal Bakire ve Bebek Kurtarıcı'yı temsil eden bu uygulamanın Aziz Thaddeus tarafından yapıldığı anlatılmıştı bana. Ermeni kilisesinden, bizi büyük bir nezaketle karşılayan Süryani piskoposunun evine gittik. Cemaatinin, İslam hukuku ve uygulamasında bir yenilik olan şehir surları dışında yeni bir kilise inşa etmesine izin almayı başardığını belirtti. Daha sonra, çok iyi durumda bulduğumuz Süryani okullarını incelemeye gittik, ne yazık ki kitap istemelerine rağmen, baskı matbaalarının nadir olduğu, transkripsiyonun emek ve masraflarını, hatta en temel

Azize Meryem Ana Kilisesi, Günümüzde Selahaddin Eyyubi Camii

eserlerin bile kopyalarının çoğaltılmasının yasaklandığı bir ülkedeki durumu şikâyet ediyorlardı.

Süryani Kilisesi'nden, yaban domuzunun dişleri gibi iki çıkıntılı diş sahip en saçma görünüşlü bir şahsiyet olan Paşa'yı beklemek için Saray'a gittik. Ekselansları, İngiltere'nin Hindistan'a bitişik olup olmadığını ve karadan eve geri dönmemizle ilgili bir planımızın olup olmadığını sordu.

Ertesi gün, anlaşmaya göre, Sufuk'a vaat edilen ziyareti yerine getirmek için onarılan B.....'e eşlik etme konusunda kendimi çok kötü hissettim. O, bu kibarlığı karşılığında, kendisine güzel bir genç Arap atı sunan Arap şefine bir bağış olarak cicili bicili bir elbise aldı. B..... daha sonra birkaç eski sur ve sadece kalıntının olduğu rapor edilen Harran'ı ziyaret etti. Giorgio'nun, bir deveye monte edilmiş bir canavarla uyumuş olduğunu, yaratığın kendisiyle yola çıktığını, ister istemez çöle düştüğünü ve büyük bir zorlukla durdurulduğunu anlattığı bir hikayesi vardı.

Ertesi gün Pazar idi ve Pentekost Bayramı veya Whit Sunday(4) günü olmak üzere ev sahibimize ve oğluna Süryani kilisesine eşlik ettim. Ortam cömertçe dekore edilmişti ve hizmet şa-

faktan önce başladığında, iyi bir etki yaratan gümüş lambaların hepsi yakılmıştı, piskoposun zengin cüppeleri ve törenle görevli sayısız rahip ve keşişlerle iyi bir şekilde uyum sağlamıştı. Duvarlar başlamadan önce din adamları alayı gezmek için kilisenin etrafında ilerleyerek cemaati suya batırılmış dallarla serpiştirdiler. Bu seremoniyi üçer kez tekrarladılar. Bazı dualar ve dersler takip edildi, ardından piskopos ve rahipler önce uyumak üzere olan insanların pozisyonunda sunağa uzandılar. Birdenbire birbirlerine arkadan vurmaya başladılar. Bunun ne anlama gelebileceğini düşünürken, bütün cemaat onların örneğini taklit etti, bunun üzerine döndüm ve arkadaşşıma nedenini sordum. Arkadaşım, Whit Sunday sabahı, bütün gece Kutsal Ruh'un inişini beklemiş olan havarilerin sabaha karşı çok uykulu hale geldiklerini ve birbirlerini uyanık tutmaları için bu yöntemi benimsediklerini fısıldadı ve bu pratik onların anısına idi diye ekledi.

Vuruşlar bittikten sonra, servis her zamanki gibi devam etti ve sona erdiğinde bayramın iltifatlarını, beni kahvaltıda davet edecek kadar iyi olan piskopos ve rahiplerine ödemeye gittim.

Pazartesi sabahı, B ve ben, seyahatlerimize yeniden başladık ve

şehirden yaklaşık yarım saatlik bir yürüyüş mesafesinde olan "B'ra Eyyub" Eyyub Kuyusu olarak ünlü bir kuyuyu ziyaret ettik. Bu kuyuda, Kurtarıcımızın Kral Abgar'a gönderdiği mucizevi resmin atıldığı söylendi. Anlatılanlara göre, Eyyub'un rahatsızlığı sırasında bulunduğu söylenen bir yeraltı mağarasına sekiz merdivenle indik. Eyyub Kuyusu'ndan, azizlerden Thaddeus ve Süryani Efraim'in bulunduğu Ermeni kilisesine(5) gittik. Dikildiği tarih III. yüzyıl olmasına rağmen kilisenin kendisi çok az dikkate değerdi. Bazı diğer anıtlarla birlikte iki azizin mezarlarının bulunduğu kilisenin taş bodrumuna dokuz merdivenle indik.

Ermeni din adamları ile bir süre konuşuktan sonra, oldukça geniş ve mezara ait kazılarla dolu görünen antik taş ocaklarını ziyaret ettik. Grubun yakınında rehberlerimizin görmemizi çok istediği Şeyh Maksud Ziyareti adlı bir bina vardı. Bununla birlikte, kimsenin sesini duyamayacağı için, bizimle birlikte bulunan kavaslardan biri tabancasını anahtar deliğine ateşlemenin yeni yöntemini benimsedi. Ancak bu girişim başarılı olamadı ve vaat edilen manzara karşısında hayal kırıklığına uğramaya mahkûm olduk.

Bundan sonra, taze ve yeşil görünüşlerinin tadını çıkararak bahçelerde dolaştık. Bize biraz meyve sunan ve bizi ağaçlarının altında oturup dinlenmeye davet eden yaşlı bir Süryani ile sohbete girdik. Kısa bir aradan sonra, Aziz Thaddeus'un Edessa kralını vaftiz etmesiyle ilgili efsaneyle ilişkilendirilen etrafı duvarlarla kapatılmış bir havuz(6) olan Süleyman Pınarı'na gittik. Buradaki su şişelere konularak civardaki şehirlere gönderilir ve hastalıklara karşı özel bir ilaç gibi kabul edilir. Kaynak, kimsenin temas etmesine izin verilmeyen balıklarla doludur.

Eve dönüş yolumuzda, neredeyse tamamı yeni inşa edilmiş birkaç köprüyle birbirine bağlanmış iki yüksek sahilin içinden geçen küçük bir perçin olan Karakoyun'un kıyıları boyunca geçtik. Derenin akışını takiben şehre döndük ve neredeyse arka arkaya sonu gelmeyen meyve ve diğer bahçelerini sırayla geçtik. Urfa'nın çevresi, Mezopotamya'nın bu bölümünde en hoş görünüşlerin bazılarını sunar ve gezginlere, ova ve çalının o toprakları-

nın eşliğinde olduğunu hatırlatır.

Eve geldiğimizde, aşağıdaki şartlarda ev sahibimizin tavsiyesini sormaya büyük sıkıntı çeken, şehirdeki Hıristiyan sakinlerinden birini bulduk. 13 yaşında bir çocuk olan oğlu, pazardan bir şeyler getirmesi için birkaç kuruşla gönderilmiş. Çocuk her ikisine de giderken, onu ilginç bir oyuna dahil eden bir oyun arkadaşı topluluğuyla karşılaşmış ve bu sayede dikkati çekilen çocuk babasının kendisine verdiği parayı kaybetmiş. Ne bahane çıkaracağına bilemeyerek, kızgın anne ve babasının öfkesinden korkup sokağın köşesinde ağlayarak duruyormuş. Oradan geçen bir Müslüman, çocuğa ağlamasının nedenini sormuş. Çocuğun hikayesini duyunca onun evine gelmeye ve kaybını telafi etmeye söz vermiş. Çocuk yeni arkadaşını takip etmiş ve akşamleyin, neredeyse dikkati dağılmış babaya, oğlunun İslamcılığa sarıldığını ve onu daha fazla göremeyeceğini söyleyen bir mesaj gelmiş. Çok korkmuş olan ebeveyn, Müslümanın evine el koydurdu, ancak çocuğun babasıyla geri dönmeyi reddetmesi üzerine ikincisi etkili oldu, baba din adamlığını daha önce tekrar ettiği gibi hayatını tehlikeye atmadan Hıristiyan ismini devam ettiremedi. Ancak Paşa da bağnaz bir Müslüman olmasa da Yeniçeri'nin şiddetinden ve şu anda geri getirilse bile gençleri babasından şiddet ile uzaklaştıracağını ilan eden diğer İslami mezhepten korktuğu için bu konuda hiçbir şey yapamadı.

Ertesi gün Urfa'dan ayrılmamız için hazırlıklar yaptık, ancak dostlarımız misafirperverliklerinin ayrılmaz bir işareti olmaksızın devam etmemiz konusunda isteksizlerdi. Onlara, yemek yiyecekleri ve keyif yapacakları, ertesi sabah bize hoşça kal diyecekleri Aziz Efraim Kilisesi(7) bağlantılı binalara eşlik etmemiz sağlandı. Davetiyelerini kabul ettikten sonra, bagajımızı Giorgio'nun sorumluluğu altında gönderdik; Antik Edessa hakkında bir veda gezintisi aldık ve saat dörtte Aziz Efraim yakınındaki arkadaşlarımıza katıldık.

Günbatımında, açık havada bağdaş kurup, harika bir akşam yemeğine, değerli ev sahibimiz, Yunan doktor ve biraz keyfine düşkün gibi görünen

Surp Sarkis Manastırı ve Şair Sakıbn Köşkü

sağlam Ermeni bankacı ile birlikte oturduk. Sonra, Ermeni ve Süryani toplumlarından birkaç papaz ve yemekten önce ve sonra uzun bir lütufta bulunan saygın Ermeni Piskoposu vardı.

Akşam ilerledikçe, sahne, kendim gibi garip gruplara ve meraklı kombinasyonlara düşkün olan birinin gözünde birçok cazibe sunuyordu. Romantik bir sevgili, fantastik kemerler üzerinde yükselen ayın ılıman ve sivriltilmiş ışığını zevkle anlatacaktı ve düzensiz olsa da, yukarıda Akropolis'in zirvesinde ortaya çıkan eski Aziz Efraim Kilisesi'yle bağlantılı binalar dikkat çekiciydi. Bu kadar çok heyecan verici gösteriye tanık olan iki yalnız sütunu ile. Öte yandan şehir, yeşillik kitleleri ve İbrahim Camii'nin zarif kubbesiyle, doluşmak için babalarının şehri bilmeden terk eden ata hacıların anısını hatırlatıyordu. Yan tarafta, göz, Edessa'nın ilk Hıristiyan hükümdarının torunlarının bu kadar sadık bir şekilde sadık kaldığı inanca girmeye başladığı havuzu çevreleyen alçak binaya bir bakış atıyordu. Bu hatıraları unutulmaz kılan ve o eski Keldani ırkının canlı kimliği ile çevrelenmiş olduğum gerçeğini idrak ettiğimde, hayalden önce uçan bir vizyon gibiydi.

Ayrıca, veda ettiğim şartları hatırı sayılı bir yere hatırlamak için çaba harcadığımda, bu kural tamamen geçil-

memelidir. Değerli Muhdesi, masaları kaldırılıncaya dek Doğu konukseverliğinin tüm heyecanı ile üzerimize iyi neşesini bastırıyor ve bizler, ağaçların gölgesinde, çubuk veya nargile solumaktan, orijinal mocha kahvesini bu ülkede yumurtalara uygun olanlardan daha büyük olmayan kaplardan içmekten daha tatlı bir şey yapamamanın tüm lüksüne oturuyoruz. ılımlı Ermeni, Edessa şarabının cinsel etkisi altında yayılıyor; Yunan milletinin tüm uyuşmazlıkları ile iç içedir ve iyi yaşlı piskopos, saygıdeğer sakalıyla, hepimiz kendi manevi çocuklarımızı gibi, neşemize nazıkçe gülümser. Zamanla doktor Romaika gönüllüsü olur ve ayın ışınları tarafından aydınlatılan bir çim tabak seçerek, o eski evrimlerden, büyük ölçüde kendi memnuniyetinden geçer. Gezici bir gruptan oluşan bir grup bize katıldı ve birkaç kadeh şaraptan sonra, genizden gelen garip Doğu melodilerinden birine hava atıyorlar, bazı hoş notlar kınamamızı askıya aldığı anda, onlardan hoşlanıp hoşlanmadığımızı belirlemek için bizi zararda/kayıpta bırakıyorlar.

Uzun süren isyanlar sona ermektedir ve partinin ilk gününe kadar yürüyüşe hazırlanmak için katılımcıları toplayana kadar parti pürüzlü durumdadır. Birkaç veda sözü, elini öpmek için durduğumuz sırada, piskopostan

sevgi dolu bir nimetle, Edessa'ya ve misafirperver oğullarına son bakışımızı alarak eyerlerimizdeyiz.

Beyaz ve kireçli sırtları az önce bıraktığımız yemyeşil tarlalara tatsız bir kontrast sunan alçak tepeler üzerinde uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra, sadece kışın Türkmenlerin dolaşarak yaşadığı koni şeklindeki kulübeler köyü Çarmelik'e ulaştık. Onlar ilkbahar ve yaz aylarında çadırlarda yaşarlar ve Mezopotamya ovalarında dolaşarak sayısız sürüleri için mera ararlar. Karargahlarımızı ıssız bir handa geçirdik. Bunun karşısında yıkık bir caminin olduğu iç mekânda, minber basamaklarının kalıntılarını ve Mekke'nin yönünü gösteren nişi bulduk. Civarında, su çekmecelerinin inişini sağlayacak merdivenler ile kayalık toprağa kazılan birkaç sarnıç veya tank vardı.

Ertesi gün sekiz saat boyunca, güneş doğduktan sonra dayanılmaz olan yansımalarının alçak kireçtaşı tepeleri üzerinde Fırat Nehri üzerinden Bir veya Birecik'e yolculuk yaptık. Yollar çok iyiydi, ancak kısa bir süre önce yolculuğumuzda geçtiğimiz kazdırılmış büyük bir su deposu,(8) yakın zamanda Hafız Paşa tarafından yaptırılmıştı. Biraz dinlenmek ve ferahlamak için durduğumuzda, dervişe benzeyen bir adam bize yaklaştı. Yılanlı bir büyücü olduğunu iddia etti ve sürüngenlerden birini pelerinin altından çekip değişik kıvrımlardan geçmeye zorladı ve bir kolye gibi boynuna dola-
yarak bitirdi.

20. yy. başlarında Aynzeliha Gölü

Birecik'te, geceyi karşı kıyısında nehre bakan bir plantasyonda geçirdik. Fırat Seferi subaylarının kötü bir şekilde Fort William adında kötü bir şekilde temyiz ettiği bir kale kalıntısı vardı. Biri, modern işlerin hatırlanmasıyla, eski zamanların tefekküründen geri sürüklenecek hiçbir şeyi sevmez. Ne var ki, en azından, keşif gezisinin önemini küçümseyeceğim ya da bu olayla ilgilenen cesur subayların yararlarını göz ardı edeceğim, ancak biri onu Anabasis ile aynı ışıkta göremiyor.

Ertesi sabah, şüphesiz iki bin yıl önce ya da daha fazla kullanılmış ola-

nın bir modeli olduğu için kesinlikle manzarayla uyumlu olan Fırat'ı tekneyle geçtik. Antikliğe olan tüm saygıyla birlikte, ilerlememizin yavaş olduğunu ve gemimizin sızdığını, diğer tarafın güvenliğini sağladığımızda bizi oldukça memnun eden iki durum olduğunu itiraf etmeliyim.

SONNOTLAR

- (1) Fletcher metinde gölden "su tankı" diye bahsediyor.
- (2) Burada "Aynzüleyha Gölü"nden bahsediliyor.
- (3) Burada bahsedilen kilise Azize Meryem Ana Kilisesi'dir. Günümüzde "Selahaddin Eyyubi Camii" olarak hizmet vermektedir.
- (4) Paskalyadan sonraki Yedinci Pazar.
- (5) Yakubiye'de bulunan Surp Sarkis Manastırı'dır. Günümüze ulaşmamıştır.

- (6) Buradaki havuz, günümüzde artık kurumuş olan ve Devteşti denilen havuzdur.
- (7) Fletcher'in burada bahsettiği kilise gerçekte Surp Sarkis Manastırı'dır. Belki o yıllarda Aziz Efraim'in mezarından dolayı onun ismiyle çağrılıyordu.
- (8) Metinde tank olarak verilen yapı "sarnıç" olmalı. (Firuz Paşa Hayratı olabilir.)

ANILAR-ANEKDOTLAR -5

Edibe (KÂHYA) AYDIN
Emekli Öğretmen

URFALICA ÇİÇEKLERİN ADLARINI BİLİR MİSİNİZ?

Ben uşattım evimizin heyadında bi çiçeklik vardı. Çiçekliğin içinde bi eriş (asma) vardı. Erişin dalları erzeleyi çadır kimin örtidi. Erişte korih salhımları sallanırdı. Korih şurubu yapardı. Korığı aşımıza (yemeğe) koyardı, "habilmelik" yapardı. Çiçekliğin etrafına kazyağı tenkesinden sahsılar koyar, sahsılara lökye, kınır, ötre, rehen, abiteran saksıları düzerdih. Bi de "erzele gülü" müz vardı. Erişin köküne sarılır, erişin yapraklarının arasında "sümerk bank basması" kimin güller açar çoh hoş görünirdi.

Dayzamin evinin havızı vardı. Havızın etrafında saksılarda; mercan çiçeği, laz yazması, eşkerip, balıhağzı çiçekleri vardı. Dayzamin takasının öğünde küstüm çiçeği vardı. Yanına

yaklaştığınızda kapanırdı. Bi de akşam kapanan, gündüz açan yuhı çiçeği vardı. Odaların içinde "cam gözeli" bulunur, pembe yeşil yaprağı olur çiçek açmazdı. Her gelen misafir bi dalından "şitil" (fide) ister, şitili suya koyar damarlanınca toprağa ekilirdi. Böylece herkesin "cam gözeli" olırdı.

Dayımın heyadında iki sahsı "Muhammediye Gülü" vardı. Heyada girildiği vahit kokısı üziye çarpardı. Gülü kohlıyan selavat getirir elini üzüne sürerdi. Dayımın "top rehenleri" de çoh hoş kohardı. Beyaz top kimin "ful çiçeği" vardı. Bi tene kopatsay kohısı ahşama kadar devam ederdi. Dayım, sahsıları dama çihan merdivana düzer, çiçeklerine çoh eyyi bahardı.

Şeherden uzahta bizim bi bahça-

mız vardı. Nenem iki maşaraya çiçek ekerdi. Çünkü asbap giderken güveğinin sinisine koymah için isterlerdi. Kavım kısım bizim bahçanın çiçeklerini yollardı. Bahçada; Karagöz, Balcan Çiçeği, Horiz Çiçeği bi de Melesir Çiçeği vardı. Düğünü olan gelir, deste yapar aparırdı. Şindiki kimin para ile satılan çiçek yohtı.

Urfa'nın en güzel çiçekleri baharda kırlarda açardı. Şakşako, yoğirt çiçeği, herdel çiçeği. Şakşako kırmızı, yoğirt çiçeği beyaz, herdel çiçeği sarı açardı. Bi lohma yel esse çiçekler sağa sola eğilir Ebemkuşağı kimin görünirdi.

URFA'DA EV EKMEĞİ VE ÇARŞI EKMEĞİ

Urfa'da işlerin en yoğun olduğu mevsim sonbahardır. Yaz mevsiminde "harman zamanı" köyüne gidenler, başa, bahçeye gidenler yavaş yavaş şehre dönerdi. Şehirdeki iş yoğunluğunun sebebi kışa hazırlanmaktır. Çünkü, Urfalı her ailenin, ekonomik gücü nispetinde, kışlık yiyeceğini yıllık alma geleneği vardır. Bu ihtiyacın ilki elbette ekmeğdir.

Urfalıları için, fırından ekmeğ almak; fakirliğin ilk belirtisi olarak bilinirdi. Bir komşusunu, fırından ekmeğ alırken gören kişiler: "Allah yardım etsin. Demek ki işleri iyi değil, çarşı ekmeği alıyorlar. Bir bahane ile durumlarını soralım." derler.

Urfalı aile, ekmeğ ihtiyacı için evdeki kişi sayısını hesaplayarak bir yıllık buğdayını sonbaharda alırdı. Buğday, ilkel usullerle biçildiği için, mutlaka yıkanır, dama serilen çullarda kurutulur, sonra da çuvallara doldurulurdu. Yaklaşık olarak, ayda bir kez, evdeki buğdaydan bir çuval buğday değirmene gönderilerek, un haline gelirdi. Buğdayların öğütüldüğü iki çeşit değirmen vardı. "Su değirmeni ile ataş değirmeni." Su değirmeninde un daha beyaz olarak gelirdi. Bu nedenle su değirmenine buğdaylar, birkaç gün önceden gönderilir, buğday çuvalı sıraya konurdu. Sırası gelince öğütülüp eve gönderilirdi. "Ataş değirmeni" elektrikle çalışan küçük un fabrikalarıydı. Unu daha hızlı öğütüp gönderirdi. Fakat un biraz esmer olurdu. Bu nedenle, "su değirmeni" unu tercih edilirdi. Un eve geldikten sonra, evde ekmeğ için bir gün ayrılırdı. Ekmeği, genellikle evin hanımı, yakınlarından birinin yardımı ile yapardı. Bu yardımcıları; kızı, kız kardeşi, görüncesi, eltisi vb. olurdu. Ekonomik durumu iyi olan aileler, evlerine ekmeği ücret karşılığı yapan "ekmekçi" çağırırdı.

Ekmeğ yapılma işlemi, büyük teşte (büyük bakır leğen) unu elemekle başlardı. Çıkan kepek sütçüye, ineği olan komşuya verilirdi. Elenmiş una, su ve tuz ilave edilerek, hamur yoğurulurdu. Hamur biraz dinlenir.

Sonra ekmeğ tahtasının altına büyük bir bez serilirdi. Hamur, ekmeğ tahtasının üstünde bıçakla, nar ya da iri bir portakal büyüklüğünde yumaklara ayrılırdı. Tahtanın üzerinde "hünerli ellerin" oklava ve tahta arasındaki görüntüsü ritmik şekilde devam ederken, nefis "Urfa ev ekmeği" açılmış olurdu. Bu ekmeğler, tahmini olarak çapı 60-70 cm olurdu. Yeteri kadar açılan ekmeğ, altında ya çırpı, ya tezek, ya da bağ kökü yanan siyah sacın üstüne, ustalıklarla serilir, pişirme işlemi başlardı. Ekmeğleri, sacın üzerinde çevirmek için, 0,5 cm kalınlığında 80-90 cm uzunluğunda, 7-8 cm eninde, tahtadan yapılmış "ahtarağacı" ile çevire çevire, her yeri göz göz kabarıp pişirilen nefis ekmeğler, önce soğuması için yerdeki temiz bez üzerinde bekletilir, sonra da 50-60 tane ekmeğ üst üste dizilirdi. Ekmeğin kokusu, yakın çevreye yayıldığından, komşulara "bazlamaç" dağıtılırdı. Bazlamaç normal ekmeğin biraz daha kalın açılmışına denirdi. Yumuşak olduğu için, dörde katlanır, sıcak sıcak komşulara yetiştirilirdi. Ocak başında bazlamaca "Urfa yağ" sürüp "toz şeker" ekerek yapılan dürümün tadını hiç unutmadım! Bazen de sıcak bazlamaç, küçük parçalara ayrılır, içine; sade yağ ve toz şeker konularak elle yoğrulularak "şekerli döğmeç" yapılırdı.

Ülkemizin birçok ilinde ekmeğler evde yapılmaya devam ediyorsa da hiçbir yerde ekmeği Urfalı kadın gibi, ince ve büyük açan yer yoktur. Buralarda ekmeğler, "bazlamaç" büyüklüğünde yapılır. "Urfa ekmeği" hem büyük hem de dayanıklıdır. Üst üste dizilen ekmeğler bir ay, iki ay bozulmadan bitinceye kadar, aynı tazelikte yenilebilir. Ekmeğ ihtiyacı olduğunda, yere serilen temiz bezin üstüne konulan yufka ekmeğe bir kabin içindeki suya, el batırılarak, ekmeğe yağmur yağıyormuş gibi ıslatacak miktarda su serilmesiyle yemeye hazırlanmasına "ekmeğ sulama" denir. Islatılan ekmeğin üstü bezle kapatılır, 15-20 dakika sonra yemeğe hazır hale gelir. Ekmeğ yapılma günü; akşam sofrasındaki yemek birçok evde genellikle

aynı olur. Ekmeğ yapılma işi bittikten sonra, enine dilinmiş patlıcanlar, biberler, domatesler sacın üzerine yağ sürülerek "ahtarağacı" ile bastırılarak pişirilir, sıcak ekmeğle dürüm yapılırdı. Ekmeğ sonrası yapılan bu pratik yemeğe "saca basma" denirdi. Ya da, sacın altındaki ateşte patlıcan közlenir, "sögürme" yapılır, veya közlenmiş patlıcan, isot dürümü yapılırdı. Ev hanımının yorgun olmayıp hali kalmışsa, ya da ekmeği kendisi değil de eve çağırıldığı "ekmekçi" yapmışsa, yemeğin yanına hemen acılı ekşili bir "bostana" yapardı. Sıra ailenin sofrada toplanmasına gelirdi. Sıcak ekmeğ, doğal taze sebze, katkısız, ambalajsız, market raflarında beklememiş, içinde ne olduğunu bilinen, sağlıklı bir yemekle sofraya başında ekmeğ yapma günü tamamlanırdı.

Evde ekmeği biten aile, komşudan ihtiyacı kadar ekmeği sayı ile ister, ekmeğ yapılınca, aldığı kadar ekmeği, komşuya iade ederdi. Çoğu kez komşular verdikleri ekmeği geri almak istemezdi. Fırından "çarşı ekmeği" almak fakirliği hatırlattığı için, komşudan istemek daha doğal bir davranıştı. "Ekmeğini paylaşmak" deyiminin, tam yerine oturduğu bir şehirdir URFA!

Urfalı gerçek anlamda, ekmeğini komşusu ile böler, karşılık beklemeden yardım eder. Böylesine güzel adetlerin yaşandığı bir şehrin, kültür mirasını devam ettirebilenlere Urfalı denir.

BALIKLI GÖL'DEKİ BEYAZ BALIK DİLEK MESAJINI NEREYE GÖTÜRDÜ?

1960 yılıydı Urfa'da Tuzeken Mahallesi'nde oturuyorduk. Ben ortaokul birinci sınıfta okuyordum. Evde annem, babam, kardeşlerim, babaannem ve babaannemin kız kardeşi ile birlikte yaşıyorduk. Babaannemin kız kardeşi Kur'an'ı çok güzel okur. Duaların anlamını iyi bilirdi. Bir sorunu olanlar Hacı Nine'ye gelir, "Bir sıkıntımız var, hangi duayı okuyalım" derlerdi. Hacı Ninem de onlara okuyacakları duayı söylerdi.

Okulun tatil olduğu günlerden biriydi. Avlunun bir köşesinde kitap okuyordum. Bir ara kapının çalındığını duydum. İçeriye iki kadın girdi. Kadınlardan birisi komşumuzdu. Diğerini tanımiyordum. Biraz sonra tanımadığım kadının sesini duydum "Hacı Teyze oğlum suçsuz yere hapse girdi, çok üzgünüm. Bana hangi duayı okuyacağımı söyler misin?"

Hacı Ninem kadını teselli etti. "Üzülme Allah bir sıkıntı verirse, bunu gidermek için bir çare de verir. Yunus Peygamber'i balık yutunca okuduğu duayı bir kâğıda yazdır, cuma günü sala verilirken Balıklı Göl'e git, Halil'ür-

Rahman Camisi'nin sonunda bekle beyaz bir balık gelirse kâğıdı suya at. Balık senin dua yazılı kâğıdını alırsa oğlum hapisten çıkar" dedi. Kadın bu sözü duyunca "Hacı Teyze duayı sen yaz. Biz götürelim" dedi. Hacı Ninem: "Kızım ben sadece okumayı biliyorum. Yazmayı bilmiyorum." Bu konuşmayı duyunca söze karıştım, "Ben yazarım. Siz gider suya atarsınız" dedim. Kadın inanmak istemedi. Ama ben kararlıydım. Hemen bir kâğıt kalem getirdim. Hacı Ninem'e duanın Kur'an'ın hangi sayfasında olduğunu ve yerini göstermesini söyledim. Hacı Ninem hemen Kur'an-ı Kerim'i açtı duanın yerini gösterdi. Ben hemen yazmaya başladım. Duayı tam bitirmek üzereyken kapı çalındı. Kalemi bırakıp kapıyı açtım. Babamın sağlık ocağı inşaatını yaptığı köyün muhtarı gelmişti. Bir sandalye verdim. "Siz oturun ben bu yazıyı bitireyim, sonra size bilgi vereceğim" dedim. Hemen yazıma devam ettim. Kâğıdı katladım, kadına verdim. Ne yapması gerektiğini de Hacı Ninem tekrarladı. Bu konuşmalara şahit olan muhtar: "Ne olur, o duadan bana da yaz. Benim oğlum da asker-

de hapiste belki balık bizim de dileğinizi alır, oğlum hapisten kurtulur." Her şey hazır bir dua da ona yazdım. Kâğıdı verdim. Babam müteahhitlik yapıyordu. Devletin okul, sağlık ocağı ve benzeri binalarını yapıyordu. Muhtar bu nedenle bize gelmişti. Babam gelince ben yanlarından ayrıldım.

Aradan bir hafta geçti. Bu kez yine çalınan kapıyı ben açtım. Yine muhtar gelmişti. Ama yanında boyuzlu bir koç getirmişti. Çok şaşırđım. Bana dönerek: "Kızım bu koçu sana hediye getirdim. Çünkü senin yazdığın duayı cuma salasında Balıklı Göl'e götürdüm, beyaz balık (Ağ Balık) geldi. Ağzını açıp, kâğıdı yuttu aynı gün oğlum hapisten çıktı. Sana teşekkür etmeye geldim". Dua yazdığım kadın da Hacı Nineme bir kutu lokum getirdi. Çünkü onun oğlu da hapisten çıkmıştı. Bu olayı birebir yaşadığım için hep derim ki "siz yürekten inanın gerisini Allah'a bırakın".

Urfa böyle güzel duyguların yaşanabileceğini kutsal bir şehirdir. İyi ki o kutsal topraklarda doğmuşum.

FOTOĞRAF MAKİNASI KİMLERİN FOTOĞRAFINI ÇEKMEZ?

1966 yılında Urfa Öğretmen Okulu son sınıf öğrencisiydim. O günkü eğitim sisteminde öğretmen okullarında okuyanlar, mezun olunca, ilk görev yeri olan köylerde görev yaparlardı. Bu nedenle öğretmenlerin köye gitmeden yaşayacakları sorunlarla mücadele için hazır olmaları gerekiyordu. Bunun için, okulda öğrendiklerini uygulamak, çevre koşullarına uyum sağlamak için, öğrenciler iki ay merkeze yakın köylerde 8-10 kişilik gruplar halinde staj yaparlardı.

Bu iki aylık süre, elektriği olmayan, suyu kuyudan alınan köylerde zorluklarla mücadele ederek mesleğe hazırlanılan zamandır. Ekmeği kendimiz yapar, çamaşırımızı elimizde yıkardık. Akşam gaz lambasını yakardık. Sabah olunca da köy okulunda derse girerdik.

İşte bu zorluklarla mücadele ederek, ülkemizin en uçra köşesine koşma giderdik. Bizleri bekleyen çocuklar için birer ışık olmaya çalışırdık.

Ben Urfa'ya 11 km uzakta olan Kızlar Köyü'nde staj yapıyordum. Yaşadığımız anıları kalıcı kılmak adına arkadaşlarımla fotoğrafını çekiyordum. Çektiğim fotoğrafların filmleri hem pahalı hem de şehirden zor getirildiği için, mümkün mertebe az fotoğraf çekiyordum. Köylüler; bizim poz verdiğimizizi görünce, hemen çocuklarının fotoğrafını çekmemi istiyorlardı. İsteklerinin arkası gelmiyordu. Hem zamanınızı alıyolarlar hem de maddi olarak tından çıkamıyordum. Saf temiz yürekli köylü kadınlarını kırmak istemiyordum. Buna çözüm bulmak için ne yapmalıydım? Köyde Türkçe bilen bir hanım imdadına yetişti. Bana dedi ki:

"Fotoğraf çekirmek isteyenlere benim dediklerimi söylerseniz sizi rahatsız etmezler." Merak ettim, ne demeliyim.

"Fotoğraf makinam başı örtülü olanların fotoğrafını çekmez. Başınızı açarsanız fotoğrafınızı çekerim" diye söyle dedi.

Çok aklıma yatmadı ama bana kürtçe bu cümleyi öğretti. Aynı dediği gibi yaptım. Fotoğraf çekilmeye gelenlere öğrendiğim cümleyi söyledim. Hiç kimse başını açmak istemedi. Ben de akıllı bu sayede film harcamaktan kurtuldum.

Sicilya Fatihi

Harranlı Esed bin Fırat⁽¹⁾

Mehmet KURTOĞLU

Yazar-Şair

Vakıflar Genel Müdürlüğü

Yayınlar Müdürü

kurtoğlu.mehmet63@gmail.com

Kadim Harran, tarih boyunca büyük âlimler, şairler, komutanlar, kahramanlar çıkarmış mümbit bir coğrafya. Dillere destan verimli toprağıyla Bizans İmparatorluğu'nun tahıl ambarı olmuş, koca bir imparatorluğu doyurmuş. Harran yalnızca toprağıyla değil, kültür ve medeniyete yapmış olduğu katkı ve yetiştirmiş olduğu büyük insanlarıyla da mümbit bir şehirdir. Tarihi Harran Okulu ile felsefe tarihinde ekol olmuş, Yunanca'dan Arapça'ya tercüme ilk olarak Urfa ve Harran'da yapılmıştır. Yunan, Hind ve İran kültürlerinin birikimlerinin temsilcisi olmuş, Meşşai yani Aristocu görüşün yayılmasına büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Kimi zaman kitap yüklü deve karvanları kapısından içeri girmiş, kimi zaman Haçlı ve Moğol orduları. Kimi zaman ilmiyle bir meşale olmuş, kimi zaman irfanyla. Ve tarih boyunca Harran mistik, gizemli ve dinsel ruhunu hiçbir zaman kaybetmemiştir.

Hız İbrahim'den Harranlı Baba'ya, Cabir b. Hayyan'dan İbni Teymiyye'ye, Hayat b. Kays el Harrani'den Dazlak Baba'ya kimler gelip kimler geçmiş Harran'dan. Sonra büyük komutan ve kahramanların savaştığı meydanı olmuş. Harran Ovası'nda İslam ve Haçlı orduları karşılaştığında Haçlılar mağlup bir şekilde komutanlarını esir bırakıp kaçmışlar. Sonra Zengi, Selahaddin gibi büyük komutanlar gelip şehri ziyaret etmiş, misafir kalmışlar. Şehir bazen dinsel bir mabet olmuş bazen bir ticaret merkezi. Atları, tartısı, buğdayı ve daha nice özellikleriyle Harran, ihtişamlı günlerini Moğol istilasıyla geride bırakmış,

o günden bugüne düştüğü yerden bir daha kalkmamıştır. Şehir küllerinden doğan bir anka gibi belki bir gün düştüğü yerden belki yeniden kalkar o eski ihtişamlı günlerini yeniden yaşar.

Tarihte Urfa'nın bugünden daha çok uzak ülkelerle kültürel bağı ve sıcak ilişkileri varmış. Örneğin tahsil için Endülüs, Kuzey Afrika, Irak, Suriye ve Orta Asya'daki İslami ilim merkezlerine giden pek çok Urfalı âlim, aydın ve sanatçı olmuştur. Uzak ülkelere giden Urfalı âlimler, bir yandan bilgilerini artırırken, diğer yandan gittikleri yere Fırat havzasının kültürünü taşımışlardır. Çok iyi Arapça, Yunanca ve Süryanice bildikleri için İslam dünyasının Batı felsefesiyle tanışmasına aracılık etmişlerdir. İslam hâkimiyeti döneminde Hanbeli mezhebinin hâkim olduğu Harran'da yüzlerce âlim yetişmiştir. Şehirde kitap müzayedeleri, ilmi alışverişler yapılmış, o tarihlerde ilim ve fikir adamları şehri ziyaret etmiş, Kindi'nin, Farabi'nin yolu dahi bu şehirden geçmiştir.

Yukarıdaki başlığa bakıp Harran nere? İtalya/Sicilya nere? diye soranlar olacaktır. Harran'da doğup, Mısır, Tunus, Mağrip'te ilim tahsil edip sonra Sicilya adasını fethetmek için ordunun başına geçip büyük cihattan küçük cihada koşan Harranlı Esed b. Fırat, yalnızca ilim öğrenmek için uzak ülkelere açılmış bir âlim değil, aynı zamanda içi cihat ateşiyle yanıp tutuşan bir Müslüman. Tıpkı hemşerisi İbn Teymiyye gibi bir elinde kalem diğer elinde kılıç tutmaya çalışan inanmış örnek bir âlim... Ama ne yazık ki, hemşerisi İbn Teymiyye gibi şöhretli biri değildir. Esed b.

Fırat, Sicilya gibi dünyaca ünlü bir adayı fethetmesine rağmen adı kitap sahifeleri arasında kalıp unutulmuş.

Harranlı âlim ve komutanlardan biri de adı pek bilinmeyen ama İslami kaynaklarda Sicilya Komutanı olarak geçen Ebu Abdullah Esed b. el Fırat b. Sinan'dır. Nişaburlu Süleymanoğulları tarafından yetiştirilmiştir. Bilindiği gibi Nişabur da o dönemlerde meşhur ilim merkezlerinden biridir. Miladi 759 yılında Harran'da dünyaya gelen Esed b. el Fırat, henüz iki yaşında iken asker olan babası onu Kayravan şehrine götürmüştü, orada beş yıl kalmışlar. Daha sonra Tunus'a geçmiş ve dokuz yıl yaşamışlar. Bece vadisinde bir köyde Kuran eğitimi almış, daha sonra tekrar Tunus'a gitmiş ve burada Hambeli fıkhının önemli eseri *el Muvatta* okumuştur. 788 yılında ise Medine'de meşhur din âlimi ve hadisçi Mâlik b. Enes'in yanında tekrar Muvatta okumuş, burada bilgi ve cesaretiyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Esed b. Fırat'ın ilim yolculuğu yalnızca Tunus ile de sınırlı kalmaz. İlim aşkıyla şehirler ve ülkeler dolaşır. Medine'den sonra Irak'a giden Esed b. Fırat, Bağdat'ta İmam Ebu Hanife en Numan b. Sabit'in aralarında olduğu öğrencileriyle buluşur. Hadis toplayıp yazar ve fıkıh usulünü iyice öğrenir. Malik b. Enes'in vefatından sonra Mısır'a giden Esed b. Fırat, burada fıkıh derslerini takip eder ve "*Esedîye*" adlı eserini yazar. 797 yılında eseriyle birlikte Kayravan'a gider ve burada Esediye ile birlikte Muvatta ve diğer ilimleri öğretir. İmamlığıyla meşhur olunca kendisini İfrikiyye kadığına atarlar.(2)

Bizans imparatoru tarafından İfrikiyye üzerine Fimi adlı bir komutan gönderilir. Fimi Sicilya'nın yerel ordusunun komutanıdır. Bu komutan ile Sicilya valisi arasında bir rivayete göre bir kadın, bir başka rivayete göre de Fimi'nin manastırdan kaçırdığı bir rahibe yüzünden husumet oluşmuş, Vali Fimi'yi tutuklatmak ister, bunun üzerine Fimi gemilerle Sicilya adasına yelken açıp, Siragusa şehrini ele geçirir. Bizans imparatoru bunun üzerine Fimi'nin üzerine yürür ve mağlup eder. Fimi de İfrikiyye'ye kaçıp Ziyadetullah b. Ağlep'e sığınır, ona adanın kolayca alınacağını, bu konuda kendisine yardımcı olunduğunda fethedeceğini söyler. Ziyadetullah fıkıhçılardan bir savaş meclisi kurup konuyu istişare etmiş ve âlimlerin büyük çoğunluğu bunu tasvip etmemişler, bunun üzerine Esed b. Fırat'a sormuşlar. Esed b. Fırat, adada Müslüman esirler olup olmadığını sormuş, olduğunu öğrenince Bizans ile antlaşmayı feshedip savaşılması gerektiğini söylemiş ve bunun üzerine ordu hazırlanmıştır.

Ordu ile birlikte gitmek için can atan Esed'i, Ziyadetullah görmezden gelmiş bunun üzerine Esed; "Beni ucuz gördükleri için beğenmediler. Anlaşılan gemilerini denizde yürütecek denizcileri temin etmişlerdir. Fakat onların, bu orduyu kitap ve sünnet ile yürütecek birine daha çok ihtiyaçları olduğunu bilmiyorlar" diyerek tepkisini göstermiş. Ziyadetullah, onun aşırı isteği karşısında ordu emiri olarak orduya katılmasını onaylamış, Esed ise ona "Allah emirimizin işlerini islah eylesin. Allah'ın helal ve haram kıldığı kadılık görevinden beni azledip emrîliğe mi tayin ediyorsun?" diye sitemde bulunmuş. Ziyâdetullah da ona: "Ben sizi kadılıktan azletmiş değilim, sizi komutanlığa tayin ediyorum. Bu görev ise kadılıktan daha üstün ve değerli bir görevdir. Ayrıca kadılık görevini de sende bırakıyorum, böylelikle siz hem kadın hem de komutansınız" diye kendisini onurlandırmıştır. Böylece Esed İfrikiyye bölgesinde iki görevi aynı anda üstlenen tek kişi olmuştur.

Esed b. Fırat, Tunus'un Şusa şehrinden Sicilya'ya 14 Haziran 827 tarihinde on bin askerle hareket etmiştir. Yüz geminin taşıdığı ordu kalabalık bir halk tarafından uğurlanmış, büyük bir merasim yapılmıştır. Esed uğurlama sırasında minbere çıkarak: "Lâ ilâhe il-

lallah vahdehu lâ şerîke lehu... Ey insan topluluğu!... Ben gördüğünüz bu makama ancak kalemimle ulaştım, sizler de bu yolda içtenlikle cihat edin, bilimi tedvin etmeye gayret edin, ancak onunla hem dünyanızı hem de dininizi kazanacaksınız" diye uzunca bir hutbe irat etmiş.

Ordu küçük bir ada olan Kavsara'yı sulh yoluyla fethetmiş, 17 Haziran 827 tarihinde Sicilya kıyılarına ulaşmış, Kavsara'yı tahkim ettiğinden dolayı bir gecelik yolculuğu ancak dört gece de yapmıştır. Sicilya'nın batı kıyısındaki Mazerla limanına demir atıp, adaya çıkan Müslümanlar, o sırada Bizanslılar kendi aralarında çekiştiğinden dolayı karşılarında savaşıacak kimseyi bulamamışlar. Bizanslılar istila ve yağma ile bunalttıklarından dolayı şehir halkı da onlara yardım etmemiş. Ordu daha sonra Bellata çevresinde toplanan Bizanslılarla savaşmak üzere karşı karşıya geldiğinde Fimi de Müslümanların yanında savaşmak istediğini söyler, bunun üzerine Esed b. Fırat, "bizden ayrılın, bizim sizin yardımınıza ihtiyacımız" yok der.

Sayı ve teçhizat bakımından Müslümanlardan üstün olan yüz elli bin Bizans ordusuna karşılık Müslümanlar on bin kişi. En önde Esed b. Fırat, bir elinde bayrak, diğer elinde kılıç ile dua ederek, tekbir getirerek Bizanslıların üstüne yürüdüğünde, ordu da arkasından yürümüş, kısa sürede Müslümanlar adanın birkaç kalesini fethetmiş. Bizans ordusu yenilince adanın doğusuna kaçmış, doğan bu fırsatı değerlendirerek isteyen Esed b. Fırat, peşlerine düşmüş, Serakoza surlarına kadar gelmiştir. Bu sırada Müslümanların zafer kazanmasından korkan Fimi, Bizanslıları kıskırtmış, Müslümanlardan aldığı bilgileri onlara ulaştırmış ve Bizanslıları direnmeye teşvik etmiş, bu sırada Bizans donanması Siragusa adasına varınca Rumların direnişleri artmış karada ve denizde ağır ve çetin çatışmalar meydana gelmiş. 828 yılına gelindiğinde Müslümanlar üç düşmanla savaşmak zorunda kalmışlardır. Sicilya'nın yerli Rum Ordusu, Bizanslılar ve veba. Bu durumda Müslümanlar büyük zayıf vermiştir. Buna rağmen Esed b. Fırat savaşmaya devam etmiş, bir yandan aldığı yaralar diğer yandan veba dolayısıyla (Hicri Rabi'ülâhir 213) 828 yılında vefat etmiş, savaşını yönettiği mevziye defne-

dilmiştir. Ondan sonra ordunun komutanlığını Muhammed b. Ebi'l Cevari almış, durumun Müslümanların aleyhine döndüğünü görünce ordusunu geri çekmek istemiş, fakat Bizanslılar buna engel olunca gemileri yaktırmış, adanın kalelerini ele geçirerek zaman kazanmış ve Endülüs'ten gelen donanmanın yardımıyla Sicilya'nın son kalesi Serakoza fethedilmiştir. Sicilya'nın ilk fatihi Esed b. Fırat'tan sonra ada iki yüz yıl Müslümanların egemenliğinde kalmıştır. Bugün dahi adada İslam kültürünün derin izleri mevcuttur.

Esed b. Fırat, döneminde "fetva şeyhi", "Başkadı" olmasının yanında Sicilya komutanı olarak tayin edilmiş, âlim-asker tek şahsiyettir. Kaynaklarda yazdığına göre âlim, dindar, cesur bir kişidir. Yazmış olduğu "el Esediye" kitabı, Maliki mezhebinin en eski kaynağı olarak önemli bir eserdir. Anlatıldığına göre küfe halkının ilmi Esed sayesinde Mağrip'te yayılmıştır. İyi bir edebiyatçı olan Esed'in güçlü bir belâğatı vardır. Âlim ve komutan olan Esed b. Fırat, "el Esediye" kitabıyla ilminin büyüklüğünü, Sicilya'nın fethiyle de komutanlığını göstermiştir. Harran'dan kalkıp Mağrip'e oradan Sicilya'ya uzanan hayat öyküsü romanlara konu olacak kadar zengindir. Bir yandan ilim aşkı ve arayışıyla bir şehirden bir şehire seyahatler eden Esed b. Fırat'ın hayatı şu iki cümlede ifade edilebilir: seyahat etmek ve cihat ruhuyla yanıp tutuşmak, ülkeler fethetmek... Esed b. Fırat'ı büyük yapan sanırım bu özellikleridir. O bu iki özelliğini şöyle dile getirmiştir: "Ben adım gibi bir aslanım, aslanlar ise yırtıcı hayvanların en hayırlısıdır. Babam ise Fırat'tır; Fırat ise, suların en hayırlısıdır. Dedem de Sinan'dır (oktur), oklar ise silahların en hayırlısıdır."

SONNOTLAR

- 1) Bu biyografi denemesi, Prof.Dr. Necati Avcı'nın Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 52-1, 2011, "Harranlı Bir Din Adamı ve Komutan" sh. 79-96, makalesinden hareketle kaleme alınmıştır.
- 2) İfrikiyye: Şimdiki Tunus'a bağlı bölgeler ile Trablusgarp vilayeti ve batı kısımları, Cezayir ülkesinin doğu sınırlarından Kusantine şehrinde bulunan Beccaye'ye kadar olan topraklardır

Urfalı Bestekârlar: 31 M. NEVZAT TATLIDİL

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Şanlıurfa Sosyal Bilimler MYO.
sabriharran@hotmail.com

Mehmet Nevzat Tatlıdil, 15 Kasım 1977 yılında Şanlıurfa merkezde doğdu. Babası Muhittin Bey, annesi Emine Hanım'dır. Dört erkek, iki kız kardeşirler. Dedesi Abdurrezzak Bey Urfa'nın en eski yapı ustalarındandır. Babası Muhittin Bey de yapı ustası olup Urfa'da uzun yıllar inşaat yapım işiyle uğraşmıştır.

İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa Cengiz Topel İlkokulu, Şanlıurfa Merkez Ortaokulu ve Şanlıurfa Endüstri Meslek Lisesi Bilgisayar Bölümü'nde tamamladı.

Liseden sonra girdiği Harran Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Bölümü'nü 2000 yılında bitirdi ve öğretmenliğe başladı.

Müzik tutkusu küçük yaşlarda ailede başladı. Babası çok iyi bir dinleyici, musiki sever biriydi. Mustafa SAVAŞ, Seyfettin SUCU, İsmail BADILLI, Kadir SEMA, Akif HOCA gibi birçok değerli sanatçıyla oturmuş ve bir araya gelmiş olan babasına bu değerli sanatçılar tarafından birçok özel kaset yapılmıştır. Babasının müziğe olan ilgisi, gerek genlerden gerekse görerek ve duyarak onun da ilgi odağı oldu.

Şanlıurfa Endüstri Meslek Lisesi'nde Bölüm Şefi ve Öğretmeni Ahmet Çiriş, müzik merakını ve ilgisini fark edip destek vererek müzik uğraşında teşvik edici oldu.

▲ Mehmet Nevzat Tatlıdil küçük yaşlarda

Mehmet Nevzat Tatlıdil öğrencileriyle

Mehmet Nevzat Tatlıdil, Ali Osman Erbaşı ile birlikte

Mehmet Nevzat Tatlıdil, Şanlıurfa'daki ses kayıt stüdyosunda

Lise yıllarında ayrıca, Urfalı müzisyen Mehmet Mercan ÖZKAN'la tanışıp ŞURKAV çatısı altında 1996 yılında kurulan tasavvuf korosuna katıldı. O koro da ilk Türk Müziği deneyimlerini kazanmaya başlayarak, nota, usul ve makamları koro hocası Mehmet Mercan ÖZKAN'dan öğrendi.

1996 yılında, hocası Abdullah BALAK öncülüğünde açılan Harran Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Bölümü'ne girdi. Başta kıymetli hocası Abdullah BALAK olmak üzere Bakır KARADAĞLI, Feridun YÜZGEN, Necmi KIRAN, Orhan BABA, Ömer KANCA gibi birçok hocadan müzik eğitiminde yararlandı.

1996-1997 yıllarında Ömer KONYALI ve Halil AMASYALI'nın Şanlıurfa'da kurdukları müzik kayıt stüdyosunda uzun süre çalıştı. İlk stüdyo deneyimleri ile aranjörlük ve diğer stüdyo bilgilerini burada edindi.

Üniversite öğrenim hayatı devam ederken, İstanbul serüveni başladı. Türkiye'nin çok iyi tanıdığı ve kendisi de Şanlıurfalı olan, müzik piyasasında sayısız albüme müzik yönetmenliği yapmış, besteleri dillere düşmüş, büyük bir bağlama ustası olan Ali Osman ERBAŞI ile tanışma fırsatı buldu. Uzun süre İstanbul'da stüdyosunda kalıp, hayali olan müziğin teknik güzellikleri, stüdyo kayıt, aranjörlük ve

bestecilik gibi yönlerini geliştirerek mesleği daha iyi inceleme şansı oldu. Ali Osman ERBAŞI hocası sayesinde müziğe farklı bir bakışı ve özgüveni oldu.

Lise yıllarında beste yapmaya başlamıştı, fakat İstanbul'da tanıştığı birçok müzisyen, besteci ve söz yazarı sayesinde kendini geliştirme evresine girdi.

2003 yılında maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babası sayesinde Şanlıurfa'da kendi Müzik Stüdyosunu kurdu. Birçok albüm çalışmasında, yönetmenlik, aranjörlük ve tonmaysterlik yaptı. Halen Şanlıurfa'da aktif halde bulunan müzik stüdyosunun yanı sıra, 2000 yılında başladığı müzik öğretmenliği mesleğine şu an Muğla'da devam etmektedir.

MESAM'a kayıtlı 100'ün üzerinde bestesi bulunmaktadır. M. Nevzat Tatlıdil'in müzik albümlerine okunmuş eserlerinden bazıları şunlardır: İbrahim TATLİSES "Saza Gelmezsin", Gülşen KUTLU "Sen Gelmezsen", Grup SU "Sen Gelmezsen", Özgür ALTER "Sazımdaki Teller Ağlar", Münevver ÖZDEMİR "Sazımdaki Teller Ağlar", Aliye "Ah Bu Gurbette", Murat CANKAT "Urfa'ya Gelen Ağlar Giden Ağlar", Abdülkadir Karakuş "Ah Bu Gurbette", Kâzım ÇİRİŞ "Ah Bu Gurbette", Şahin HALHALLI "Ben Olaydım", Civan ROJ "Kalem Oldum", İbrahim GÖRGÜN "Ha Sen Ölmüşsen Ha Ben Ölmüşem".

Saza Gelmezsin

-ARASIZ-

Hiç mer ha met yok mu sende Acı biraz bu halime Düşmeden eller diline (2)

Nedir bu senden çektiğim İnsaf eyle gel sevdiğim Talan oldu bu gençliğim

Ne param var ne de pulum Gönlü zengin ben bir kulum Yeter etme bunca zulüm (2)

Saza gelmezsin söze gelmezsin Ellere gider bize gelmezsin Aşka yanmışsın zevke dalmışsın Çok can yakmışsın göze gelmezsin

Hiç merhamet yok mu sende
Acı biraz bu halime
Düşmeden eller diline (2)

Nedir bu senden çektiğim
İnsaf eyle gel sevdiğim
Talan oldu bu gençliğim

Ne param var ne de pulum
Gönlü zengin ben bir kulum
Yeter etme bunca zulüm (2)

Anladım ki kalbin taştan
Dilim yandı artık aşktan
Vazgeç deli gönül bu sevdadan

Saza gelmezsin söze gelmezsin
Ellere gider bize gelmezsin
Aşka yanmışsın zevke dalmışsın
Çok can yakmışsın göze gelmezsin

Saza gelmezsin söze gelmezsin
Ellere gider bize gelmezsin
Aşka yanmışsın zevke dalmışsın
Çok can yakmışsın göze gelmezsin

Sen Gelmezsen

The image shows a handwritten musical score for the song "Sen Gelmezsen". The score is written in 10/8 time and consists of 12 staves. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The music is written in a style that combines traditional notation with rhythmic markings. There are several annotations throughout the score, including "ALABA2" under the first staff, "SAN" written vertically on the left side of the fourth staff, and "SA2" written twice under the seventh and eighth staves. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

Yollarına baka kaldım
 Hasretinle her gün yandım
 Haberini elden aldım
 Beni unutmuşsun yârim

*Sen gelmezsen bahar gelmez
 Sen gelmezsen yüzüm gülmez
 Hasretinle yanar gönlüm (kalbim)
 Sen gelmezsen bu dert bitmez
 (bu yaş dinmez)*

Bu halimden bilmezsin yar
 Akan yaşı silmezsin yar
 Ben ölsemde gelmezsin yar
 Ne vefasızmışsın yârim

*Sen gelmezsen bahar gelmez
 Sen gelmezsen yüzüm gülmez
 Hasretinle yanar gönlüm (kalbim)
 Sen gelmezsen bu dert bitmez
 (bu yaş dinmez)*

Teller Ağlar

Duman tütmez ocağımnda
Kışlar bitmez sığağımnda
Nasıl edem nere gidem
Yar ellerin kucağında

Sazımdaki teller ağlar
Hazan gelmiş güller ağlar
Hasret kokar dört bir yanım
Yanıp yanıp küller ağlar

Karlar yağdı saçlarıma
Sebep o yar suçlarıma
Gözüm yaşı dinmez oldu
Sığmadı avuçlarıma

Sazımdaki teller ağlar
Hazan gelmiş güller ağlar
Hasret kokar dört bir yanım
Yanıp yanıp küller ağlar

Ha Sen Ölmüşsen Ha ben Ölmüşem

- ARA 342 -

(NALL)

Öyle bir zalım derde düşmüşem
Toprağına yar yüzüm sürmüşem
Nasıl aldılar seni elimden
Ha sen ölmüşsen ha ben ölmüşem

Gel gör halimi yaman olmuşam
Hasretinden yar yanan olmuşam
Viran bağlarım gelmez baharım
Ha sen solmuşsan ha ben solmuşam

Bu bela neydi geldi başına
Nasıl kıydılar o genç yaşına
Ben de yanaram yar ataşına
Ha sen yanmışsan ha ben yanmışam

Urf'a'ya Gelen Ağlar Giden Ağlar

Urf'a'ya gelen ağlar giden ağlar
 Gelen giden ağlar
 Yarından ayrı düşen her gün ağlar
 Aşka (derde) düşen ağlar

*Tabip ilaç arama
 Kar eylemez yarama
 Elbet bu hasret (gurbet) bitecek
 Geleceğam (döneceğam) Urfama*

Urf'a'ya gelen ağlar giden ağlar
 Gelen giden ağlar
 Yarından ayrı düşen her gün ağlar
 Aşka (derde) düşen ağlar

Urf'a'nın dağı güldür bağı güldür
 Dağı bağı (dört bir yanı) güldür
 Bülbül ağlar gül için, bir gül için
 Gül bülbülü güldür

*Gül açar bülbül naçar
 Yar diyen o dil naçar
 Bir kapıyı kapatırsa
 Mevlam bin kapı açar*

Urf'a'ya gelen ağlar giden ağlar
 Gelen giden ağlar
 Yarından ayrı düşen her gün ağlar
 Aşka (derde) düşen ağlar

Ya Latif

in 20...
 ARASAZ - NAK -
 Seni seven aşkın gözü senin bânâ öyle lutfet - bu göz sana
 gözün senin kulağın senin bânâ öyle lutfet - bu göz sana
 sen ki şah damarımdan daha yakınsın bana
 sen ki tatlı suyumdan daha lazımsın bana
 seni seven aşkın gözü senin kulağın
 bana aşkıni lûtf et bu göz sana ağlasın
 yere göğe sığmazken sığdın seven gönüle
 yaratılmış ne varsa seninle gelir dile
 en güzel isimlerin yegâne sahibisin
 her isminde sır gizli gizliden de gizlisin
 merhamet duygusunu bizler öğrendik senden
 tevbe kapılarında gel dediler içerden

Sen ki şah damarımdan daha yakınsın bana
Sen ki tatlı suyumdan daha lazımsın bana

Mülk senin makam senin şeref senin şan senin
Var olmuş her zerrede iz senin nişan senin

Seni seven aşkın gözü senin kulağın
Bana aşkıni lûtf et bu göz sana ağlasın

İkrâ diye emrettin anlamadık bu emri
Seni okuyamayan tadar mı hiç zaferi

Yere göğe sığmazken sığdın seven gönüle
Yaratılmış ne varsa seninle gelir dile

Seni bilmenin yolu nefsi bilmekten geçer
Nefsini bilemeyen sıratın nasıl geçer

En güzel isimlerin yegâne sahibisin
Her isminde sır gizli gizliden de gizlisin

Sana Lâtif isminle açtım avuçlarımı
Tek dostum tek sahibim başıyla suçlarımı

Merhamet duygusunu bizler öğrendik senden
Tevbe kapılarında gel dediler içerden

Ah Bu Dünya

HAZ RE Tİ A DEM DEN BE Rİ (BU DÜNYA DERT
 Çİ LE ÇE Rİ NA YA Sİ GAM
 LA YOĞ RUL MUŞ BİT MEZ İN SA NİN KE DE Rİ
 BİT MEZ İN SA NİN KE DE Rİ AH KE DE Rİ
 MA YA Sİ SAM LA YOĞ RUL MUŞ BİT MEZ İN SA
 NİN KE DE Rİ AH KE DE Rİ - SAZ -
 SAZ AH BU DÜNYA DA - SAZ -
 VAH BU DÜNYA DA ARTAR EK SİL MEZ ER SİL ER
 MEZ HE CA NİM SÖ ZÜM DÜNYA DA
 DÜ HE CA NİM GÖ ZÜM DÜNYA DA

Hazreti Adem'den beri
 Bu dünya dert çile yeri
 Mayası gamla yoğrulmuş
 Bitmez insanın kederi

Ne sultanlar geldi geçti
 Ecel şerbetinden içti
 Herkes kendi yolun seçti
 Bozamaz kimse kaderi

Ah bu dünyada vah bu dünyada
 Artar eksilmez (canım) sözüm dünyada
 (Neleri gördü he canım gözüm dünyada)

Ah bu dünyada vah bu dünyada
 Artar eksilmez (canım) sözüm dünyada
 (Neleri gördü he canım gözüm dünyada)

Ah Bu Gurbette

ARASAZ -

3

3

3

3

3

3

3

3

3

Röpriz

Derdin var mı soran olmaz
Yaran çoktur saran olmaz
Ölsen bile duyan olmaz
Ah bu gurbette gurbette

Dinsin artık bu göz yaşım
Ne dostum var ne kardaşım
Ağarıyor saçım başım
Zalım gurbette

Yeter artık güldür felek
Ömrüm gurbette geçecek
Göz yaşımı kim silecek
Ah bu gurbette gurbette

Anam babam hasret çeker
Yarım yollarımı bekler
Gün gibi geçti seneler
Zalım gurbette

Hevam Sen Hevesim Sen

The image shows a handwritten musical score for the song 'Hevam Sen Hevesim Sen'. The score is written on eight staves. The first staff is the melody, starting with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a time signature of 8/8. The melody consists of a series of eighth and quarter notes. The remaining seven staves are for the piano accompaniment, featuring a rhythmic pattern of eighth and quarter notes, often with beamed eighth notes. The score ends with a double bar line and repeat dots.

Hevam sen hevesim sen
Aldığım nefesim sen
Gönül bağımın gülü
Bülbül benem sesim sen
Bülbülünem sesim sen

*Aşık benem yar benem
Dosta vefakâr benem
Yüreğim od yeridir
Ataş benem kor benem*

Baharım sen yazım sen
Sazım sen avazım sen
Gel şifa ol gönlüme
Yaram sensin sızım sen
(Tabibim sen sızım sen)

*Aşık benem yar benem
Dosta vefakâr benem
Yüreğim od yeridir
Ataş benem kar benem*

“Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi”

25-36. Sayılar Arası Bibliyografya

Selahattin E. GÜLER

1-24 sayılar arası bibliyografya 24. sayıda yayınlanmıştır.

36 sayıda, 122 yazarın, 440 yazısı dergide yer almıştır.

- 1) Akalın, Müslüm, C., “Urfa'nın Kurtuluşunda Onikiler”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 3-9.
- 2) Akalın, Müslüm, C., “Fırat Kenarından Dersaade'te Bucaklı Hacı Osman Paşa'nın Hikayesi”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 21-32.
- 3) Akalın, Müslüm, C., “Urfa'nın Kurtuluşunun Sivil Lideri Belediye Reisi Hacı Kamilzade Hacı Mustafa”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 5-8.
- 4) Akalın, Müslüm, C., “Urfa'da Arabikâtibzâde Ailesi”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 16-26.
- 5) Akbiyık, Abuzer, “Şanlıurfa'da Kültürel ve Dini Açından Ramazan”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 49-51.
- 6) Akbiyık, Abuzer, “Urfa Sosyal Hayatında Müzik”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 10-13.
- 7) Akbiyık, Abuzer, “Şanlıurfa'da Müzik Üzerine Notlar”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 54-57.
- 8) Akbiyık, Abuzer, “Avusturyalı Mozart'tan Urfa'lı Mukim Tahir'e”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 37-40.
- 9) Akbiyık, Abuzer, “Arif Çelik'in 'Memrud'un Kızı' Türküsünün Öyküsü Üzerine”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 15-18.
- 10) Akbiyık, Abuzer, “Aydın Bir Urfa'lı: Selahattin Atabay”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 22-27.
- 11) Akbiyık, Abuzer, “11 Nisan 1920 Urfa'nın Düşman İşgalinden Kurtuluşu Üzerine Notlar”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 20-25.
- 12) Akbiyık, Abuzer, “Şanlıurfa'da Müzik Geleneği, Müzik İcra Edilen, Dinlenen Mekân ve Ortamlar”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 31-40.
- 13) Akbiyık, Mehmet, “İpekyolu'ndan Gelen Deriş: Şeyh Mes'ud”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 31-33.
- 14) Akgül, Mustafa, “ŞURKAV'dan 'Tarihin Başlangıç Noktası Şanlıurfa' Ulusal Fotoğraf Yarışması”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 61.
- 15) Akgül, Mustafa, “Balıklıgöl-Rizvaniye El Sanatları Külliyesi” Kültür ve İnanç Turizmine Kazandırıldı”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 48-49.
- 16) Akgül, Mustafa, “ŞURKAV'dan Masal Yarışması-Münazara Yarışması”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 63-64.
- 17) Akgül, Mustafa, “ŞURKAV'dan Yöresel Yemekler Aşçılık Eğitimi”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 64.
- 18) Akgül, Mustafa, “ŞURKAV'dan Haberler”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 64.
- 19) Albayrak, Şeref-Bedir Çiftçi, “Cittaslow (Sakin Şehir-Yavaş Şehir) Halfeti”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 14-16.
- 20) Alican, M. Sadık, “Urfa ve Ekmek”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 57-59.
- 21) Alioğlu, Sait, “İsfahan'dan Şiraz'dan, Rakka'dan, Urfa'dan...”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 55-58.
- 22) Aran, Sevcan, “Urfa'lı Bir Eğitimci Sefer Öztürkmen (Murat Sefer)”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 59-61.
- 23) Altıngöz, Halil, “Dârülelhan Urfa Türküleri-12”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 57-60.
- 24) Altıngöz, Halil, “Dârülelhan Urfa Türküleri-13”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 63-64.
- 25) Altıngöz, Halil, “Dârülelhan Urfa Türküleri-14”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 49-50.
- 26) Aydın, Edibe Kâhya, “Anılar-Anekdotlar-1”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 38-40.
- 27) Aydın, Edibe Kâhya, “Anılar-Anekdotlar-2”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 52-54.
- 28) Aydın, Edibe Kâhya, “Anılar-Anekdotlar-3”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 62-64.
- 29) Aydın, Edibe Kâhya, “Anılar-Anekdotlar-4”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 49-51.
- 30) Aydın (Kâhya), Edibe, “Anılar-Anekdotlar-5”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 46-48.
- 31) Balak, Abdullah, “Urfa'lı Bestekârlar-21/ İsmail Badıllı”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 32-38.
- 32) Balak, Abdullah, “Urfa'lı Bestekârlar-22/ Halil Altıngöz”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 42-49.
- 33) Balak, Abdullah, “Urfa'lı Bestekârlar-23/ Ziya Küçükkoğlu”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 58-64.
- 34) Balak, Abdullah, “Urfa'lı Bestekârlar-24/ İbrahim Yeşildağ”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 58-64.
- 35) Bektaş, Ekrem, “Urfa'lı Şâir Abdî ve Bir Gazeli-nin Şerhi”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 22-24.
- 36) Benek, Sedat, “Fırat'ın Gizemli Vadisi: Takoran”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 11-14.
- 37) Benek, Sedat-Recep Baydemir, “Urfa'lıların Meşhur Baharatı: İso”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 42-48.
- 38) Bozanoğlu, Bekir, “Urfa Tırnaklı Ekmeği”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 52-54.
- 39) Cenak, Davut, “Şanlıurfa'da Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Çalışmaları”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 13-15.
- 40) Çalışkan, Yusuf, “Hızmalı Köprü: Çocukluğa Giden Yol”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 15-16.
- 41) Çalışkan, Yusuf, “Urfa'da Mekân, Çocuk ve Oyun”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 50-52.
- 42) Çalışkan, Yusuf, “Kaside-i Der Medh-i Şehr-i Şah-ı Urfa”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 51.
- 43) Çelik, İ. Halil, “Ben Harran Kadim Şehir (şiiir)”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 13
- 44) Çiçek, İbrahim, “Milli Şehit Urfa Mutasarrıfı Mehmet Nusret Bey'in İdamı”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 23-26.
- 45) Çiftçi, Şükrü, “Urfa'nın Saklı Yüzü: Tarihi Sokaklar ve Evler”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 32-34.
- 46) Dedeoğlu, A. Özhan-Ayşe Karacızmeli, “Kendilerine Ait Bir Oda: Geleneksel ve Modern Arasında Bir Tüketim Pratiği Olarak Urfa Odaları”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 3-14.
- 47) Dindarzade, Abdürrahim, “Ahmet Oktay'ın 'Urfa İçin Füg' Şiiri Üzerine Düşünceler”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 30-34.
- 48) Dindarzade, Abdürrahim, “Şanlıurfa Güvercin Kahvesinden İzlenimler”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 39-41.
- 49) Dindarzade, Abdürrahim, “Meçhul Bir Aşina: Urfa'lı Babi (Yılmaz Kayral)”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 23-25.
- 50) Doğan, Şahin, “Bir Şehrin Mahrem Tarihi: Urfa'nın Delileri ve Mecnunları”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 53-58.
- 51) Doğan, Şahin, “Urfa Ulu Cami' de Ramazan Düşünceleri”, Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 9-12.

52) Doğan, Şahin, "Şanlıurfa Yusuf Paşa Camii'nde Bir Ramazan Günü", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 36-37.

53) Duru, Yaşar, "Urfa Hayatlı Taş Evlerinde Kapılar Takalar ve Pencereleler", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 24-30.

54) Edis, Sahra İpek, "Urfa Türküsünde Bir Güzel Kadın", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 27-31.

55) Elveren, İ. Halil, "Kıyaslı Aşık Doksandaon (İsmail Kondu)", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 17-20.

56) Elveren, İ. Halil, "1960'lı Yıllarda Kıyas'tan Urfa'ya", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 20-22.

57) Gerger, M. Burhan, "Mehmet Akif İnan", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 34-35.

58) Güler, Selahattin E., "Urfa'ya Gelen Roma İmparatorları", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 50-52.

59) Güler, Selahattin E., "İspanyol Rahibe Egeria'nın Hac Günlüklerinde Urfa ve Harran", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 19-23.

60) Güler, Selahattin E., "Urfa Merkezdeki Pazar Camii Avlusunda Türbesi Bulunan Hoca Ahmed-i Zengi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 18-19.

61) Güler, Selahattin E., "Urfa'nın Doğusunda Erken Hıristiyan Dönemine Ait Bir Süryani Manastır Kalıntısı: Kasr el-Benat", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 29-35.

62) Güler, Selahattin E., "Osmanlı Dönemi Urfa Müderrislerinden Hacı Abdülvahid Hoca Efendi (1864-1932)", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 59-61.

63) Güler, Selahattin E., "Amerikalı Misyoner Gezgin J.P. Fletcher'in Seyahatnamesinde Urfa", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 41-45.

64) Güler, Selahattin E., "Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi 25-36. Sayılar Arası Bibliyografya", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 62-64.

65) Gümüşkolan, Yunus, "Şanlıurfa Müziğinde Son 50 Yılın Önemli Bir Sesi ve Bağlama İcracısı: Mehmet Nacak", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 36-39.

66) Habiboğlu, M. Faruk, "Şair Abdi ile İlgili İki Anekdot", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 48.

67) Hicri, Misbah, "Yasin'in Kahvesi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 26-29.

68) Hicri, Misbah, "Zemheride Açan Yediveren Güler", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 52-54.

69) Hicri, Misbah, "Geleneksel Urfa Evlerinde Dam Üstü Keyfi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 55-56.

70) Hicri, Misbah, "Kuş Gibi Kanatlanmak", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 59-62.

71) Hicri, Misbah, "Göbeklitepe'deki Taş Kolyeler-

den Bugüne Takıların Gizemi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 36-37.

72) Hicri, Misbah, "Urfa'da Darlog ve Karatan", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 49-50.

73) Hicri, Misbah, "Urfa'da Bir Zamanları Sokak Satıcıları", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 42-44.

74) Hicri, Misbah, "Urfa'dan İstanbul'a Bir Otobüs Yolculuğu ve Birecik Köprüsü Mühendisinin Acıklı Hikâyesi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 39-41.

75) Hicri, Misbah, "Urfa'da Bir Zamanlar Ev İşleri ve Yardımlaşmalar", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 19-20.

76) İpek, A. Naci, "Mihneti Zevk Edinen Dostum: Mehmet Hulusi Öcal", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 38-41.

77) İpek, A. Naci, "Kaybolan Bir Güzergâhımız: Mecbelbehr", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 31-33.

78) Kaplan, Nebi, "Suruç'ta Aile Odası Kültürü", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 28-30.

79) Kaplan, Nebi, "Suruç'tan Bir Masal", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 52-53.

80) Kaplan, Salih, "Şanlıurfa Yöresel Yemeklerini Yaşatma Projesi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 47.

81) Kaplan, Salih, "ŞURKAV'dan Haberler", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 64.

82) Karakaş, Mahmut, "Şehit Nusret İlkokulu ve 1951 Yılındaki Bir Fotoğrafın Hatırlattıkları", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 34-37.

83) Karakaş, Mahmut, "Karakoyun Deresi Daysan Deresi midir?", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 37-38.

84) Karakeçili, Enver, "Ruha Kazasına Ait Hurûfat Defterleri Hakkında Kısa Bir Değerlendirme", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 18-27.

85) Karakeçili, Enver, "Tarihi Bir Mekânın Mevcudiyeti Hakkında İlimi Bir Araştırma: Ayn-ı Halilü'r-Rahman Medresesi Örneği", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017: 52-57.

86) Kardeşlik, Selman-İlhan, Siracettin, "Şanlıurfa'da Hz. İbrahim Peygamber Makamına Adanmış Sancaklar", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 3-14.

87) Kayabaşı, Aşır, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim ve Urfa Kıyas Köyü'nden Eğitimci Murad Sefer", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 53-55.

88) Kıran, Necmi, "Göbeklitepe Semaisi 2019'un Doğuşu", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 45-50.

89) Koçakoğlu, Halil, "Bir Hikâye: Kilit Taşı", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 41-44.

90) Koçakoğlu, Halil, "Urfa'dan... Huzurun Sesi Yusufutanlar", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 34-35.

91) Közcü, Hamdullah, "Şanlıurfa Mimarisinde Kabaltılar", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 15-17.

92) Közcü, Hamdullah, "Mazide Kalan Bir Geleneğimiz: Silsile", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 36.

93) Közcü, Hamdullah, "Türkiye'nin Kültür Şehri Şanlıurfa'da Korunan ve Yaşatılan Kültürel Miras", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 53-58.

94) Közcü, Hamdullah, "Urfa'dan Yemen'e Uzanan Hüzünlü Bir Öykü", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 42-44.

95) Kurtoğlu, Mehmet, "Tevfik Fikret'in Babası Urfa Mutasarrıfı Hüseyin Efendi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 43-47.

96) Kurtoğlu, Mehmet, "Suut Kemal Yetkin'in Hayatı ve Şiirleri", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016: 20-27.

97) Kurtoğlu, Mehmet, "Urfa'nın Tasavvufi Hayatına İlişkin Menkıbeler", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 41-48.

98) Kurtoğlu, Mehmet, "Aşkın ve Melâlin Şairi Yaşar Nezihe (Bükülmez)", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017: 7-14.

99) Kurtoğlu, Mehmet, "Merkezden Taşraya İki Kadın Şair: Halide Nusret ve Yaşar Nezihe", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 26-31.

100) Kurtoğlu, Mehmet, "Urfa'nın Kültür Şövalyesi: Ahmet Cihat Kürkçüoğlu", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 41-49.

101) Kurtoğlu, Mehmet, "Urfa'nın Genç Bir Sinemacıdan Geriye Kalanlar: Muhammet Benek", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 45-48.

102) Kurtoğlu, Mehmet, "Tarih Boyunca İnanç ve Kültürlerin Harran'daki İzleri", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 9-14.

103) Kurtoğlu, Mehmet, "Harran Çöllerinde Bölük Komutanı Bir Subay: Cemal Madanoğlu", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 34-38.

104) Kurtoğlu, Mehmet, "Sicilya Fatihi Harranlı Esed b. Firat", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 49-50.

105) Kürkçüoğlu, A. Cihat, "Abdurrahman Polat: Bir Öğretmenin 'Resim-Kaligraf/Hat ve Kalem İşleri Sanatlarıyla Geçen Yaşam Öyküsü", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 33-40.

106) Kürkçüoğlu, A. Cihat, "Âşik Sefâi (Mehmet Acet) ve 'Kıyas'ın Sedasından' CD Albümü", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 52-54.

107) Kürkçüoğlu, A. Cihat, "Urfa Müziğinin İki Halil'inden Üç Eser", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 49-52.

108) Kürkçüoğlu, A. Cihat, "Şanlıurfa'nın Önemli İki Turizm Değeri: Deyr Yakub ve Çardak Manastırları", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 25-28.

109) Kürkçüoğlu, A. Cihat, "100 Yıl Önceki Urfa'dan İki Portre: Avukat Yusuf Ziya Nural ve

Oğlu Eczacı Veysi Ziya Nural", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 15-19.

110) Kürkçüoğlu, A. Cihat, "Elli Yılına Türk Resim Sanatına Adanmış Bir Urfalı: Hasan Rastgeldi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 21-27.

111) Kürkçüoğlu, M. Fuat, "Urfalı Şair Şükrü Algın", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 51-53.

112) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Şanlıurfa Geleneksel Aile Hayatında Kırvellik ve Evlilik", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 16-22.

113) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfa Su Dolapları (Çarkları)", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, S. 29-33.

114) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Geçmişten Günümüze Şanlıurfa Hattatları", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017: 7-22.

115) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar-25/ Mehmet Bakır Karadağlı", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 55-64.

116) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar-26/ Mehmet Özbek", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 39-51.

117) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar-27/ Halil Erseven", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 44-48.

118) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar-28/ Fevzi Atliođlu", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 58-63.

119) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar-29/ Dr. Müslim Kızılkın", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 55-63.

120) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Klasik Gitar Türkiye'ye Tanıtın ve Sevdiiren Şanlıurfalı: Prof. Dr. Ahmet Kanneçi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 29-35.

121) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar-30/ M. Saif Küçük", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 54-62.

122) Kürkçüoğlu, S. Sabri, "Urfalı Bestekârlar:31 Mehmet Nevzat Tatıldil", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 51-61.

123) Mercan, M. Emin, "Altıncı Şehir Şanlıurfa", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 9-13.

124) Mercan, M. Emin, "Bir Şehr-i Ahenk Şanlıurfa", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 35-37.

125) Mutlu, İ. Halil, "Tarihteki Harran Okulu'ndan Şanlıurfa'daki Tematik Üniversiteye Doğru", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 27-30.

126) Okutan, Volkan, "İstiklal Savaşı Gazisi ve Urfa Kurtuluş Savaşının Kahramanlarından Ahmet Hamdi Meşçi İle Söyleşi (11 Nisan 1987)", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 15-16.

127) Önal, Mehmet, "UNESCO Kalıcı Listesi'ne Girmeye Hazırlanan Harran'da 2018 Yılı Kazı Çalışmaları", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm

Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 8-13.

128) Özsoy, Osman, "Urfa Kurtuluş Türküsü Hikâyesi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 26-28.

129) Saatçı, Suphi, "Kerkük'ün Kadim Dostu Abdullah Balak'ın Ardından", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 23-25.

130) Sarılmış, Mehmet, "Mehmet Akif İnan ve Urfa", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 10-12.

131) Sünger, İsmail, "Jean-Marie Criel'in 'Kavak Anadolu Giysileri Koleksiyonu'nda Geleneksel Urfa Kadın Giyimi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 39-42.

132) Sünger, İsmail, "Edessa Krallığından Günümüze Geleneksel Şanlıurfa Kadın Giyiminde Köfü (Köfi)", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017: 45-51.

133) Sünger, İsmail, "Sırmalı Puşu'nun Halep'ten Urfa'ya Üretim Yolculuğu", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 36-38.

134) Sünger, İsmail, "Şanlıurfa Geleneksel Kadın Giyiminde Gümüş Başlık", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 33-35.

135) Sünger, İsmail, "Geleneksel Urfa Giyim Kuşamının En Eski Görsel Kayıtlar: Edessa Mozaikleri", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 38-43.

136) Sünger, İsmail, "TRT Belgesellerinde Urfa Duvak Giydirme Geleneği ve Şabaş Töreni", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 40-41.

137) Sünger, İsmail, "Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da 'Seramik Sanatı'na Bir Bakış", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 51-54.

138) Şelli, Bülent, "Şanlıurfa Sualtı Fotoğraf Sanatçısı Bülent Şelli-Su Altında Yatan Tarih: Halfeti", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 60-64.

139) Şulul, Kasım, "Yanlış Bilinen Bir Eyyubi Hanı: Hacib Ali Hanı Ya Da Han el-Ba'rür", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 35-36.

140) Taş, Yasin, "Mahkeme Kayıtları Işığında Osmanlı'da Komşuluk Hukuku: 19. Yüzyılda Urfa Örneği", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 3-9.

141) Tezölmez, İbrahim, "Rüzgârın Uzun Yürüyüşü-6", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 42-46.

142) Tezölmez, İbrahim, "Rüzgârın Uzun Yürüyüşü-7", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 17-19.

143) Tezölmez, İbrahim, "Rüzgârın Uzun Yürüyüşü-8", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 3-4.

144) Tezölmez, İbrahim, "Rüzgârın Uzun Yürüyüşü-9", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 21.

145) Tezölmez, İbrahim, "Rüzgârın Uzun Yürüyüşü-10", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 3-6.

146) Tezölmez, İbrahim, "Müslüm Akalın ve 'Eski günlerden Kalan'...", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 17-18.

147) Topalan, Mustafa, "Geleneksel Halfeti Kent

Dokusu ve Evleri Üzerine Bir İnceleme", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 3-8.

148) Turinay, Necmettin, "Urfa, Harput, Kerkük Ağzları ve Müziği Üzerine", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 34, Mayıs 2019, s. 38-41.

149) Uludađ, Celal, "Göbeklitepe Bir Dünya Mirası", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 3-7.

150) Uludađ, Celal-Müslüm Demir, "Edessa (Şanlıurfa) Kızılkoyun Nekropolü", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 9-10.

151) Urfalı, Bekir, "Urfa'da Misafirperverlik ve Hayırseverlik", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 20-21.

152) Üner, M. Emin, "Aşiret Reisliğinden Valliđe: Rakka Valisi Urfalı Timur Paşa", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 10-15.

153) Üner, M. Emin, "Urfa-Halep Kervan Yolu Üzerinde Bir Derbent: Çarmelik Derbendi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 27, Ocak 2017, s. 28-32.

154) Üner, M. Emin, "Kaleden Kadim Şehri Tefekkür Ederken", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 28, Mayıs 2017, s. 3-6.

155) Üner, M. Emin, "Akabe'den Şehre Girenken", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017: 3-6.

156) Üner, M. Emin, "Evliya Çelebi'nin İzinde: Birecik'ten Urfa'ya-1", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 30, Ocak 2018, s. 3-8.

157) Üner, M. Emin, "Evliya Çelebi'nin İzinde: Birecik'ten Urfa'ya-2", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 31, Mayıs 2018, s. 3-8.

158) Üner, M. Emin, "Urfa Eşraf-ı Ayandan Vezir Firuz Paşa", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 14-17.

159) Üner, M. Emin, "Urfa Sadat-ı Kirâmın Ahkâm Defterlerine Yansıyan Vergi Şikâyetleri", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 33, Ocak 2019, s. 14-20.

160) Ünür, Adil, "Başka Naci İpek Yok", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 31-33.

161) Üzümcü, Şükrü, "Halkbiliminin ve Halk Oyunlarının Toplumsal Barışa Katkısı", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 25, Mayıs 2016, s. 55-56.

162) Üzümcü, Şükrü, "Urfa Halk Kültüründe Zilgıt", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 29, Eylül 2017, s. 50-51.

163) Üzümcü, Şükrü, "Tefin Urfa Kültüründeki Yeri", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 10, Sayı: 32, Eylül 2018, s. 56-57.

164) Üzümcü, Şükrü, "Urfa'da Geleneksel Dövmeler 'DAK'", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 36, Ocak 2020, s. 28-30.

165) Yıldırım, Yüksel, "1934-1951 Arası Tarihsel Bir İnceleme: Urfa Halkevi", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 26, Eylül 2016, s. 14-19.

166) Yıldırım, Yüksel, "Urfa Müftüsü Merhum Hasan Açınal'ın (1874-1953) 1936 Yılındaki Bir Konferansı Işığında Urfa'daki Türk Aşiretleri", Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 35, Eylül 2019, s. 7-9.

ŞURKAV Halilürrahman Kütüphanesi Hizmete Girdi

Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) tarafından tarihi Balıklıgöl Yerleşkesi'nde 100 yıl öncede var olan oluşturulan "Halil'ür-Rahman Kütüphanesi" hizmete girdi. Kütüphanede kitap okuyanlara, ücretsiz çay ikram ediliyor.

Kentin tarihi, kültürü, turizmi ve sanat eserlerinin korunarak gelecek nesillere aktarılması için önemli çalışmalar yürüten ŞURKAV, kültür sanat ve edebiyat alanında da önemli projeler hayata geçiriyor.

Bu kapsamda, tarihi Balıklıgöl Yerleşkesi'nde bulunan Halil'ür-Rahman Kültür ve Sanat Külliyesi içerisinde yer alan kütüphane, tüm kitap dostlarına hizmet veriyor. Kütüphaneye gelen öğrenciler burada sadece kitap okumuyor, sosyal sorumluluk kazanmaları noktasında da faaliyetlerde yer alıyor.

Halil'ür-Rahman Kütüphanesi her yaş grubuna olduğu gibi okuma yazma bilmeyen çocuklara da kapısını açıyor. Çocuklar kütüphaneye gelerek sessiz ortamda hayallerindekileri resme döküyor. Halil'ür-Rahman Kütüphanesi, haftanın 6 günü hizmet veriyor.

GERMÜŞ KÖYÜ AZİZE MERYEM ANA KİLİSESİ.

Şanlıurfa il merkezinin 10 km. kuzeydoğusundaki Dağeteği (Germüş) Köyü'ndedir. 1881 yılında eski bir kilisenin kalıntıları üzerine inşa edilmiştir. Kilisenin batı cephesindeki giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe yerinden sökülmüş olup kayıptır.

Kilise doğu-batı yönünde uzayan üç nefli bazilikal bir plana sahiptir. Nefler üçer sütun dizisi ile (toplam altı sütun) birbirinden ayrılmıştır. Orta nefin doğu kesimi dört sütun üzerine oturan dilimli bir kubbe ile örtülü olup, diğer bölümler çapraz tonozlarla örtülüdür.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca satın alınmış olup yeniden işlevlendirme ve projelendirme aşamasındadır.

